

STRATEGIA LIZBOŃSKA
a możliwości budowania gospodarki
opartej na wiedzy w Polsce
– wnioski i rekomendacje

pod redakcją naukową

Ewy Okoń-Horodyńskiej
Krzysztofa Piecha

Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

Warszawa 2005

Niniejsza publikacja jest rezultatem konferencji naukowej pt. „Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce”, która odbyła się 17 grudnia 2004 r. w Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego. Została ona zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne: Zarząd Krajowy i Radę Naukową, Uniwersytet Jagielloński – Katedrę Ekonomii oraz Szkołę Główną Handlową w Warszawie – Katedrę Polityki Gospodarczej.

Strona internetowa Konferencji: www.pte.pl/gow/

Publikacja została dofinansowana ze środków:

Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej.

© Copyright by Polskie Towarzystwo Ekonomiczne i Autorzy,
2005

ISBN: 83-88700-06-5

Wydawca:

Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego
ul. Nowy Świat 49
00-042 Warszawa
tel./fax: (22) 827 99 04
<http://www.pte.pl>
e-mail: zk@pte.pl

Spis treści

Wprowadzenie	5
Strategia Lizbońska: założenia, realizacja, wyzwania	7
Strategia Lizbońska – założenia programu rozwoju innowacyjnej Europy?	9
Strategia Lizbońska – program społeczno-gospodarczej odnowy Europy.....	21
Kierunki działań przyjęte w Strategii Lizbońskiej	23
Podstawowe wskaźniki strukturalne Strategii Lizbońskiej i ich analiza.....	26
Strategia Lizbońska – kontekst powstania i realizacji.....	29
Raport Wima Koka – jak modyfikować Strategię? (streszczenie).....	33
Ocena realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle ostatnich badań – wnioski na przyszłość.....	37
Strategia Lizbońska – wyzwania dla Unii i jej członków a rzeczywistość (wybrane fragmenty)	43
Polska aktywność w dyskusji o Strategii Lizbońskiej i gospodarce opartej na wiedzy	47
Polskie Forum Strategii Lizbońskiej.....	49
Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE).....	49
TIGER.....	52
Konferencje	53
Wybrane projekty naukowe z zakresu Strategii Lizbońskiej i gospodarki opartej na wiedzy	56
Wybrane publikacje nt. gospodarki opartej na wiedzy.....	61
Informacje o Konferencji pt. „Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce”	69
Agenda	71
Organizatorzy konferencji.....	73

Program konferencji	74
Patronat medialny:.....	78
Streszczenie przebiegu konferencji.....	78
Lista uczestników konferencji i dyskutantów	80
Kluczowe referaty wygłoszone w trakcie Konferencji (streszczenia).....	85
Stanowisko polskiego rządu wobec przeglądu śród- okresowego Strategii Lizbońskiej.....	87
Strategia Lizbońska a polityka badań UE.....	93
Strategia Lizbońska jako implikator dyskusji o nowym paradygmacie rozwoju w Polsce	98
Quality-based competitive advantage – Lisbon challenges for Poland	108
Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce	111
Wnioski oraz rekomendacje dla zmian w Strategii Lizbońskiej i budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce: wybrane głosy w dyskusji.....	115
Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce	117
Przedsiębiorstwa i klimat dla przedsiębiorczości.....	120
Rynek pracy – wzrost spójności społecznej	123
Innowacyjność gospodarki	125
Budowanie GOW – wymiar przestrzenny.....	127
Technologie teleinformatyczne	129
Kapitał ludzki i edukacja	131
Nauka i infrastruktura naukowa	133
Rekomendacje w innych dziedzinach.....	135
Kierunki zmian w Strategii Lizbońskiej dla przyspieszenia budowania gospodarki opartej na wiedzy w Unii Europejskiej	139

Wprowadzenie

Celem niniejszej publikacji jest zaprezentowanie wybranego dorobku konferencji naukowej pt. „Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce”. Zostało to uzupełnione o wiele innych kwestii, by niniejszy tom stał się pewnego rodzaju kompendium wiedzy na temat Strategii Lizbońskiej (SL) i gospodarki opartej na wiedzy (GOW), a jednocześnie prezentował rekomendacje dla zmian w Strategii i wnosił nowe elementy do dyskusji nad budowaniem GOW w Polsce. Wartością szczególną Konferencji jest zebranie opinii młodych naukowców, popartych wynikami badań, ludzi zdolnych, dobrze wykształconych, praktycznych i zdeterminowanych wizją budowania nowoczesnej gospodarki w Polsce.

Konferencja – ukierunkowana tematycznie przez Radę Programową – odzwierciedlała zainteresowania naukowe jej uczestników. Skoncentrowana była głównie na ogólnych kwestiach związanych ze Strategią Lizbońską, konkurencyjnością gospodarczą i mierzeniem gospodarki opartej na wiedzy, a także na zagadnieniach szczegółowych – kapitale ludzkim i edukacji, problemach na rynku pracy, innowacyjności gospodarki i jej regionów, technologiach teleinformatycznych, przedsiębiorczości. Uzupełniając sprawy, które nie były poruszane w trakcie Konferencji, należy m.in. przytoczyć wyniki ostatniego raportu przeprowadzonego w Delft University of Technology (centrum przyszłej generacji infrastruktury), który zajmuje się GOW. Wynika z niego, że Unia Europejska powinna szybko wprowadzić innowacje w sektorach transportu, energii i telekomunikacji.

W niniejszej publikacji wykorzystano zatem nie tylko prace uczestników Konferencji, ale także referaty zgłoszone przez zainteresowanych problematyką, nie mogących jednak – ze względów organizacyjnych – uczestniczyć w obradach. Zaprezentowano również wnioski i rekomendacje zebrane za pośrednictwem internetowego forum dyskusyjnego uruchomionego przez organizatorów Konferencji.

Tak szeroką przestrzeń dyskusyjną przyjmujemy ze względu na potrzebę i konieczność włączenia się również młodego pokolenia naukowców do społecznej debaty o przyjętym przez Radę Ministrów dokumencie pt. „Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-13”, którego budżet przekracza 500 mld zł (w tym ponad 300 mld ze środków unijnych).

Wnioski i rekomendacje zebrane w niniejszej publikacji dotyczą głównie Polski, co jest uzasadnione przyjętym zakresem tematycznym Konferencji. Niemniej należy wyraźnie powiedzieć, że w kontekście UE, jako całości, wyrównywanie poziomów rozwoju jest mitem i nie jest ono możliwe w perspektywie przyjętej w Strategii. Co więcej, w zakresie rozwoju technologicznego, powinno się wręcz promować i motywować racjonalne zróżnicowanie, specjalizację, nisze w różnych dziedzinach, regionach i społecznościach lokalnych UE.

Choć można się zgodzić z tezą, iż nowe kraje członkowskie UE nie pomogą znacząco w osiągnięciu SL, bowiem większość z nich (w tym Polska) nie nadrabia zapóźnień w modernizacji gospodarki, w dążeniach do oparcia rozwoju na wiedzy (i nowoczesnych technologiach), to jednak należy podkreślić, że głównym problemem związanym z realizacją celów Strategii jest brak wystarczającej woli politycznej do jej wdrażania w „starych” krajach członkowskich Unii. Natomiast dla budowania GOW, polski rząd powinien wzorować się na przykładzie Finlandii i opracować operacyjną koncepcję programową (*Action Plan*) budowania oraz rozwoju GOW w Polsce.¹

Na zakończenie redaktorzy niniejszej publikacji chcieliby podziękować Urzędowi Komitetu Integracji Europejskiej za dofinansowanie jej wydania, a wszystkim pozostałym organizatorom Konferencji oraz jej uczestnikom, a także dyskutantom forum internetowego – za wkład w jej powstanie.

Ewa Okoń-Horodyńska
Krzysztof Piech

¹ Opinia prof. dr hab. Zdzisława Sadowskiego wygłoszona w trakcie seminarium Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Warszawa, 20 stycznia 2005 r.

**Strategia Lizbońska:
założenia, realizacja,
wyzwania**

Strategia Lizbońska – założenia programu rozwoju innowacyjnej Europy?

Wyzwania związane z globalizacją i rosnącą konkurencyjnością w gospodarce światowej, pojawienie się w krajach Unii barier strukturalnych wzrostu gospodarczego, spowolnienie jego tempa oraz wysoki poziom bezrobocia, doprowadziły do szerokiej dyskusji nad koniecznością określenia nowego programu reform gospodarczych UE. Jej efektem jest – przyjęta podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Lizbonie – strategia, która proponuje założenia najważniejszego, bo całościowego programu gospodarczo-społecznego Unii Europejskiej².

Punktem wyjścia dla rozważania założeń Strategii Lizbońskiej w odniesieniu do aktywności szeroko rozumianego „sektora wiedzy” oraz znaczenia innowacji w gospodarce i społeczeństwie jest niewątpliwie transformacja poglądów na temat roli wyników sfery badawczo-rozwojowej (B+R) w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego. Można bowiem wykazać, iż choć podejmowano liczne badania, głównie przez OECD³, mające na celu udowodnienie strategicznej roli sektora B+R, jako czynnika długookresowego rozwoju gospodarczego i możliwości osiągnięcia skoku we wzroście produktywności, a także jego znaczący wpływ na poprawienie poziomu życia ludzi, to w praktyce sektor B+R nie był wpisany w główny nurt polityki gospodarczej wielu krajów. A więc, nośniki wiedzy⁴, w tym B+R, nie były w istocie traktowane w praktyce jako strategiczne czynniki wzrostu gospodarczego. Problem ten został jednak dostrzeżony i w krajach Unii Europejskiej podjęto swoistą

² *Strategia Lizbońska: Droga do sukcesu Zjednoczonej Europy*, Departament Analiz Ekonomicznych i Społecznych Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, maj 2002, s. 4.

³ Przykładowo: *The New Economy Beyond the Hype*, The OECD Growth Project, OECD, Paris 2001.

⁴ Edukacja, nauka i B+R, gałęzie przemysłu tzw. wysokiej techniki, usługi wspomagania innowacyjnego biznesu i sektor usług społeczeństwa informacyjnego.

samokrytykę, czego dowodzą liczne publikacje; szczególnie chyba ostro kwestię niskiego wykorzystania rezultatów nauki, słabego jej powiązania z gospodarką oraz niskiego poziomu innowacyjności gospodarek UE wykazano w raporcie *Green Paper on Innovation*⁵. Do zgodnych, choć negatywnych wniosków w tej kwestii doszli także ministrowie gospodarki i finansów na spotkaniu ECOFIN, gdzie dyskutowano wyniki raportu na temat efektywności funkcjonowania i roli sektora B+R w gospodarce oraz dziedzin z nim związanych w gospodarce.⁶

Dowodem na ponowne i intensywne, niejako, wyznaczenie roli nauki, edukacji i rozwoju technologii, jako determinant wzrostu gospodarczego są ustalenia zawarte podczas szczytów w Lizbonie i Barcelonie. Wzmocnienie zainteresowania się w UE sektorem B+R nadały praktyczne ustalenia przedstawicieli banków centralnych krajów członkowskich UE. Kwestia zasadnicza, wynikająca z ustaleń podczas ww. wskazanych spotkań, dotyczy przyjęcia tzw. celów strategicznych długookresowej polityki opartej na wzroście udziału nośników gospodarki wiedzy w osiągnięciu innowacyjności i konkurencyjności europejskiej gospodarki.⁷

Założenia SL w praktyce stały się więc wyzwaniem dla określonego działania nie tylko w ramach sfery nośników gospodarki wiedzy, ale również dla całego otoczenia z nią związanego. I tak.⁸

1. Wyznaczenie celów strategicznych (23-24 marca 2000 r., Lizbona) dotyczy trzech kwestii ogólnych: wzmocnienia szans na zatrudnienie, przeprowadzenia reform ekonomicznych i zapewnienie społecznej spójności. Cele te stanowią

⁵ *Green Paper on Innovation*, Commission of the European Communities, Brussels 1995.

⁶ *Report on Research and Development*, Economic Policy Committee, Working Group on Research and Development, EPC/ECFIN/01/777-EN Final, 2002.

⁷ Warto podkreślić, że cele takie stawia sobie wiele krajów poza UE. Zob. *Science, Technology and Industry Outlook 2002*, OECD, Paris 2002.

⁸ Lisbon European Council: Presidency Conclusion, 23-24 March 2000, <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc>.

etap budowy **gospodarki opartej na wiedzy** i ta koncepcja jest trwałą konstrukcją docelowych działań UE.

2. UE wskazuje, iż potrzebuje nowej strategii rozwoju ze względu na wyzwania globalizacji i proces rozszerzenia. Dotychczasowa koncepcja funkcjonowania struktur instytucjonalnych UE i społeczności unijnej, jak również koncepcja wzrostu gospodarczego opartego głównie na czynnikach tradycyjnych, **nie spełnia oczekiwań społecznych, a co ważniejsze – wyzwań konkurencyjności**. Wymagane jest więc dołączenie się UE do teoretycznego nurtu rozwoju, z jego odmiennym paradygmatem, w którym motorem jest wiedza.
3. Przyjęcie nowej koncepcji rozwoju wymaga zbudowania infrastruktury instytucjonalnej wymuszającej motywację do wzrostu poziomu innowacyjności, modyfikowania zasad społecznego zabezpieczenia, co nie jest możliwe bez głębokiej reformy w systemie edukacji.
4. UE zdefiniowała swoje silne i słabe strony:
 - Do silnych stron zalicza: stabilną politykę pieniężną, korzyści dzięki wprowadzeniu euro, niską inflację i stopy procentowe, zredukowanie deficytu budżetowego, „zdrowy” bilans płatniczy UE, dobrze rozbudowany (struktura) rynek zarówno dla konsumenta jak i dla producenta, nowe możliwości w zakresie ekspansji rynkowej i wzrostu zatrudnienia wynikające z rozszerzenia, dobra jakość zasobów ludzkich, silny system ochrony społecznej.
 - Do słabości zalicza głównie: niską stopę zatrudnienia i ponad 15 mln ludzi bez pracy, nierówności w traktowaniu kobiet i ludzi starszych na rynku pracy, cechy bezrobocia, które ma charakter długookresowy, strukturalny i regionalny (co oznacza poważne trudności w jego łagodzeniu, bowiem struktura gospodarki nie jest adekwatna do wyzwań współczesnej gospodarki światowej); słabo rozwinięty jest sektor usług, szczególnie w zakresie telekomunikacji i dostępu do Internetu; występuje luka kwalifikacyjna, głównie w dziedzinach związanych z wy-

korzystaniem technologii informacyjnych, gdzie popyt na pracę przekracza jej podaż; występują słabości konkurencyjne wielu firm.

Wyznaczenie silnych i słabych stron stanowi podstawę do określenia kierunków ekspansji rozwojowej w jednolitej polityce UE oraz **punktów kluczowych**, wymagających koncentracji uwagi i środków w celu łagodzenia luk konkurencyjnych.

5. Realizacja celu Strategii, tj. że „strategicznym celem UE jest doprowadzenie w ciągu następnej dekady do tego, że Unia stanie się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną, opartą na wiedzy gospodarką świata, zapewniającą zrównoważony wzrost gospodarczy, kreowanie nowych miejsc pracy i spójność społeczną”, wymusza przygotowania:
 - a. stabilnej koncepcji i transformacji dotychczasowej gospodarki UE w gospodarkę opartą na wiedzy, dzięki zmianie paradygmatu rozwoju i włączenia nośników wiedzy do grupy czynników inwestycyjnych;
 - b. przyspieszenia reform strukturalnych, dzięki instytucjonalnemu wsparciu działań na rzecz wzrostu innowacyjności i konkurencyjności;
 - c. modernizacji europejskiego modelu społecznego, poprzez inwestowanie w ludzi i zwalczanie praktyk społecznego wykluczenia;
 - d. zapewnienia „zdrowia ekonomicznego” i perspektywy wzrostu gospodarczego poprzez wykorzystanie właściwej, czyli w tym przypadku mieszanej polityki makroekonomicznej państwa (*policy mix*), zawierającej zarówno instrumenty wzmacniające liberalizację wielu dziedzin, jak i wybiórcze instrumenty regulacyjne, wpływające na motywację ekonomiczną podmiotów gospodarczych (np. stabilizacja makroekonomiczna z równoczesnym, kierunkowym wsparciem aktywności inwestycyjnej przedsięwzięć innowacyjnych).
6. Zastosowania nowego typu „otwartej koordynacji” na każdym poziomie gospodarki, idącej w parze z wykorzystaniem takich instrumentów, jak wzmocnienie przywódczej i koor-

dynacyjnej roli Komisji, spójnych kierunków strategicznych, efektywne monitorowanie rezultatów, wzrost częstotliwości spotkań Komisji i weryfikacja podjętych akcji.

W dokumentach UE omawiających założenia i realizację Strategii jednoznacznie stawia się tezę, iż:

Badania, innowacje i edukacja są sercem gospodarki opartej na wiedzy (...), stąd osiągnięcie europejskiej konkurencyjności może się dokonywać poprzez takie siły, jak badania, innowacje, technologie teleinformatyczne oraz inwestowanie w zasoby ludzkie i na tym koncentruje się polityka europejska.⁹

W tym kontekście rola sfery B+R w aktywności UE na rzecz rozwoju gospodarki opartej na wiedzy jest szczególnie widoczna w trzech, wielkich zamierzeniach:

1. społeczeństwo informacyjne dla wszystkich,
2. utworzenie Europejskiej Przestrzeni Badań i Innowacji, w węższej formie koncepcja znana jako ERA (*European Research Area*),
3. budowanie przyjaznego środowiska dla powstawania i rozwoju innowacyjnych firm, szczególnie MSP.

Sformułowane zadania stanowią niejako punkt wyjścia do rozwijającej się aktywności Komisji. Jedną z istotnych z nich jest program tworzenia Europejskich Platform Technologicznych, jako praktyczne rozwiązanie wynikające z ERA (zapisane w *European Strategic Research Agenda*, a program ramowy dla EPT przewiduje finansowanie w wysokości 30 mld euro).¹⁰

Konsekwencje programowe wynikające z powyższych zadań dotyczą zarówno dziedzin współpracujących z sektorem wiedzy, jak i polityki państwa. Oto niektóre z nich.

⁹ *The Lisbon Strategy – Making Change Happen*, Commission Staff Working Paper, SEC(2002) 29/2.

¹⁰ Konferencja: *Polskie Platformy Technologiczne*, Warszawa, 10 stycznia 2005 r., www.mnii.gov.pl.

W zamierzeniu pierwszym mamy do czynienia z wielowymiarowym oddziaływaniem sfery nośników wiedzy. Z jednej, bowiem strony ich rolę można tu sprowadzić do zabezpieczenia technologicznego, a więc kreowania nowoczesnych technologii, z drugiej – kwestię docierania nowoczesnych technologii teleinformatycznych do gospodarki i społeczeństwa. Kolejny wymiar zagadnienia wykazuje, iż wdrożenie nowoczesnych technologii wymusza zmianę modelu życia, zachowań społecznych, zmienia strukturę gospodarki, wymusza zmiany w edukacji i funkcjonowaniu rynku pracy. A więc to, co da się zaobserwować na „powierzchni” zjawiska dotyka raczej sposobu funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, wkraczającego na drogę budowania gospodarki opartej na wiedzy. Przechodząc do konkretów, Komisja Europejska stawia tu następujące zadania do wykonania:

- wszystkie przedsiębiorstwa i obywatele muszą mieć dostęp do taniej, światowej klasy infrastruktury komunikacyjnej i szerokiego zakresu usług;
- każdy obywatel musi być wykształcony, a więc wyposażony w umiejętności, by żyć i pracować w społeczeństwie informacyjnym;
- muszą być zlikwidowane nierówne szanse dostępu do informacji, a więc do Internetu i szybkich łącz;
- administracja publiczna, bez względu na szczebel działania, jest zobowiązana (musi) wykorzystywać nowe technologie, aby zapewnić tak dużą dostępność do informacji, jak to możliwe w danych warunkach;
- w przyspieszonym tempie, odpowiednie instytucje UE zapewnią właściwe rozwiązania legislacyjne, niezbędne dla wprowadzenia i rozszerzenia wielu rodzajów usług, w zakresie e-potencjału (elektroniczny handel, edukacja, pieniądz elektroniczny, usługi finansowe, reżimy eksportowe i importowe itp.), jak również zastosowane będą instrumenty promujące tego typu działalność (większość tych zamierzeń realizowano w 2000 roku);
- Komisja i Parlament poczyniły starania o zapewnienie pełnej integracji technologicznej i prawnej, a liberalizacji ryn-

ków telekomunikacyjnych, szczególnie w zakresie systemów telefonii komórkowej;

- członkowie UE wraz z Komisją podjęli zobowiązanie wypracowania możliwości obniżenia kosztów użytkowania Internetu i multimediiów, by osiągnąć przewagę konkurencyjną (cenową);
- członkowie UE zapewнили, iż wszystkie szkoły do końca 2001 roku będą miały dostęp do Internetu, zaś wszyscy nauczyciele osiągną kwalifikacje do pracy z wykorzystaniem technologii informacyjnych do końca 2002 roku;
- kraje członkowskie zobowiązały się zapewnić dostęp elektroniczny do podstawowych usług publicznych do końca 2003 roku;
- sformułowanie dokumentu określającego zakres działań krajów członkowskich i Wspólnoty, jako całości, w postaci *eEurope Action Plan*, regulującego rodzaje działania i instrumenty.

Zamierzenie drugie, ma wywołać znaczące konsekwencje w kontekście Strategii Lizbońskiej. Na ERA należy patrzeć niejako z dwóch stron. Z jednej, jako na przyczynę (cel), z drugiej – jako na skutek (rezultat). Po około 20 latach wzajemnego dostosowywania w krajach członkowskich polityki badawczej i technologicznej, a też innowacyjnej, po szerokich na ten temat debatach nastąpił consensus, co do konieczności racjonalizowania tego pola wspólnotowej polityki. Jednym z najważniejszych instrumentów prowadzących do ujednoczenia stanowiska w sprawie stanu konsensusu były bez wątpienia programy ramowe, wprowadzone w latach 80. XX wieku. A więc dzięki procesom kooperacji w zakresie aktywności B+R i koordynowania, jak również monitorowania wyników prac badawczych i rozwojowych, a też przenoszenia najlepszych praktyk w ramach krajów Wspólnoty możliwe stało się zbudowanie koncepcji ERA i dalszych programów z niej wynikających. Otrzymane dzięki badaniom w ramach ERA wyniki wskazują jednak na kolejne wyzwanie – cel dla ERA. UE musi wzmocnić swą pozycję konkurencyjną w ramach triady: Japonia, USA, Europa; ponadto w samej Europie występują znaczne różnice w pozio-

mie innowacyjności i konkurencyjności (np. Irlandia a Grecja), co także Komisja uznaje za poważne słabości strukturalne¹¹ prowadzące do deformowania obrazu poziomu rozwoju B+R w UE.¹² Dlatego wskazano, iż jest wiele zaległości do odrobienia w rozwoju technologii dających szanse na wzrost siły ekonomicznej w przyszłości.¹³ Na takim tle zrodziła się właśnie w styczniu 2000 roku koncepcja ERA i stała się centralnym komponentem projektu budowania gospodarki opartej na wiedzy zatwierdzonym w Strategii Lizbońskiej. Najogólniejszym celem ERA jest „kreowanie warunków zapewniających możliwości wzrostu roli badań europejskich poprzez wzmocnienie spójności aktywności badawczej i polityki ją wspierającej w Europie”¹⁴. Wyliczając szczegółowe zadania nakreślone w tymże zamierzeniu, należy wskazać:

- rozwój odpowiednich mechanizmów do tworzenia sieci doskonałości, tworzenie ich mapy;
- analizowanie i monitorowanie wyników sektora B+R w stosunku do ponoszonych na tę działalność nakładów;
- doskonalenie środowiska dla wzrostu prywatnych wydatków na B+R (partnerstwo instytucji B+R i firm technologicznych rozpoczynających działalność innowacyjną, motywacyjna polityka podatkowa, wspomaganie przez *venture capital* oraz Europejski Bank Inwestycyjny – EBI);
- zastosowanie *benchmarkingu* w systemie badań krajowych i stosowanie odpowiednich instrumentów w polityce państwa; zidentyfikowanie podstawowych indykatorów służących ocenie wyników badań w różnych polach specjalności, jak również wyselekcjonowanie wskaźników dla oceny i mierzenia rozwoju zasobów ludzkich, opracowanie do końca 2001 roku – Europejskiej karty poziomu innowacyjności;

¹¹ *Making Reality of the European Research Area: Guidelines for EU Research Activities (2002-2006)*, COM (2000) 612 final, European Commission, 2000.

¹² *Towards a European Research Area*, COMM (2000) 6, European Commission, 2000.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Making Reality...*, op. cit.

- zapewnienie warunków technicznych do wykreowania w 2001 r. szybkiej, transeuropejskiej sieci komunikacji elektronicznej pomiędzy uniwersytetami, bibliotekami naukowymi, centrami naukowo-badawczymi i stopniowo – szkołami;
- zwalczenie niechęci naukowców do mobilności w poszukiwaniu najwyższych talentów i opiekowaniu się nimi;
- zapewnienie zdolności do minimalizowania kosztów patentowania wynalazków w UE – najtańszy i najlepiej zabezpieczony patent w UE.

Podobnie, można wymienić przykładowe zdania szczegółowe sprecyzowane w **zamierzeniu trzecim**, w którym główną uwagę koncentruje się na tworzeniu przyjaznego środowiska dla nowo powstających i rozwijających się firm innowacyjnych. „Produkowanie” wiedzy, a więc produktów o dużej jej zawartości, co jest domeną sektora B+R i firm innowacyjnych, wymaga powiązania tych procesów z kategoriami ekonomicznymi, takimi jak popyt na produkty wiedzy, podaż, specyficzny rynek, procesy komercjalizacji produktów i usług o dużej zawartości wiedzy, umiejętność szacowania wartości technologii, specyficzne fundusze finansowania innowacji oraz ekonomiczne, a także polityczne instrumenty ich utrzymania się na rynku. Podkreślono m.in. następujące kwestie:

- zastosowanie *benchmarkingu* do oceny długości czasu i kosztów założenia firmy, wysokości ryzyka kapitałowego, liczby zaangażowanych ludzi biznesu i nauki;
- wprowadzenie programów europejskich dla rozwoju przedsiębiorstw i przedsiębiorczości, w których będą powstawać bądź rozwijać się innowacje (na lata 2001-2005);
- uznanie, że MSP są motorem do tworzenia nowych miejsc pracy w Europie i zobowiązanie do wspomaganie ich potrzeb (wsparcie dla firm zaczynających działalność, sektora *high-tech* i mikro przedsiębiorstw, jak również pomoc EBI dla wszelkich inicjatyw tworzenia kapitału ryzyka).

Obok wskazanych, szczegółowych postanowień, co do trzech wymienionych zamierzeń głównych, zobowiązania Komisji i krajów członkowskich sięgają również problematyki

niezbędnych reform ekonomicznych, kompletujących niezbędny pakiet działań dla realizacji Strategii Lizbońskiej:

- przyjęcie strategii likwidacji barier w sektorze usług;
- przyspieszenie liberalizacji rynków szczególnie w takich segmentach jak paliwa, energetyka, poczta, transport, co powinno się przenosić na liberalizację badań w tych dziedzinach oraz wzrost wykorzystania wyników badań przez przedsiębiorstwa;
- podjęcie niezbędnych kroków przez Komisję i rządy w celu zapewnienia do końca 2003 roku możliwość realizowania zaopatrzenia *on-line*;
- podjęcie strategii uproszczenia i koordynowania wszelkich regulacji tak na poziomie Wspólnoty, jak i na poziomach narodowych krajów członkowskich zapewniając racjonalizację prawa;
- wzmocnienie akcji na rzecz wspierania konkurencji oraz ograniczania roli państwa w jego interwencji generalnej, a skupienie uwagi na kierunkowym wspieraniu indywidualnych firm lub sektorów realizujących horyzontalne cele Wspólnoty, takie jak: zatrudnienie, rozwój regionalny, środowisko naturalne, szkolenia i badania;
- wprowadzenie niezbędnych uzupełnień dla sprawnego działania i integrowania rynków finansowych wokół wiodących zadań UE (z takimi, szczegółowymi akcjami, jak na przykład wprowadzenie do 2005 roku planu akcji usług finansowych ukierunkowanych na rozszerzenie dostępu do kapitału – szczególnie dla MSP, zapewnienie pełnego wdrożenia do końca planu akcji na rzecz kapitału ryzyka, likwidacja barier prawnych w łączeniu różnych form kapitału, doskonalenie warunków finansowych w handlu międzynarodowym);
- wprowadzenie tzw. pakietu podatkowego ukierunkowanego na wpieranie kluczowych inicjatyw;
- koordynacja polityk makroekonomicznych, a tu głównie konsolidacja fiskalna, ustabilizowanie i jakościowe wzmocnienie finansów publicznych oraz modernizacja europejskiego mo-

delu społecznego, promującego inwestycje w ludzi i budowanie aktywnego państwa dobrobytu;

- oparcie edukacji dla gospodarki opartej na wiedzy na trzech głównych komponentach: rozwoju lokalnych centrów edukacji i szkoleń, promowanie nowych zdolności, umiejętności jako podstawowych – np. w zakresie technologii informacyjnych oraz wzrost przejrzystości kwalifikacji;
- podjęcie niezbędnych kroków w celu wzrostu konkurencyjności systemu edukacji w UE, w szczególności: wzrost rocznych inwestycji *per capita* na rozwój zasobów ludzkich, obniżenie do 2010 roku liczby osób w wieku 18-24 lat posiadających najniższe, podstawowe lub zawodowe wykształcenie, połączenie szkół i centrów szkoleniowych poprzez Internet w zintegrowane, lokalne centra edukacji dostępne dla wszystkich, wykorzystujące najnowocześniejsze metody edukacji i szkoleń, wprowadzenie edukacyjnego partnerstwa pomiędzy firmami, szkołami i centrami szkoleniowymi, wprowadzenie europejskiego dyplomu w zakresie kwalifikacji bazowych (do których zaliczono umiejętność pracy z komputerem, znajomość technologii teleinformatycznych, języki obce, kulturę technologiczną, przedsiębiorczość i znajomość spraw społecznych) – certyfikacja będzie miała zdecentralizowane procedury, dostosowane do lokalnych potrzeb, zdefiniowanie instrumentów wzrostu mobilności studentów, nauczycieli, badaczy i likwidacja istniejących jeszcze barier w tym zakresie.

Od czterech lat Unia Europejska wprowadza w życie Strategię Lizbońską. Oceny tego procesu są bardzo różne¹⁵: od skrajnych do pozytywnych wskazujących, iż Strategia pozwoliła dokonać niepodważalnych postępów częściowych, zapoczątkowując niezbędną przemianę w kierunku gospodarki konkurencyjnej, opartej na wiedzy, przynoszącej wzrost gospodarczy, wzrost zatrudnienia, większą spójność społeczną i szanującą

¹⁵ *Wdrażanie Strategii Lizbońskiej. Reformy dla rozszerzonej Unii*, Raport Komisji na wiosenny szczyt Rady Europejskiej, 26 marca 2004 r.

środowisko naturalne.¹⁶ Ocen tych nie można jednak uogólniać, bowiem niektóre segmenty europejskiej gospodarki dotknięte są poważnymi problemami spowalniającymi proces wdrażania Strategii, jako programu całościowego i ograniczą powrót do wysokiego wzrostu gospodarczego¹⁷. Najtrudniej będzie chyba uporać się z „przesocjalizowaniem” gospodarki europejskiej i manią centralnego konstruowania „jedynie słusznych rozwiązań”¹⁸. Istotne są jednak kwestie inne, a mianowicie:

- korzystną cechą Strategii jest jej wszechstronność, prowadząca do ujęcia problemów całościowo, w sposób zintegrowany i systemowy;
- Strategia Lizbońska w sposób jednoznaczny wyznacza paradygmat rozwoju oparty na jego nowoczesnych nośnikach (edukacja, nauka, B+R, innowacje, teleinformatyka);
- wzrost konkurencyjności SL nakazuje osiągać (motywować i wymuszać) wzrostem innowacyjności firm, gospodarki i społeczeństwa;
- Strategia wyznacza słabe punkty zintegrowanej Europy, wskazując, iż stawką nie jest już dogonienie USA, ale nie-dopuszczenie do stagnacji rozwojowej wewnątrz Unii.

Niewątpliwie Strategia Lizbońska jest poważną próbą konstruowania programu rozwoju innowacyjnej Europy. Dzięki zdefiniowaniu wspólnych celów i sposobów ich realizacji, Strategia Lizbońska stanowi dobry materiał wyjściowy do antycypowania długookresowych ścieżek rozwoju Unii w ujęciu dynamicznym.

Ewa Okoń-Horodyńska

¹⁶ Zob. dyskusje Polskiego Forum Strategii Lizbońskiej w 2003 i 2004 r.

¹⁷ *Wdrażanie Strategii...*, s. 7.

¹⁸ Bariery rozwoju UE ostatnio dobitnie wskazano w: J. Nowakowski, *Euroborrellioza*, „Wprost” nr 2, 2005.

Strategia Lizbońska – program społeczno-gospodarczej odnowy Europy

Strategia Lizbońska jest programem społeczno-gospodarczym przyjętym przez Radę Europejską na szczycie w Lizbonie w marcu 2000 r., zakładającym modernizację oraz stworzenie najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej na świecie gospodarki opartej na wiedzy do 2010 roku.

Główny nacisk został położony na reformę systemu społeczno-gospodarczego oraz koordynację polityk i porównywanie optymalnych rozwiązań proinnowacyjnych. Strategia jest wynikiem ujawnienia słabości gospodarki Unii w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi; mianowicie:

- wolniejsze tempo rozwoju,
- wyższa stopa bezrobocia i niedostatek zatrudnienia wynikający z luki w zatrudnieniu kobiet, mniejszym zatrudnieniu w sektorze usług, braku równowagi na rynkach regionalnych, długookresowym bezrobociu strukturalnym, braku kwalifikacji i niepełnym zatrudnieniu osób w wieku przedemerytalnym,
- mniejsza konkurencyjność,
- mniejszy potencjał tworzenia i absorpcji nowych technologii,
- starzenie się społeczeństw i implikacje dla trwałości dobrobytu oraz dla systemów innowacyjnych,
- presja konkurencyjna, mająca źródło w mniejszym dynamizmie gospodarki europejskiej i przejściu na gospodarkę opartą na wiedzy.

Konfrontując te wyzwania Unia Europejska stwierdziła, że należy zapewnić wzrost gospodarczy, pełne zatrudnienie i spójność społeczną. W tym kontekście cele polityczne upatrywano w:

- dynamicznym przejściu do gospodarki opartej na wiedzy,
- przyspieszonym i zrównoważonym wzroście gospodarczym,
- pełnym zatrudnieniu, jako głównym celu polityki społeczno-gospodarczej oraz zredukowaniu bezrobocia do poziomu osiągniętego przez kraje o optymalnych wskaźnikach;
- modernizacji systemu ochrony społecznej.

Wyznaczono sześć istotnych obszarów działania: e-Europa – społeczeństwo wiedzy, rynek wewnętrzny, usługi finansowe, przedsiębiorstwa, Europejski Obszar Badawczy oraz przegląd instrumentów finansowych.

Aby osiągnąć wzrost gospodarczy, pełne zatrudnienie i spójność społeczną – według Strategii – należy:

- rozwijać gospodarkę opartą na wiedzy: społeczeństwo informacyjne, badania i innowacje oraz kształcenie odpowiednich kwalifikacji i umiejętności; utworzenie Europejskiego Obszaru Badawczego;
- liberalizować i integrować te rynki i sektory, których wspólny rynek nie objął: telekomunikacja, energetyka, transport, poczta, a także usługi finansowe oraz całość rynku usług;
- rozwijać przedsiębiorczość: deregulacja i lepsze wsparcie ze strony administracji (likwidacja obciążeń administracyjnych i barier prawnych), ułatwienie dostępu do kapitału i technologii, ograniczanie pomocy publicznej, tworzenie naturalnej konkurencji;
- podwyższyć zatrudnienie i zmienić model społeczny poprzez wzrost aktywności zawodowej, uelastycznienie rynku pracy, polepszenie edukacji, unowocześnienie systemu zabezpieczeń społecznych, ograniczenie ubóstwa oraz ostrycyzmu społecznego;
- dbać o stabilne fundamenty rozwoju i środowisko naturalne: ograniczanie zmian klimatycznych, zachowanie zasobów naturalnych.

Komisja Europejska uznała, że należy przedsięwziąć działania, wykorzystując wszystkie dostępne instrumenty (takie jak: regulacje prawne, bliższa koordynacja, *benchmarking*, dialog z przedsiębiorcami, obywatelami i partnerami społecznymi) na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Rada Europejska powinna natomiast sterować procesem reform oraz co najmniej raz do roku (wiosną) oceniać postęp realizacji Strategii i badać ogólne perspektywy społeczno-gospodarcze Unii.

Bogna Matuszewska

Kierunki działań przyjęte w Strategii Lizbońskiej

Po pierwsze, **rozwój społeczeństwa wiedzy**. Obejmuje on:

- kształtowanie społeczeństwa informacyjnego (określenie regulacyjnych ram prawnych dla informacji komunikacyjnej; zachęcanie do rozwoju technologii informacji komunikacyjnej; tworzenie warunków dla e-handlu; wspieranie europejskiego przywództwa w zakresie technologii dotyczących środków przenośnej komunikacji),
- badania (ustalenie obszaru badań i innowacji; stymulowanie finansowania B+R do 3% PKB; uczynienie Europy atrakcyjną dla najzdolniejszych; promowanie nowych technologii),
- edukację i kapitał ludzki (zmniejszenie do połowy liczby uczniów nie kontynuujących nauki po szkole podstawowej; dostosowanie edukacji i szkoleń do społeczeństwa wiedzy; rozwój ustawicznego kształcenia dla wszystkich; promowanie i ułatwianie mobilności ludności).

Po drugie, **zrealizowanie zobowiązań dotyczących budowy rynku wewnętrznego**. Obejmuje ono:

- zapewnienie skutecznej transpozycji prawa wspólnotowego (obecny stopień jego wdrożenia wynosi 98,5%),
- zniesienie przeszkód w swobodnym przepływie usług we Wspólnocie,
- zakończenie budowy rynku wewnętrznego w zakresie przemysłów sieciowych (stopniowa liberalizacja rynków i przemysłów sieciowych, w tym gazu i elektryczności do 2007 r., usług pocztowych do 2006 r., transportu kolejowego do 2008 r. oraz lotnictwa),
- zakończenie budowy rynku wewnętrznego w zakresie usług finansowych do 2005 r.,
- zapewnienie rzetelnego i jednolitego stosowania zasad konkurencyjności i pomocy państwa (zredukowanie tej pomocy do 1% PKB; określenie nowych zasad fuzji i przejęć firm; znowelizowanie zasad zamówień publicznych).

Po trzecie, **tworzenie klimatu prawnego sprzyjającego przedsiębiorczości**. Obejmuje ono:

- tworzenie prawa sprzyjającego inwestowaniu, innowacyjności i przedsiębiorczości (ułatwianie dostępu do taniego finansowania, usprawnienie legislacji dotyczącej bankructwa), uwzględnienie specyfiki małych i średnich przedsiębiorstw, usprawnienie warunków działania dla przemysłu, zachęcanie do odpowiedzialnego zarządzania przedsiębiorstwami),
- obniżenie kosztów zakładania firm i zmniejszenie biurokracji (rozwoj skuteczniejszych regulacji prawnych na szczeblach narodowych i Wspólnoty, skrócenie okresu i zmniejszenie kosztów założenia firmy).

Po czwarte, **kształtowanie rynku pracy (*inclusive labour market*) w celu umocnienia społecznej spójności**. Obejmuje ono:

- wzrost stopy zatrudnienia (do 67% w 2005 r. i 70% w 2010 r., w tym dla kobiet odpowiednio do 57% i 60%, a dla starszych pracowników (ponad 50 lat) do 50% w 2010 r.); stopniowy wzrost o 5 lat średniego wieku przejścia na emeryturę),
- opracowanie wieloletniego programu adaptacyjności przedsiębiorstw (w zakresie układów zbiorowych, zmian płac, wzrostu wydajności, kształceniu ustawicznym, nowych technologiach i elastycznej organizacji pracy do 2002 r.),
- zniesienie antybodźców do podejmowania pracy przez kobiety (dalsze tworzenie równych szans),
- przystosowanie europejskiego modelu socjalnego do przekształceń w kierunku gospodarki i społeczeństwa wiedzy (ułatwienie zachowania bezpieczeństwa socjalnego w przypadku międzypaństwowej migracji obywateli, zapewnienie trwałości emerytur, wprowadzenie otwartej metody koordynacji w zakresie ochrony socjalnej),
- wykorzenianie ubóstwa (przyjęcie programu społecznej inkluzji w 2001 r., wprowadzenie promowania inkluzji do narodowych polityk i polityki europejskiej).

Po piąte, **zmierzanie do trwałej ochrony środowiska.**

Obejmuje ono:

- zapobieganie zmianom klimatu (szybkie ratyfikowanie Protokołu z Kioto z 2002 r., wykazanie w 2005 r. postępu w osiąganiu celów Kioto, spełnienie postulatu osiągnięcia 12% zapotrzebowania na energię pierwotną i 23% całej konsumpcji energii ze źródeł odnawialnych),
- zmniejszanie zależności wzrostu gospodarczego od zużycia surowców (uwzględnienie rosnącego wolumenu transportu, przeciążenia, hałasu, zanieczyszczenia i niszczenia środowiska w kosztach społecznych, rozwinięcie wspólnotowych zasad określenia ceny infrastruktury transportowej tzw. *eurovignette*, określenie poziomu trwałego użytkowania i zniszczenia zasobów naturalnych),
- określenie nowych ram prawnych (przyjęcie w 2002 r. dyrektywy o opodatkowaniu energii, odpowiedzialności za środowisko (2004 r.) oraz szóstego planu działania w zakresie środowiska).

Urszula Płowiec

Podstawowe wskaźniki strukturalne Strategii Lizbońskiej i ich analiza

Poniżej omówione zostaną – wybrane przez prof. U. Płowiec z Raportu Koka – podstawowe wskaźniki strukturalne Strategii Lizbońskiej. Przedstawiono je w tabeli poniżej.

Analizując wyselekcjonowane wskaźniki można wyciągnąć następujące wnioski:

- Pozycja Unii Europejskiej jest w każdym przypadku słabsza niż USA (i tylko w przypadku energochłonności gospodarki i emisji gazów cieplarnianych należy to uznać za zjawisko pozytywne).
- Największe stosunkowo różnice wystąpiły w przypadku PKB na osobę oraz wydatków na badania i rozwój.
- Zauważyć też należy, że Polska znacznie odstaje od przeciętnej dla UE, jeśli chodzi o PKB *per capita*.
- Niska jest stopa zatrudnienia, w tym szczególnie kobiet; jednakże – spośród celów zatrudnieniowych wskazanych w Strategii – szczególnie słaba jest pozycja Polski pod względem stopy zatrudnienia osób starszych.
- Spośród innych wskaźników społecznych (tak bardzo akcentowanych w Strategii), długookresowa stopa bezrobocia jest w Polsce kilkakrotnie wyższa niż w UE. Taka sama jest jednak stopa ryzyka ubóstwa.
- Zbyt niskie, jak na potrzeby naszej gospodarki, są inwestycje przedsiębiorstw.
- Również poziom nakładów na B+R jest kilkakrotnie niższy od średniej UE i od celu ustalonego w Barcelonie.
- Gospodarka naszego kraju wciąż wymaga zmian strukturalnych: wydajność pracy jest prawie o połowę niższa niż w UE-25, a energochłonność gospodarki – ponad trzykrotnie wyższa.
- Na tym tle kwestie ekologiczne (emisja gazów cieplarnianych) nie wyglądają dramatycznie, a wręcz – pozytywnie.

Podsumowując: w przypadku większości wskaźników strukturalnych Strategii Lizbońskiej Polska prezentuje się znacznie słabiej, niż Unia Europejska czy Stany Zjednoczone. Stosunkowo największe, niekorzystne dla Polski różnice zaobserwować można w przypadku wydatków na badania i rozwój (ponad 3-krotnie mniejsze niż w UE i prawie 5-krotnie mniejsze niż w USA) oraz długookresowej stopy bezrobocia (ponad 2,5-krotnie wyższa niż w UE).

Krzysztof Piech

Podstawowe wskaźniki strukturalne Strategii Lizbońskiej
(średnie dla krajów Unii Europejskiej, USA i Polski w 2003 r.)

	EU-25	EU-15	USA	Cel 2005	Cel 2010	Pol-ska
PKB na mieszk. (wg parytetu siły nabywczej) (EU-15=100)	91,2	100,0	140,3			42,2
Wydajność pracy na zatrudnionego (wg parytetu siły nabywczej (EU-15 = 100)	93,1	100,0	121,6			49,6
Stopa zatrudnienia (w %)	62,9	64,4	71,2	67,0	70,0	51,2
Stopa zatrudnienia kobiet (w %)	55,1	56,0	65,7	57,0	60,0	46,0
Stopa zatrudnienia starszych pracowników	40,2	41,7	59,9		50,0	26,9
Osiągnięcia edukacyjne (20-24) (w %)	76,7	73,8				88,8
Wydatki na B+R (w %)	1,9	2,0	2,8		3,0	0,6
Inwestycje przedsiębiorstw (w % PKB)	16,8	16,7				14,9
Poziom cen porównywalnych (EU-15 = 100)	96	100	113			58
Stopa ryzyka ubóstwa (w %)	15,0	15,0				15
Długookresowa stopa bezrobocia (w %)	4,0	3,3				10,7
Dyspersja regionalnych stóp zatrudnienia	13,0	12,0				7,2
Emisja gazów cieplarn. (ind. roku baz. = 100)	91,0	97,1	113,1		92,0	67,7
Energochłonność gospodarki	210	191	330			650,0
Wolumen transportu	101	102	91			70

Uwagi: Szczegółowe objaśnienia wskaźników por. <http://europa.eu.int/comm/eurostat/structuralindicators>

Źródło: *Facing the challenge. The Lisbon strategy for growth and employment*, Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, European Communities, November 2004.

Przygotowała: Urszula Płowiec

Strategia Lizbońska – kontekst powstania i realizacji

Strategia Lizbońska została uchwalona w marcu 2000 roku. Trzeba podkreślić, że była ona formułowana na fali entuzjazmu, czy nawet euforii, szczególnie widocznej na rynkach kapitałowych (giełdach), która nie tylko doprowadziła do kolejnego w historii gospodarczej świata bąbla spekulacyjnego¹⁹, a później do pęknięcia tzw. „bańki internetowej” (kwiecień 2000 r.), pogrążając świat w dwuletniej recesji wzrostu gospodarczego²⁰, ale również do sporego zamieszania w ekonomii (vide „nowa gospodarka” czy „nowa ekonomia” i ich wyjaśnianie²¹). Uważano, że pod wpływem nowoczesnych technologii świat zmieni się, powstanie społeczeństwo informacyjne i tzw. „nowa gospodarka”. Te idee znalazły dobitne odzwierciedlenie w Strategii Lizbońskiej.

Wraz z upływem czasu, wraz z wygasaniem „euforii internetowej”, zapal do tworzenia nowych pojęć z „e” na początku osłabł i ekonomiści (oraz naukowcy innych specjalności) zaczęli z większym dystansem podchodzić do zachodzących na świecie przemian społeczno-gospodarczych. Okazało się, że społeczeństwo informacyjne to zbyt wąskie pojęcie i zaczęto mówić o społeczeństwie wiedzy; że żadna „nowa” gospodarka nie funkcjonuje obok „starej”; że ta „stara” gospodarka w dalszym ciągu istnieje – podległa tylko zmianom (w niektórych dziedzinach znacznym) wskutek gwałtownych przemian technologicznych, czy nawet cywilizacyjnych. Zatem nie pow-

¹⁹ Ch. Kindleberger, *Manias, Panics, and Crashes. A History of Financial Crises*, John Wiley & Sons, third edition, New York 1996.

²⁰ K. Piech, *Pęknięcie „bańki internetowej” w 2000 r. oraz inne czynniki zewnętrzne i ich wpływ na polską gospodarkę* [w:] K. Piech, S. Pangsy-Kania (red.), *Diagnozowanie koniunktury gospodarczej w Polsce*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2003, s. 155-174.

²¹ A. Wojtyna, *Czy tradycyjna ekonomia pozwala zrozumieć tzw. nową gospodarkę?* [w:] A. Wojtyna (red.), *Czy ekonomia nadąża z wyjaśnianiem rzeczywistości*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001, s. 167-190.

stała żadna „nowa” gospodarka, a jedynie podległa ona dość burzliwym (włączając znaczące załamania giełdowe) przemianom. Zastrzeżenia te nie zmieniają jednak faktu, że końcówka XX w. oraz przełom XX i XXI wieku wejdą zapewne do historii gospodarczej jako okres „rewolucji informacyjnej”.

W takich to warunkach powstała Strategia Lizbońska: z jednej strony była wynikiem „euforii internetowej” i powodowana była obawami o przyszłość Unii Europejskiej (a szczególnie obawami o możliwość pogłębienia się dystansu do Stanów Zjednoczonych pod względem konkurencyjności gospodarczej), z drugiej strony – będąc średniookresową strategią rozwoju społeczno-gospodarczego – uwzględniła ówczesny układ sił politycznych w UE, a zatem odzwierciedlała cele dominujących wtedy formacji politycznych oraz najbardziej wpływowych w Europie krajów. Z jednej więc strony Strategii przyświecały szczytne cele doprowadzenia Unii do stania się najbardziej konkurencyjną gospodarką (opartą na wiedzy) na świecie do końca pierwszej dekady XXI wieku, z drugiej zaś utrzymywała i wręcz promowała istniejącą strukturę społeczną. Stąd cele dotyczące wzrostu konkurencyjności, postulowane przez Wielką Brytanię (która była inicjatorem Strategii), zostały „skontrolowane” przez cele społeczne (promowane przez Francję, Niemcy oraz Portugalię)²², nie idące w parze z celami wzrostu gospodarczego, a czasami wręcz będącymi w stosunku antynomicznym (jak to się nazywa w teorii polityki gospodarczej) wobec siebie.

Zatem o fiasku Strategii²³ w dotychczasowym kształcie²⁴ zadecydowało przyjęcie nierealnych celów, sformułowanych

²² Informacje uzyskane w trakcie spotkania dotyczącego „Agendy Lizbońskiej” od Stevena Effinghama (Departament for Education and Skills, Londyn), które odbyło się 20 października 2004 r., w ramach programu BAS Top People Project finansowanego przez British Council, Polska.

²³ Można już tak o tym mówić, że względu na to, iż powszechnie uważa się, że nie jest możliwe osiągnięcie większości zakładanych w Strategii celów w określonym w niej czasie.

²⁴ Por. też tekst pt. „Ocena realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle ostatnich badań – wnioski na przyszłość”, w niniejszej publikacji.

zbyt ambitnie m.in. ze względu na poddanie się polityków – którzy przyjmowali Strategię – „euforii” oraz zestawienie ich z celami, które miały przeciwny charakter: które zamiast „pchać” Unię w kierunku wzrostu konkurencyjności, utrwały dotychczasowe struktury społeczne, chroniły rynek pracy przed zbyt dużymi zmianami (mimo, że były one prawie niezbędne, dla podniesienia ogólnej konkurencyjności gospodarczej).

Strategię Lizbońską poprzedzały inne dokumenty, które wyraźnie powstały na bazie „euforii” (zob. przedrostek „e”); w listopadzie 1999 r. wprowadzono program eEurope. Składał się on z czterech podprogramów: eLearning, eHealth, eGovernment i eBusiness.

Później, już po uchwaleniu Strategii, stworzono plany określające, co i kiedy powinno zostać zrealizowane dla osiągnięcia zakładanych celów. Były to: Action Plan 2002 – podpisany przez liderów UE na szczycie w Feira 19-20 czerwca 2000 roku i Action Plan 2005 – przyjęty w Sewilli w czerwcu 2002 roku. Goeteborski szczyt UE przyjął eEurope+ 2003 Action Plan, którego celem była pomoc nowym członkom Unii w przezwyciężaniu wyzwań rodzących się podczas budowy gospodarki opartej na wiedzy. Szczyt ten wprowadził też ważny, szczegółowy cel Strategii Lizbońskiej: podniesienie poziomu wydatków na badania i rozwój do 3% PKB do 2010 r., z czego dwie trzecie powinny być finansowane przez sektor prywatny. Jednakże już wtedy należało oczekiwać, że niektóre kraje, zwłaszcza akcesyjne, będą mogły mieć olbrzymie trudności z jego osiągnięciem.²⁵

²⁵ Dla przykładu w Polsce wydatki na B+R w latach 1994-2001 wynosiły średnio 0,7% (jedynie w 1994 roku były wyższe (nieznacznie) od 0,8% PKB, a później – poniżej tej wartości), a udział podmiotów gospodarczych w finansowaniu działalności badawczo-rozwojowej wynosi zaledwie 25%. Podniesienie obu tych wskaźników do poziomu wskazanego w Goeteborgu do 2010 r. w Polsce nie wydaje się być możliwe (wymagałoby to ponad czterokrotnego zwiększenia ogólnych nakładów na B+R w Polsce, a nakładów prywatnych na B+R aż ponad 11-krotnie!).

Wskutek wielu innych zastrzeżeń, w ciągu czterech lat od przyjęcia Strategii Lizbońskiej pojawiło się wiele wątpliwości związanych z rezultatami jej implementacji. Każdy wiosenny szczyt Rady Europejskiej jest poświęcony ocenie postępów wdrażania Strategii Lizbońskiej. Podczas ostatniego szczytu (2004 r.) przyznano, że przepaść pomiędzy europejską i amerykańską gospodarką powiększa się, a produktywność europejskiej gospodarki (EU-15) jest o około 20% niższa od amerykańskiej.

Wyrazem wątpliwości, co do szans realizacji Strategii Lizbońskiej był tzw. Raport Wima Koka, opublikowany na początku listopada 2004 roku. Dokonano w nim analizy Strategii, a w konkluzjach stwierdzono, że, mimo że w bardzo wielu dziedzinach nie uda się osiągnąć założonych celów, Strategii nie należy odrzucać, a jedynie je przeformułować. Będzie to uczynione wiosną 2005 r. w trakcie kolejnego szczytu UE.

Każdy z krajów członkowskich UE przygotowuje w tym celu swoje stanowisko wobec Strategii.²⁶ Głos Polski może być bardzo ważny. Już wcześniej, w trakcie wiosennego szczytu Rady Europejskiej z 2004 r., dzięki propozycji krajów Grupy Wyszehradzkiej i Beneluxu przyjęto propozycję zmiany metody implementacji Strategii w 2005 r., na mocy której większa władza ma zostać przekazana w ręce Komisji Europejskiej.²⁷ Pokazuje to, że zdanie Polski może się liczyć, a zmiany w Strategii, by uwzględniła ona w większym stopniu nowe warunki (i problemy) w Unii Europejskiej, powstałe po rozszerzeniu, a także większy nacisk kładła na sprawy wzrostu konkurencyjności, a nie np. spójności społecznej, wydają się być niezbędnymi.

Krzysztof Piech

²⁶ Por. np. tekst pt. „Stanowisko polskiego rządu wobec przeglądu Śródo okresowego Strategii Lizbońskiej”, w niniejszej książce.

²⁷ K. Niklewicz, *Brukselski szczyt reanimacji*, „Gazeta Wyborcza”, 27-28 marca 2004r.

Raport Wima Koka – jak modyfikować Strategię? (streszczenie)

Stojąc przed wyzwaniem – Strategia Lizbońska dla wzrostu i zatrudnienia. Raport grupy ekspertów Wysokiego Szczebla pod przewodnictwem Wima Koka Streszczenie

W marcu 2000 r. europejscy przywódcy zadeklarowali, że do 2010 r. Unia Europejska stanie się „najbardziej dynamiczną i konkurencyjną gospodarką opartą na wiedzy w świecie, zdolną do ciągłego wzrostu gospodarczego, z większą ilością i lepszą jakością pracy oraz wyższą spójnością społeczną i szacunkiem dla środowiska”. Strategia Lizbońska to wszechstronny, ale współzależny szereg reform. Działania podejmowane przez którekolwiek z krajów członkowskich będą bardziej skuteczne, jeśli włączą się do nich inne państwa.

Sytuacja zewnętrzna po 2000 roku nie pomogła osiągnąć wskazanych w Strategii celów, ale Unia Europejska oraz poszczególne kraje członkowskie wyraźnie przyczyniły się do wolnego postępu w Strategii, nie traktując jej z wystarczającą gorliwością. Ten rozczarujący przekaz jest wynikiem przeładowanego programu, złej koordynacji oraz sprzecznych priorytetów. Jednak głównym powodem tego stanu rzeczy jest brak zdecydowanych działań politycznych.

Strategia Lizbońska jest dziś jeszcze bardziej pilna w kontekście rosnącej luki między Stanami Zjednoczonymi i Azją a Starym Kontynentem, który zmaga się małym przyrostem naturalnym i starzeniem się społeczeństwa. Czas ucieka i nie może być tu mowy o samozadowoleniu. Aby zniwelować tę różnicę, potrzebne jest lepsze wdrażanie.

W tym kontekście, aby osiągnąć cele wzrostu i zatrudnienia, **wszyscy** muszą zaangażować się i podjąć działania. Wymaga to większego wkładu ze strony instytucji europejskich oraz krajów członkowskich poprzez polityczne zobowiązanie,

szersze i głębsze zaangażowanie wszystkich Europejczyków oraz zrozumienie, że jedynie współpraca narodów Europy przyniesie korzyść wszystkim jej obywatelom.

Każdy element Strategii Lizbońskiej jest niezbędny, żeby odnieść globalny sukces. Polepszony wzrost gospodarczy i zwiększone zatrudnienie zapewnią środki dla podtrzymania spójności społecznej oraz równowagi ekologicznej, które mogą przyczynić się do wyższego wzrostu i zatrudnienia.

Dla zwiększenia standardów życia w Europie niezbędne jest przyspieszenie wzrostu zatrudnienia i wzrostu przez szeroki wachlarz polityk reformujących, jak i szerokich ram makroekonomicznych, tak wspierających – jak to tylko jest możliwe – wzrost, popyt i zatrudnienie. Żadne, pojedyncze działanie nie ma szans powodzenia. Należy raczej skupić się na szeregu skorelowanych inicjatyw i zmian strukturalnych, które poprzez wspólne działanie wyzwolą niewątpliwy potencjał Unii. Wymaga to działań w następujących, pięciu obszarach:

- społeczeństwa wiedzy: zwiększenie atrakcyjności Europy dla wysoko wykwalifikowanych naukowców z całego świata, tworząc głównym priorytetem sferę badań i rozwoju oraz promowanie wykorzystania nowoczesnych technologii (teleinformatycznych);
- rynku wewnętrznego: likwidacja barier w swobodnym przepływie dóbr, kapitału i usług;
- klimatu sprzyjającego przedsiębiorcom: redukcja obciążeń administracyjnych, poprawa jakości prawa i wprowadzenie ułatwień dla rozpoczynających działalność oraz stworzenie otoczenia wspierającego przedsiębiorców;
- rynku pracy: UE powinna dążyć do stworzenia elastycznego i niedyskryminującego rynku pracy; współpraca z partnerami społecznymi nad stworzeniem strategii kształcenia ustawicznego i jasnej strategii aktywnego starzenia się;
- równowagi środowiska naturalnego: promowanie rozwoju eko-innowacji i narodowych harmonogramów implementacji unijnego planu działań na rzecz technologii przyjaznych środowisku.

Poszczególne kraje członkowskie poczyniły postępy w jednym lub więcej z tych priorytetowych obszarów polityki, ale żaden z nich nie osiągnął sukcesu na szerszym froncie. Jeśli Europa ma osiągnąć swoje cele, powinna znacząco zwiększyć starania.

Głównym zadaniem jest rozwinięcie polityk narodowych w każdym z państw członkowskich, wspieranych przez odpowiednią, ogólnoeuropejską podbudowę, adresowaną do poszczególnych państw w sposób bardziej skoncentrowany i zdecydowany. Komisja Europejska powinna być przygotowana do przejrzystego i dokładnego sprawozdawania zarówno nt. sukcesów, jak i porażek, każdemu państwu członkowskiemu. Polityki narodowe oraz polityka Unii, włączając kwestię budżetu, powinny lepiej odzwierciedlać priorytety Strategii.

Aby zapewnić, że państwa członkowskie wypełnią obowiązek, należy również skoncentrować się na trzech aspektach: spójności oraz przejrzystości polityk i jej adresatów, polepszeniu procesu dostarczania, angażując parlamenty krajowe i partnerów społecznych oraz bardziej zrozumiałej komunikacji dotyczącej celów i osiągnięć.

Ponadto grupa specjalistów wysokiego szczebla zaproponowała, aby:

- Rada Europejska przewodziła realizacji Strategii Lizbońskiej;
- kraje członkowskie przygotowały programy narodowe, angażując się w ich realizację;
- Komisja Europejska zrewidowała postęp i to sprawozdała oraz ułatwiła i wspierała działania poprzez politykę i odpowiednie czynności;
- Parlament Europejski odgrywał aktywną rolę w monitorowaniu działań;
- europcy partnerzy społeczni muszą wziąć odpowiedzialność i aktywnie uczestniczyć we wdrażaniu Strategii Lizbońskiej.

Aby osiągnąć cele podwyższonego wzrostu i wzmożonego zatrudnienia, podtrzymując europejski model społeczny, potrzebne jest potężne, wierne i przekonujące przywództwo polityczne. Kraje członkowskie i Komisja Europejska muszą zwiększyć

szyć swoje wysiłki, aby zaszyły zmiany. Należy położyć większy nacisk na zaangażowanie europejskich partnerów społecznych oraz samych Europejczyków, rozwijając jednocześnie świadomość faktu, dlaczego Strategia jest istotna dla każdego w każdym europejskim domu.

Europa stworzyła wyróżniający się model społeczno-gospodarczy, który łączy wydajność, spójność społeczną oraz rosnącą troskę o równowagę środowiska naturalnego. Strategia Lizbońska, skupiając się na wzroście i zatrudnieniu w formie zaproponowanej przez niniejszy raport, otwiera przed Europą nową granicę modelu społeczno-gospodarczego.

Skład grupy ekspertów wysokiego szczebla:

- Wim Kok – były Premier Holandii,
- Romain Bausch – Prezes i Dyrektor Generalny SES Global (Luxemburg),
- Niall FitzGerald – Dyrektor Reuters'a, Przewodniczący Transatlantycznego Dialogu Gospodarczego (Transatlantic Business Dialogue - TABD),
- Antonio Gutiérrez Vegra – członek Parlamentu Hiszpańskiego,
- Will Hutton (sprawozdawca) – Dyrektor Naczelny The Work Foundation,
- Abbe-Marie Idarc – Przewodnicząca Régie autonome des transports parisiens (RATP),
- Wanja Lundby-Wedin – Przewodnicząca Szwedzkiej Konfederacji Związków Zawodowych (LÖ),
- Thomas Mirow – były Prezydent Hamburga Senior Business Advisor,
- Bedrich Mildan – Przewodniczący Centrum Ekologicznego (Uniwersytet Karola w Pradze),
- Luigi Paganetto – profesor ekonomii międzynarodowej (Uniwersytet Rome-Tor Vergata),
- Dariusz Rosati – profesor ekonomii, członek Parlamentu Europejskiego od czerwca 2004 r.,
- Veli Sundbäck – Straszny Wiceprzewodniczący Nokii, Finlandia,
- Friedrich Verzetnitsch – Przewodniczący Austriackiej Federacji Związków Zawodowych (ÖGB), członek Parlamentu Austriackiego.

Tłumaczenie na podstawie Raportu Koka (Streszczenie):
Bogna Matuszewska

Ocena realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle ostatnich badań – wnioski na przyszłość

Relatywnie krótki horyzont czasowy wdrażania Strategii oraz problem z pozyskiwaniem aktualnych danych (np. dotyczących działalności innowacyjnej pojawiają się z ponad półtorarocznym opóźnieniem) uniemożliwiają jednoznaczną ocenę Strategii. Jednakże analiza podstawowych wskaźników makroekonomicznych²⁸ pozwala określić ogólny kierunek zmian w zakresie prowadzonej polityki gospodarczej, zmiany konkurencyjności UE i przewidywanych rezultatów wdrażania Strategii, a w efekcie – umożliwić ogólną ocenę jej zasadności i skuteczności.

Zakres realizacji dotychczasowych celów i działań daje podstawy do negatywnej oceny zasadności i skuteczności Strategii. Szczególnie dotyczy to działań w zakresie podnoszenia innowacyjności, wzrostu zatrudnienia, poprawy jakości miejsc pracy, tempa liberalizacji oraz produktywności. Jedyny obszar, którego realizacja spełnia oczekiwania, dotyczy rozwoju społeczeństwa informacyjnego w krajach „15”. Dotychczasowe, nikłe postępy, a niejednokrotnie ich brak (np. w zakresie wzrostu produktywności) w realizacji działań i celów Strategii już na obecnym etapie skłaniają do postawienia tezy, iż główny cel strategiczny UE, czyli zostanie najbardziej konkurencyjną gospodarką świata w 2010 roku – jest poza zasięgiem.

Raport Koka identyfikuje najważniejsze czynniki, które wpłynęły na obecną sytuację. Zalicza do nich: gwałtowne, światowe spowolnienie wzrostu gospodarczego na przełomie wieków, gwałtowny spadek indeksów giełdowych i „pęknięcie bańki internetowej”, osłabienie popytu konsumpcyjnego na świecie po ataku terrorystycznym z 11 września 2001 roku, problemy z li-

²⁸ W opracowaniu wykorzystano wyniki okresowych badań i analiz przeprowadzonych na potrzeby Komisji Europejskiej prezentujące postęp w zakresie podnoszenia konkurencyjności Unii Europejskiej, a w tym również realizacji Strategii Lizbońskiej (Spring Reports, Competitiveness Report 2004, Enterprise Policy Scoreboard 2004, Innovation Scoreboard 2004).

beralizacją światowego handlu (niepowodzenie rundy w Doha), wzrost cen ropy (z poziomu 20 USD za baryłkę w 2000/2001 roku do ponad 40 USD za baryłkę w 2004 roku), proces rozszerzenia UE²⁹. Wydaje się jednak, że rzeczywistych przyczyn realizacji Strategii należy szukać w czynnikach wewnętrznych, a dwa najważniejsze to:

1. brak zaangażowania w realizację Strategii przez państwa członkowskie oraz
2. bardzo niekorzystna sytuacja fiskalna krajów „15”, które w sytuacji światowego spowolnienia gospodarczego nie były w stanie finansować realizacji celów Strategii.

Brak powodzenia we wdrażaniu skłania do postawienia pytań odnośnie zasadności dalszej realizacji Strategii i ewentualnych kierunków jej zmian. Czy w związku z brakiem możliwości osiągnięcia celów Strategii ustanowionych w 2000 i 2001 roku oraz fiaskiem dotychczasowych działań zasadne jest dalsze opieranie polityki gospodarczej UE w zakresie podnoszenia konkurencyjności o założenia Strategii? Odpowiedź na to pytanie jest jednoznaczna; istnieje powszechna zgodność wśród ekonomistów, że kierunki zmian struktury oraz prowadzonej polityki gospodarczej proponowane w ramach Strategii są konieczne w nowych uwarunkowaniach ekonomicznych, które są determinowane przez postępujący proces globalizacji oraz nasilającą się konkurencję ze strony USA i krajów azjatyckich, w tym szczególnie Chin. Dodatkowym wyzwaniem dla Europy jest proces starzenia się społeczeństwa, co wymusza zmianę prowadzonych polityk gospodarczych w UE. Konkludując, konieczne jest kontynuowanie implementacji i realizacji Strategii, która w swoich zamierzeniach i założeniach jest uzasadniona.

Podjęcie decyzji o dalszej realizacji Strategii wymaga jednakże odpowiedzi na pytanie o konieczność i ewentualny

²⁹ Ekonomiści i politycy bardzo często tłumacząc niepowodzenie dotychczasowych działań realizowanych w ramach SL powołują się na fakt, że cele SL były ustanawiane w momencie bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej na świecie, podczas gdy w warunkach spowolnienia gospodarczego, mającego miejsce na początku XXI wieku, cele były nie do osiągnięcia.

zakres zmian jej dotychczasowych działań i celów. Dwa główne postulaty to konieczność większej przejrzystości celów oraz uwzględnienie specyfiki poszczególnych krajów przy formułowaniu celów cząstkowych. Nie wydaje się natomiast zasadna zmiana horyzontu czasu trwania Strategii, ponieważ rok 2010 należy traktować raczej jako zakończenie pierwszego etapu zmian struktury gospodarczej UE (w rezultacie innego podejścia do prowadzonej polityki gospodarczej), a samo podnoszenie konkurencyjności UE traktować jako proces ciągły.

Dotychczasowe doświadczenia z realizacji Strategii wskazują na konieczność większej determinacji krajów członkowskich oraz struktur UE w procesie jej implementacji. Dotychczasowe działania Komisji Europejskiej oraz krajów członkowskich wskazują bowiem na marginalizowanie celów i założeń Strategii. Większa determinacja działań powinna mieć jednoznaczne przełożenie na zmianę dotychczasowej struktury wydatków budżetowych zarówno krajów członkowskich, jak i UE. Jednym z narzędzi, które mają zwiększyć determinację i zaangażowanie w proces wdrażania Strategii, jest propozycja przygotowywania przez każdy kraj cyklicznych programów operacyjnych w tym zakresie. Postuluje się również większą spójność i zgodność polityk prowadzonych przez poszczególne kraje oraz Komisję Europejską. Kolejnym wnioskiem z dotychczasowych doświadczeń jest konieczność poprawy komunikacji społecznej i większego zaangażowania partnerów społecznych w proces realizacji Strategii. Dotychczasowe działania i zaangażowanie struktur unijnych (Rady Europejskiej, Komisji Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego) również zostało ocenione jako niedostateczne i zarówno raport Koka oraz Sapira wskazują na konieczność zmiany tej sytuacji rekomendując odpowiednie działania w tym zakresie.

Jednym z najważniejszych wniosków z dotychczasowej realizacji Strategii jest konieczność uproszczenia i zwiększenia przejrzystości jej celów. Najważniejsza propozycja, zaprezentowana w raportach Koka i Sapira, dotyczy ograniczenia celów z pięciu do dwóch: osiągnięcia stabilnego wzrostu gospodarczego i zwiększenia zatrudnienia.

W obszarze działań operacyjnych do najważniejszych i najczęściej artykułowanych propozycji należy zaliczyć:

- stworzenie European Research Council (ERC) – instytucji koordynującej działalność krajów członkowskich w zakresie prowadzenia badań podstawowych współfinansowanych ze źródeł unijnych,
- ostateczne podjęcie decyzji na temat przyszłości patentu europejskiego,
- opracowanie skutecznej polityki przyciągania naukowców spoza UE (likwidacja problemów administracyjnych, inwestowanie w sektor szkolnictwa wyższego),
- dalszą integrację rynków towarów i usług (w tym usług finansowych),
- opracowanie narodowych strategii kształcenia ustawicznego,
- podjęcie wysiłku nakierowanego na reformowanie rynku pracy, a wreszcie
- uproszczenie systemu monitoringu Strategii Lizbońskiej.

Proponowane kierunki zmian wydają się uzasadnione i roszą nadzieje na zwiększenie efektywności realizowanej Strategii. Wydaje się jednak, że proponowane działania nie eliminują wszystkich najważniejszych zagrożeń warunkujących powodzenie Strategii. Jednym z głównych problemów jest brak systemu egzekwowania celów i wdrożenie skutecznego systemu sankcji dla krajów, które nie będą realizowały postanowień wynikających z Strategii. Jak pokazują doświadczenia z wdrażania Paktu Stabilności i Wzrostu, Komisja Europejska jest praktycznie bezsilna w egzekwowaniu celów Paktu w przypadku krajów, które nie korzystają z Funduszu Spójności (w tym konkretnym przypadku dotyczy to Francji i Niemiec)³⁰. Wydaje się więc wątpliwe, czy przy zastosowaniu obecnych instrumentów prawnych uda się stworzyć system sankcji dla największych i najbogatszych krajów UE.

³⁰ Odebranie środków pomocowych to główna i jedyna sankcja, ale dotyczy ona tylko krajów, które z tych funduszy korzystają.

Drugim problemem jest zdolność i pozyskanie poparcia politycznego w krajach członkowskich i Komisji do podjęcia reform strukturalnych (np. w zakresie rynku pracy, ograniczenia pomocy publicznej, reformy wydatków publicznych). Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że nie wszystkie kraje członkowskie są gotowe do takich działań (np. Francja) i mogą istotnie blokować implementację Strategii w UE (niepokojącym przykładem są propozycje Francji dotyczące ujednoczenia polityki podatkowej w krajach członkowskich i podniesienia kosztów pracy do poziomu obowiązującego we Francji, czy Niemczech).

Dotychczasowe doświadczenia z realizacji Paktu Stabilności i Wzrostu wskazują również, że istotnym zagrożeniem dla powodzenia Strategii może być niestabilność makroekonomiczna w niektórych krajach członkowskich UE.

Michał Górzyński

Bibliografia

1. *A pocketbook of enterprise policy indicators 2003 edition*, Commission of European Communities, Brussels 2003, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/pocketbook_2003.pdf
2. *Benchmarking enterprise policy. Results from 2004 scoreboard*, Commission of European Communities, Brussels 2004, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/scoreboard_2004_en.pdf
3. *Choosing to grow: Knowledge, innovation and job in a cohesive society. Report to the Spring European Council 21 March 2003 on the Lisbon strategy on economic, social and environmental renewal*, Commission of European Communities, Brussels 2003, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/5b_en.pdf
4. *European Competitiveness Report 2004*, Commission of European Communities, Luxembourg 2004, <http://europa>

- .eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/compreg_2004_en.pdf
5. Kok W. (red.), *Facing the challenge. The Lisbon strategy for growth and employment*, Komisja Europejska, Luxemburg 2004, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf
 6. Lenain P., Mogensen U.B., Mora V. R., *Strategia Lizbońska na półmetku: oczekiwania a rzeczywistość*, „Raporty CASE” nr 58, Warszawa 2005 (w przygotowaniu).
 7. *Report from the Commission to the Spring European Council. Delivering Lisbon Reforms to the Enlarged Union*, Commission of European Communities, Brussels 2004, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/COM2004_029_en.pdf
 8. Sapir A. (red.), *An Agenda for a Growing Europe. Report of an Independent High – Level Group established on the initiative of the President of the European Commission*, Komisja Europejska, Bruksela 2003.
 9. *The EU Economy 2004*, Commission of European Communities, Brussels 2004, http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/2004/ee604fullreport_en.pdf
 10. *Update to the Statistical Annex (annex 1) to the 2004 Report to the Commission to the Spring European Council. Structural indicators*, Commission of European Communities, Brussels 2004, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/statistical_annex_en.pdf

Strategia Lizbońska – wyzwania dla Unii i jej członków a rzeczywistość (wybrane fragmenty)

Pomimo niekorzystnych zjawisk oddalających niejako wizję Strategii Lizbońskiej na dalsze lata trzeba wskazać na mocne punkty UE i kraje, które z pewnością osiągną cele lizbońskie. W UE funkcjonują już dwie światowej klasy gospodarki oparte na wiedzy, mianowicie: Szwecja i Finlandia, które prześcigają USA i Japonię pod względem osiąganych wyników w sektorze B+R, zatrudniają więcej badaczy, wydają więcej na B+R i zgłaszają więcej patentów. UE jest uważana też za silny ośrodek badań podstawowych; kilka krajów (Szwecja, Finlandia, Niemcy, Dania) wchodzi do światowej grupy liderów badawczych. Kilka słabych punktów w europejskiej strukturze B+R wzmacnia się. Mianowicie w Portugalii i Grecji odnotowuje się przyspieszony wzrost wydatków na B+R, wzrasta liczba wniosków patentowych. Niestety w silnych dotąd krajach, jak Francja, Włochy Wielka Brytania udział wydatków na B+R w PKB spada, maleje też aktywność innowacyjna tych krajów (poziom wydatków na B+R i liczba patentów spadają poniżej przeciętnych w UE). Podsumowując: herosami w zakresie badań i rozwoju są Finlandia, Szwecja i Słowenia, zaś maruderami – Francja i Włochy.

Decydującą rolę w osiągnięciu celu lizbońskiego odegrają, kraje najsilniejsze, w tym przede wszystkim Niemcy. Bez udziału niemieckich wydatków na B+R i poziomu intensywności sfery B+R kształtującego się na poziomie 2,53%, poziom intensywności B+R w UE obniżyłby się do 1,62% (ponieważ tylko Francja i Wielka Brytania bez Niemiec „ciągnęłyby” poziom intensywności innowacji w UE). Stagnacja w sferze B+R tych trzech najsilniejszych krajów (wytwarzają one ponad połowę produkcji UE) musiałaby być kompensowana przez pozostałe

kraje, które wówczas musiałyby zwiększyć swe wydatki na B+R do 14% rocznie przy założeniu 3,8% stopy wzrostu PKB.³¹

Największym, obok zmiany struktury i unowocześnienia gospodarki, osiągnięciem celu lizbońskiego byłby wzrost zatrudnienia w sferze B+R w szerokim rozumieniu. W 2000 roku w UE-15 zatrudnionych było w pełnym wymiarze 970 tysięcy pracowników badawczych. Skok we wzroście wydatków o 90% wywołałoby wzrost zatrudnienia badaczy do poziomu 1,9 mln. Zatem do 2010 roku można by dodatkowo rocznie zatrudnić około 100 tys. pracowników naukowo-badawczych, a średnioroczna stopa zatrudnienia wzrosłaby do 9%.³²

Drugie zadanie wynikające ze Strategii dotyczy zmiany struktury finansowania B+R do proporcji: 2/3 z sektora prywatnego biznesu, 1/3 z budżetu. Aktualnie w UE poziom finansowania B+R przez sektor przemysłu sięga przeciętnie 55%; niektóre kraje – jak Finlandia już osiągnęła poziom 70%. Badania wykazują jednoznacznie, iż osiąganie wysokiego poziomu intensywności B+R nie jest możliwe poprzez finansowanie głównie lub jedynie ze środków publicznych. W UE jest szansa na osiągnięcie zakładanego celu zmiany struktury finansowania B+R, jeśli Komisja Europejska nie będzie traktowała sektora biznesu wyłącznie w skali kraju.³³ Przedstawiciele biznesu krajów członkowskich są skłonni do zwiększenia finansowania B+R, ale poza Europą, dlatego uważają, że w warunkach globalizacji technologii, narodowe podejście Komisji jest już spojrzeniem anachronicznym.

W sytuacji pojawiających się, coraz większych trudności z osiągnięciem celów SL, rodzą się też nowe pomysły, co do usprawnienia dotychczasowej aktywności UE w sektorze B+R i innowacyjności.³⁴ Nie traci się z pola widzenia tezy podstawo-

³¹ A. Schibany, G. Streicher, *Aiming Height -- An Assessment of the Barcelona Target*, "InTeReg Working Paper" No. 6/2003, Institute of Technology and Regional Policy, Vienna, January 2003, s.7-8.

³² Ibidem, s. 10.

³³ Ibidem, s. 13.

³⁴ *Delivering Lisbon. Reforms for the Enlarged Union*, Brussels, 21 January 2004, COM(2004)29 czy Raport W. Koka.

wej, głoszonej w UE, iż innowacje są kluczowym czynnikiem wzrostu gospodarczego, a europejski biznes musi inwestować w przyszłość poprzez badania i rozwój, zgodnie z zasadą, iż: „badania przekształcają pieniądze w wiedzę, a innowacje przekształcają wiedzę w pieniądze”³⁵. Potrzebny jest więc w Unii nowy porządek w polityce innowacyjnej polegający na koncentracji uwagi na przedsiębiorstwach. Oznacza to konieczność budowania specyficznym korzystnych warunków w otoczeniu sektora przedsiębiorstw, zapewniających ich wzmocnienie, a wzorcem mają tu być najlepsze praktyki światowe. Od menedżerów wymagana będzie silna orientacja rynkowa, przedsiębiorczość wyznaczana będzie poprzez zdolność do szybkiego rozpoznania przez zarządzających i pracowników firmy, rynkowych możliwości i zagrożeń oraz szybkiego, innowacyjnego reagowania na wszelkie zmiany rynkowe. Raport o przedsiębiorczości w UE wykazuje, iż nie wszyscy przedsiębiorcy cechują się skłonnością do aktywności innowacyjnej; w 93% przypadków tworzenie nowych firm polega na odtwarzaniu starych wzorców; są to repliki dotychczasowego modelu firmy, a tylko 7% przedsiębiorców myśli o sobie jako o innowatorach.³⁶ Według opinii specjalistów UE potrzebuje własnego, specyficznego podejścia do polityki innowacyjnej. Przedsiębiorstwa innowacyjne nie mogą już dłużej polegać na własnych możliwościach, ale muszą czerpać wiedzę, zdolności, zasoby z otoczenia, bliższego lub dalszego. Innowacje rodzą się i wdrażane są szybciej w warunkach stabilnej i racjonalnej regulacji makroekonomicznej, dobrze funkcjonujących rynków finansowych, wysokiego poziomu jakościowego zasobów ludzkich i elastyczności w zachowaniach. Nowa polityka innowacyjna powinna mieć charakter horyzontalny i powstawać na stykach polityki konkurencyjności, zatrudnienia, edukacji i polityki regionalnej, jako rezultat zrozumienia współzależności tych procesów.³⁷ Przeprowadzone przez badawczy kalkule wykazują też, że o warun-

³⁵ E. Liikanen, *New Innovation Policies in the EU*, Press and Stakeholders' Conference on the Innovation Communication, Brussels, 13 March 2003.

³⁶ Ibidem, s. 4.

³⁷ Ibidem, s. 5.

kach przeciętnych w zakresie osiągania nośników gospodarki opartej na wiedzy w UE decydują osiągnięcia trzech do pięciu najsilniejszych członków UE. Unia jest też przygotowana do tego, iż nowo wchodzące kraje nie pomogą w osiągnięciu celów Strategii. Bowiem większość nowych krajów w UE (w tym Polska) nie nadrabia zapóźnień w modernizacji gospodarki i w dążeniu do oparcia jej na nowoczesnej wiedzy i technologiach.³⁸

Ewa Okoń-Horodyńska
Anna Zachorowska-Mazurkiewicz

³⁸ Depesza PAP pt. Co zakładała strategia lizbońska, 26 marca 2004 r., Bruksela, <http://euro.pap.com.pl/cgi-bin/raporty.pl?rap=84&dep=54197&lista=>

**Polska aktywność w dyskusji
o Strategii Lizbońskiej
i gospodarce opartej na
wiedzy**

Polskie Forum Strategii Lizbońskiej

Polskie Forum Strategii Lizbońskiej jest wieloletnim projektem opartym na idei partnerstwa publiczno-prywatnego, który chce łączyć różne organizacje pozarządowe, administrację, biznes i kręgi naukowe w ramach otwartej debaty publicznej na rzecz lepszej polityki Polski i Unii Europejskiej. Forum zostało zainicjowane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową przy współpracy Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej. Dyrektorem Forum jest Jan Szomburg.

Celem PFSL jest: „Uczynić Polskę lepszą poprzez budowanie zaufania i porozumienia wokół polityki publicznej zmierzającej do pełnego wykorzystania naszego potencjału rozwojowego oraz współkształtować Europę zgodnie z naszymi wizjami i interesami”.

Misją Forum jest natomiast: „Stworzenie niezależnej platformy dyskusji publicznej nad polityką państwa w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego między sektorami: obywatelskim, rządowym i biznesowym oraz nadanie polskiej polityce społeczno-gospodarczej walorów: upublicznienia, spójności, ciągłości oraz nakierowania na rozwój”.

Forum organizuje duże konferencje międzynarodowe, seminaria i konferencje tematyczne (więcej informacji w dalszych fragmentach niniejszej publikacji).

Na podstawie informacji na stronie internetowej: www.pfsl.pl

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE)

Do projektów badawczych w zakresie innowacji przeprowadzonych w CASE lub będących obecnie w toku należą m.in.:

- Sieci innowacji w polskiej gospodarce: Stan obecny i perspektywy rozwoju. Projekt finansowany ze środków Komitetu Badań Naukowych ma za zadanie ocenić stan i potencjał sieci łączących przedsiębiorstwa ze sobą i z innymi in-

stytucjami (np. uczelniami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi) dla powstawania innowacji w Polsce. Analiza będzie oparta na danych z dwóch branż „tradycyjnych” polskiego przemysłu – przemysłu lekkiego i produkcji mebli. Zamierzamy badać zasięg i sposób funkcjonowania sieci w tych przemysłach oraz relacje między istnieniem i funkcjonowaniem sieci a działalnością innowacyjną. Badania zostaną przeprowadzone przy użyciu metod ilościowych (ankieta na próbie 140 firm) i jakościowych (studia przypadków). Okres: grudzień 2003 r. – maj 2005 r.

- Przedsiębiorczość oparta na wiedzy: Innowacja, sieci i systemy. W ramach projektu finansowanego ze środków Szóstego Programu Ramowego Unii Europejskiej, CASE działa w konsorcjum koordynowanym przez Università Commerciale „Luigi Bocconi” w Mediolanie, we Włoszech. Ten międzynarodowy zespół oceniać będzie zjawisko przedsiębiorczości opartej na innowacjach technologicznych w dzisiejszej Europie. W szczególności CASE ma uczestniczyć w badaniach nad zakładaniem nowych, innowacyjnych firm w Europie Środkowo-Wschodniej, przy użyciu metod ilościowych i jakościowych. Okres: wrzesień 2004 r. – sierpień 2007 r.
- Innowacyjność polskiej gospodarki – propagowanie, uświadamianie i edukowanie w zakresie problematyki rozwoju innowacyjności w celu podnoszenia konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Dwa cykle seminariów zorganizowanych wspólnie z dziennikiem „Rzeczpospolita” pod patronatem Ministerstwa Gospodarki, sfinansowane przez Narodowy Bank Polski. Okres: wrzesień-grudzień 2002 r. oraz październik 2003 r. – styczeń 2004 r.
- Konkurencyjność technologiczna MŚP z trzech działów przemysłu przetwórczego: Silne i słabe strony w świetle wejścia Polski do UE. W ramach projektu zleconego przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej przygotowana została ekspertyza na temat technologicznej konkurencyjności polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw w trzech działach przemysłu przetwórczego: produkcji mebli,

aparatury medycznej oraz tworzyw sztucznych na tle przedsiębiorstw z Unii Europejskiej. Omówione zostały między innymi koszty oraz korzyści, a także zagrożenia i szanse stojące przed MŚP z trzech wybranych branż przemysłu w kontekście wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Okres: listopad-grudzień 2002 roku.

- Wpływ technologii informacyjnych i komunikacyjnych, kapitału ludzkiego i działalności badawczo-rozwojowej na otoczenie biznesu i wzrost gospodarczy. Raport został przygotowany w ramach oceny gospodarki opartej na wiedzy w Polsce przez Bank Światowy. Okres: luty – czerwiec 2003 r.
- Ranking najbardziej innowacyjnych firm polskich. Począwszy od 2002 roku Fundacja CASE, CASE-Doradcy Sp. z o.o. oraz dziennik „Rzeczpospolita” przygotowują rankingi najbardziej innowacyjnych firm polskich. Publikowany na łamach ogólnopolskiego dziennika ranking ma na celu identyfikację oraz promocję najbardziej innowacyjnych firm w Polsce, a także analizę i prezentację czynników wpływających na rozwój innowacyjności w polskiej gospodarce.
- Transmisja wiedzy i innowacji do Polski (Transmission of Knowledge and Innovation into Poland). Półtoraroczny projekt, którego celem było zbadanie, czy i jakimi kanałami następuje transmisja wiedzy i napływ innowacji do Polski, a także ustalenie w jakim stopniu krajowy i „importowany” zasób technologii wpływają na wzrost produktywności polskiego przemysłu. Badania zakończyły się w czerwcu 2002 r.
- Polska u progu członkostwa w Unii Europejskiej. Kierunki niezbędnych reform gospodarczych. Projekt badawczy, koordynowany przez prof. Barbarę Błaszczyk, poświęcony był pogłębionej diagnozie stanu polskich reform i wskazaniu najważniejszych ograniczeń rozwoju polskiej gospodarki w przededniu akcesji i w pierwszych miesiącach członkostwa Polski w UE. Jednym z badanych obszarów były uwarunkowania tworzenia w Polsce gospodarki opartej na wiedzy.

Więcej informacji na stronie: www.case.com.pl

Michał Górzyński

TIGER

Centrum Badawcze Transformacji, Integracji i Globalizacji TIGER (www.tiger.edu.pl) – afiliowane przy Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego w Warszawie (WSPiZ) – jest międzynarodowym, niezależnym i interdyscyplinarnym instytutem naukowym. Jego celem jest prowadzenie badań nad procesem posocjalistycznej transformacji gospodarek krajów środkowo-wschodniej Europy i Azji oraz ich integracji z gospodarką światową, a także włączania się europejskich krajów posocjalistycznych do Unii Europejskiej. Ponadto Centrum prowadzi studia porównawcze z zakresu społecznych i politycznych aspektów globalizacji w innych tzw. gospodarkach wyłaniających się (ang. *emerging markets*).

Centrum jest także wiodącym ośrodkiem badań nad technologiami informacyjnymi i rozwojem tzw. „nowej gospodarki”. Dotychczas opublikowaliśmy trzy książki z zakresu „nowej gospodarki”. W lutym 2005 r. ukaże się kolejna pozycja z tej dziedziny pt. *Information Society in Poland: A Prospective Analysis*, której autorami są pracownicy naukowcy TIGERA.

Wiele publikacji w ramach zeszytów naukowych TIGERA (TIGER Working Paper Series) poświęcona jest także tej tematyce. Ponadto wiosną organizowane są międzynarodowe konferencje naukowe poświęcone technologiom teleinformatycznym.

Andrzej Bolesta

Konferencje

Polskie Forum Strategii Lizbońskiej zorganizowało m.in. następujące konferencje i seminaria:

- grudzień 2004 r.: ogólnopolska konferencja pt. „Polska wobec redefinicji Strategii Lizbońskiej”,
- wrzesień 2004 r.: siedem seminariów dyskusyjnych, których celem była dyskusja nt. ważnych i problematycznych zagadnień związanych z realizacją Strategii Lizbońskiej,
- marzec 2004 r.: seminaria informacyjne pt. „Strategia Lizbońska szansą zmniejszenia kosztów europejskiego biznesu” oraz „Strategia Lizbońska szansą dla Europy i Polski”,
- listopad 2003 r.: Konferencja nt. „Czy UE zmierza do przełomu w polityce społeczno-gospodarczej?”,
- marzec 2003 r.: I Kongres Polskiego Forum Strategii Lizbońskiej; oficjalne rozpoczęcie działalności Forum.

TIGER zorganizował następujące konferencje nt. technologii teleinformatycznych:

- 14 maja 2004 r.: “ICT as Drivers of Development in Transition Economies”,
- 10-11 kwietnia 2003 r.: “The ‘New Economy’ and Post-socialist Transition”,
- 14-15 marca 2002 r.: “The ‘New Economy’ and Old Problems. Prospects for Fast Growth in Transition Economies”,
- 29-30 marca 2001 r.: “The New Economy’ and Its Implications for Long-Term Growth in Post-Socialist Countries”.

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych zorganizowało z zakresu Strategii Lizbońskiej następujące seminaria:

- 9 grudnia 2004 r.: Włączenie Polski do Strategii Lizbońskiej. Kierunki niezbędnych reform w pierwszych latach przynależności do Unii Europejskiej,
- 8 listopada 2004 r.: Strategia Lizbońska skuteczną drogą do zwiększenia konkurencyjności Europy?;

natomiast w zakresie innowacyjności:

- 8 czerwca 2004 r.: Wpływ ochrony praw własności intelektualnej na wzrost gospodarczy w kontekście wejścia Polski do UE,
- 13 stycznia 2004 r.: Otoczenie instytucjonalno-prawne oraz funkcjonowanie sektora telekomunikacyjnego w kontekście wdrażania w Polsce koncepcji Gospodarki Opartej na Wiedzy,
- 17 grudnia 2003 r.: Regionalne systemy wsparcia działalności innowacyjnej: parki przemysłowe, klastry, RSI,
- 7 listopada 2003 r.: Jaki powinien być model infrastruktury badawczo-rozwojowej w Polsce?,
- 17 grudnia 2002 r.: Stymulowanie napływu inwestycji do sektorów wysokich technologii,
- 22 listopada 2002 r.: Ochrona praw własności intelektualnej: czy obecny stan prawny w Polsce pobudza innowacje, czy też je hamuje?,
- 4 października 2002 r.: Finansowanie innowacyjnych MSP: Czy pieniądze i innowacyjne idee spotkają się w Polsce?,
- 12 czerwca 2002 r.: Działalność badawczo-rozwojowa w koncernach międzynarodowych i spółkach rodzimego kapitału w Polsce.

* * *

Informacja o konferencji naukowej pt. "The Knowledge-Based Economy in Central and East European Countries: Exploring The New Policy and Research Agenda".

Konferencja została zorganizowana przez University College London – School of Slavonic and East European Studies, 28-29 kwietnia 2003 roku. Dofinansowana była m.in. przez MB Grabowski Fund (Wielka Brytania), Ambasadę RP w Wielkiej Brytanii, Fundację na Rzecz Nauki Polskiej, Commonwealth and Foreign Office (Wielka Brytania).

W skład Komitetu Organizacyjnego wchodził:

- prof. George Kolankiewicz (Dyrektor SSEES-UCL) – przewodniczący,
- prof. Philippe Aghion (University College London, Harvard University, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju; współtwórca endogenicznej teorii wzrostu),
- dr David Dyker (University of Sussex),
- dr hab. Hanna Gronkiewicz-Waltz (wiceprezes Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, b. Prezes NBP),
- dr Tomasz Mickiewicz (SSEES-UCL, kierownik Centre for the Study of Economic and Social Change in Europe SSEES-UCL),
- dr Krzysztof Piech (Szkoła Główna Handlowa i CSESCE SSEES-UCL) – sekretarz,
- prof. Danny Quah (London School of Economics and Political Science, członek Economics of Technological and Institutional Change (MERIT), Centre for Economic Policy Research, London – Research Fellow),
- dr Slavo Radošević (SSEES-UCL; ekspert międzynarodowy z zakresu innowacyjności).

W konferencji wzięło udział około 50 osób z 11 państw. W jej efekcie została dotąd wydana jedna książka³⁹, a druga – jest w trakcie przygotowywania⁴⁰. Więcej informacji o konferencji na stronie: www.ssees.ac.uk/knowledge/

³⁹ K. Piech (ed.), *The knowledge-based economy in transition countries: selected issues*, UCL-SSEES, London 2004. Więcej informacji o tej książce w dalszych częściach niniejszej publikacji.

⁴⁰ K. Piech, S. Radošević (eds.), *The Knowledge-Based Economy in Central and East European Countries: countries and industries in a process of change*, Palgrave-Macmillan, London 2005 (forthcoming).

Wybrane projekty naukowe z zakresu Strategii Lizbońskiej i gospodarki opartej na wiedzy

Poniżej zaprezentowane zostały niektóre projekty badawcze związane z gospodarką opartą na wiedzy i Strategią Lizbońską realizowane przez polskich naukowców. Informacje o nich zostały dostarczone redaktorom książki po przesłaniu zapytań do ponad 150 osób zarejestrowanych na stronie internetowej Konferencji: www.pte.pl/gow/.

* * *

W trakcie pobytu na stypendium Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w European University Institute (Florencja), w Robert Schuman Centre for Advanced Studies (RSCAS) dr Natalia Marska realizuje projekt badawczy poświęcony porównawczej analizie wydatków na zadania polityki społecznej w Polsce, Włoszech i Hiszpanii, w świetle celów zawartych w długofalowym planie społeczno-gospodarczych reform Europy, przyjętym w Strategii Lizbońskiej. Projekt we współpracy z Eksploratorium Europejskim PAN.

Jednym z projektów, związanych ze społeczeństwem wiedzy realizowanych w 2005 r. w EUI w ramach RSCAS, jest European Forum on "The Role of Universities in Innovation Systems", którego kierownikiem jest prof. Rikard Stankiewicz. Przyszłoroczny temat Forum to "Growth Agenda for Europe" (kierownik – prof. Rick van der Ploeg). Więcej informacji o projektach Instytutu na stronie www.iue.it.

* * *

Na Uniwersytecie Jagiellońskim realizowany jest grant promotorski pt. „Czynniki i mechanizmy koncentracji przestrzennej firm informatycznych”. Realizuje go mgr Grzegorz Micek (Zakład Rozwoju Regionalnego, Instytut Geografii i Gospodarki

Przestrzennej) ze środków Komitetu Badań Naukowych. Projekt ma na celu m.in. identyfikację skupień przestrzennych firm informatycznych w skali lokalnej i regionalnej, ustalenie hierarchii czynników i mechanizmów koncentracji firm informatycznych w wybranych skupieniach, analiza czynników lokalizacji firm informatycznych, analiza postrzegania znaczenia wybranych obszarów (Krakowa, Górnego Śląska) jako skupień firm informatycznych na tle innych ośrodków, identyfikacja barier współpracy sektora IT z wyższymi uczelniami. Projekt realizowany jest poprzez analizę informacji, baz danych, raportów oraz wywiady w firmach informatycznych, na wyższych uczelniach i w jednostkach administracji publicznej.

* * *

W Akademii Ekonomicznej w Katowicach realizowany jest projekt badań własnych pt. „Istota koncepcji „nowej gospodarki” i jej implikacje dla i rozwoju gospodarczego”. Autorem jest mgr Rafał Żelazny. Wynikiem tych badań będzie praca doktorska.

Głównym celem badań jest wykazanie przemian zachodzących w procesie rozwoju gospodarczego w związku z tworzeniem się „nowej gospodarki”. Realizacji tego celu służyć będzie:

- analiza tradycyjnych i zidentyfikowanie nowoczesnych determinant rozwoju gospodarczego w świetle teorii ekonomii ze wskazaniem zmian współzależności między nimi wynikających z przesunięcia punktu ciężkości na nowoczesne czynniki rozwoju;
- zbadanie specyfiki rozwoju gospodarczego w warunkach „nowej gospodarki” oraz sformułowanie nowych wniosków teoretycznych;
- wykazanie możliwości realizacyjnych koncepcji „nowej gospodarki” w praktyce na przykładzie Stanów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Polski.

Na podstawie dotychczasowych badań wykazano, że działanie „nowej gospodarki” określają trzy wzajemnie powiązane cechy, mianowicie:

1. „nowa gospodarka” może prowadzić do skokowego wzrostu gospodarczego dzięki przyspieszeniu wzrostu wydajności wieloczynnikowej (TFP – *total factor productivity*);
2. może korygować cykl koniunkturalny, dzięki obniżaniu presji inflacyjnej przez masowe stosowanie technologii teleinformatycznych w warunkach wzmożonej, globalnej konkurencji;
3. może charakteryzować się nowymi źródłami wzrostu, gdyż rozszerzanie stosowania technologii teleinformatycznych przynosi m.in.: oszczędności skali, synergiczne efekty sieciowe i efekty zewnętrzne.

Aktualnie autor pracuje nad zbudowaniem modelu NG dla Polski na podstawie teorii endogenicznych modeli wzrostu.

* * *

W Szkole Głównej Handlowej, Krzysztof Piech w latach 2000-2003 realizował badania własne pt. „Teoretyczne i praktyczne aspekty polityki internetowej państwa w Polsce” (poprzedzone badaniami własnymi w 1998 r. pt. „Polityka teleinformatyczna w Polsce w ujęciu regionalnym”), których efektem był m.in. prowadzony w SGH wykład „Polityka teleinformatyczna”.

W latach 2002-03 realizował badania na temat gospodarki opartej na wiedzy w University College London – School of Slavonic and East European Studies, które były następnie kontynuowane w SGH. Wyniki zostały zaprezentowane w trakcie wykładu gościnnego pt. “The Knowledge-Based Economy in Central and Eastern Europe” (2 listopada 2004, UCL-SSEES, Londyn) oraz w książce wydanej przez SSEES-UCL (informacje w dalszych częściach niniejszej publikacji).

W 2004 r. zrealizował badania własne pt. „Gospodarka oparta na wiedzy: porównanie rozwoju edukacji i kapitału ludzkiego w krajach transformacji systemowej”; wyniki zostały zaprezentowane na Zjeździe Katedr Ekonomii, Międzyzdroje, 7-9 czerwca 2004 roku.

* * *

W Instytucie Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego w Warszawie realizowany jest dla Ministerstwa Gospodarki (w latach 2004-2005) projekt pt. „Wyzwania płynące z globalizacji i gospodarki opartej na wiedzy dla rozwoju ekonomicznego Polski”.

Składa się on z następujących, trzech etapów:

- elementy diagnozy (wykonano),
- pobudzanie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy (w trakcie realizacji),
- wnioski i rekomendacje dla polityki gospodarczej (w trakcie realizacji).

Zakończenie prac w ramach projektu nastąpi w drugiej połowie 2005 roku, przy czym przewiduje się zorganizowanie seminarium prezentującego wyniki badań i rekomendacje dla polityki gospodarczej.

Wojciech Burzyński
Krzysztof Marczewski

* * *

W Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej prowadzone są badania nt. gospodarki opartej na wiedzy. Projekt koordynowany jest przez Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej. W ramach badań statutowych, zrealizowany został w 2004 r. I etap badań. Badania empiryczne prowadzone w IFGN ma na celu analizę warunków rozwoju GOW w ujęciu mikroekonomicznym, zarówno z punktu widzenia nauk ekonomicznych, jak i nauk o zarządzaniu. Projekt badawczy przewidziany jest na kilka lat.

Cel aplikacyjny badania to nie tylko identyfikacja przedsiębiorstw działających w oparciu o wiedzę i analiza ich funkcjonowania, ale także wypracowanie instrumentów i metod monitoringu tych przedsiębiorstw. Z badania płynąć mają również wnioski i rekomendacje dla polityki gospodarczej w stosunku do firm opartych na wiedzy i realizowanych przez nie strategii konkurowania.

W 2004 r. I etap badania realizowany był w czterech blokach tematycznych:

1. Teoretyczne i praktyczne uwarunkowania zarządzania przedsiębiorstwem w gospodarce opartej na wiedzy w Polsce – kierownik tematu: prof. dr hab. Andrzej Herman;
2. Wiedza jako źródło przewagi konkurencyjnej polskich przedsiębiorstw – kierownik tematu: prof. dr hab. Irena Hejduk;
3. Strategie przedsiębiorstw w Polsce w okresie akcesyjnym – kierownik tematu: prof. dr hab. Alicja Sosnowska;
4. Upadłość przedsiębiorstw w Polsce jako zjawisko ekonomiczne – kierownik tematu: prof. dr hab. Elżbieta Mączyńska.

Cel aplikacyjny badania to identyfikacja przedsiębiorstw działających w oparciu o wiedzę i analiza ich funkcjonowania, ale także wypracowanie instrumentów i metod monitoringu tych przedsiębiorstw. Z badania płyną również wnioski i rekomendacje dla polityki gospodarczej w stosunku do firm opartych na wiedzy i realizowanych przez nie strategii konkurowania.

Maciej Gurbała

Wybrane publikacje nt. gospodarki opartej na wiedzy

Z zakresu szeroko pojmowanej gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa wiedzy w Polsce zostały wydane:

Książki pod redakcją prof. Antoniego Kuklińskiego:

wydane przez Komitet Badań Naukowych w ramach serii "Science and Government":

- *Transformation of Science in Poland*, Warszawa 1991.
- *Society – Science – Government*, Warszawa 1992.
- *Science – Technology – Economy. The Experiences and Prospects in Central Europe*, Warszawa 1994.
- *The Knowledge–Based Economy. The Global Challenges of the 21st Century*, Warszawa 2000 (redakcja wspólnie z W. Orłowskim).
- *The Knowledge–Based Economy. The European Challenges of the 21st Century*, Warszawa 2000.

wydane przez Komitet Badań Naukowych poza ww. serią:

- *Nauka – Technologia – Gospodarka. Wzajemne powiązania i globalne tendencje rozwoju*, Warszawa 1995.
- *Gospodarka oparta na wiedzy – wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Warszawa 2001.
- *Gospodarka oparta na wiedzy – Perspektywy Banku Światowego*, Warszawa 2003 (wydana wspólnie przez Biuro Banku Światowego w Warszawie).

pozostałe:

- *Production of Knowledge and the Dignity of Science*, European Institute of Regional and Local Development, University of Warsaw, Warsaw 1996.

Inne książki:

- G. Kołodko (red.), *„Nowa gospodarka” i jej implikacje dla długookresowego wzrostu w krajach posocjalistycznych*, Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa 2001.

- G. Kołodko, M. Piątkowski (red.), *„Nowa gospodarka” i stare problemy. Perspektywy szybkiego wzrostu w krajach poso-
cjalistycznych*, Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa 2002.
- A. Jasiński, E. Okoń-Horodyńska, *Innovation in Transition*, UW, Warszawa 2002.
- Instytut Zarządzania Wiedzą w Krakowie, *Gospodarka
Oparta na Wiedzy – Stan, diagnoza i wnioski dla Polski*,
Kraków 2002.
- M. Piątkowski (red.), *„Nowa gospodarka” a transformacja*,
Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa 2003.
- L. Zienkowski (red.), *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wy-
dawnictwo Scholar, Warszawa 2003.
- E. Okoń-Horodyńska (red.), *Rola polskiej nauki we wzroście
innowacyjności gospodarki*, Polskie Towarzystwo Ekono-
miczne, Warszawa 2004.
- I. Goldberg, *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kie-
runku konkurencyjności Polski w Unii Europejskiej*, Bank
Światowy, Waszyngton 2004 (również w wersji angloję-
zycznej).
- K. Piech (ed.), *The knowledge-based economy in transition
countries: selected issues*, University College London
– School of Slavonic and East European Studies, London
2004.
- K. Piech, S. Radosevic (eds.), *The Knowledge-Based Econ-
omy in Central and East European Countries: countries and
industries in a process of change*, Palgrave-Macmillan,
London 2005 (forthcoming).

Publikacje Polskiego Forum Strategii Lizbońskiej:

- Biała Księga 2004.
- Białe księgi 2003: część I – Polska wobec Strategii Lizboń-
skiej, część II – Gospodarka oparta na wiedzy, część III
– Liberalizacja i integracja rynków przemysłów sieciowych,
Trwały rozwój, część IV – Liberalizacja i integracja rynku
usług finansowych, część V – Przedsiębiorczość, część VI
– Nowy model społeczny.

- Niebieskie księgi PFSL 2003: część I – Czy Unia Europejska zmienia swoją naturę?, część II – Nowa polityka spójności UE: dylematy Polski, część III – Priorytety pomocy publicznej, część IV – Rynek kapitału ryzyka w Polsce, część V – Liberalizacja i integracja rynku usług finansowych w Unii Europejskiej, część VI – Polski rynek kapitałowy 2010. Między potrzebami gospodarki a wyzwaniem integracji, część VII – Lepsze regulacje dla biznesu, część VIII – Kształcenie ustawiczne w Polsce, część IX – Wpływ wprowadzenia euro na politykę gospodarczą.
- Niebieskie księgi / Rekomendacje 2004: część XI – Polityka wspierania klastrów, część XII – Regionalne strategie i systemy innowacji, część XIII – Integracja detalicznych usług finansowych w Unii Europejskiej, część XIV – Praca dla niskokwalifikowanych, część XV – Rozwój przedsiębiorczości a pomoc publiczna – perspektywa polska i europejska, część XVI – Później na emeryturę?, część XVII – Dylematy rozwoju transportu w świetle Strategii Lizbońskiej.

Publikacje CASE

„Zeszyty innowacyjne CASE”, pod redakcją M. Górzyńskiego oraz R. Woodwarda:

- *Innowacyjność polskiej gospodarki: finansowanie przedsięwzięć innowacyjnych, ochrona praw własności intelektualnej, stymulowanie napływu inwestycji do sektorów wysokich technologii*, Warszawa 2003.
- *Innowacyjność polskiej gospodarki: sektor badawczo-rozwojowy, regionalne systemy wsparcia działalności innowacyjnej, krajowy sektor telekomunikacyjny oraz otoczenie instytucjonalno-prawne*, Warszawa 2004.

Publikacje z serii „Trzeci etap reform”

- M. Górzyński, M. Jakubiak, R. Woodward, *Innowacyjność polskiej gospodarki w kontekście integracji z UE – możliwości i bariery wdrażania w Polsce gospodarki opartej na wiedzy*, Warszawa 2004.

Zeszyty naukowe TIGERa

TIGER Working Paper Series, Warsaw (wybrane opracowania):

- *The Baltic States in New Economy: FDI, Technology Flows and Innovativeness*, M. Runiewicz, No. 71, December 2004.
- *Total Factor Productivity and its Determinants in Poland –Evidence from Manufacturing Industries. The Role of ICT*, M. Kolasa, Z. Żółkiewski, No. 64, September 2004.
- *Internet Use by Businesses in Old and New EU Member Countries*, P. Muller, P. Salsas, No. 63, September 2004.
- *The Impact of ICT on Growth in Transition Economies*, M. Piątkowski, No. 59, July 2004.
- *Productivity, Innovation and ICT in Old and New Europe*, B. van Ark, M. Piątkowski, No. 57, June 2004.
- *Developing the Knowledge-Based Economy in Europe: The Perspective of Eight Countries*, A. Kukliński, W. Burzyński, No. 49, February 2004.
- *Knowledge Based Restructuring in Transition Economies: The Role of Business Environment, Competition and ICT*, B. Radulovic, No. 48, January 2004.
- *Does ICT Investment Matter for Growth and Labor Productivity in Transition Economies?*, M. Piątkowski, No. 47, December 2003.
- *Internet Use in Transition Countries Economic and Institutional Determinants*, P. Muller, P. Salsas, No. 44, August 2003.
- *The Contribution of ICT Investment to Economic Growth and Labor Productivity in Poland 1995-2000*, M. Piątkowski, No. 43, July 2003.
- *Contribution of the New Economy to Estonia's Economic Growth and Convergence with the European Economy*, T. Rajasalu, A. Laur, No. 41, May 2003.
- *The tertierization of manufacturing industry in the 'new economy'*, A. Szalavetz, No. 40, May 2003.
- *China's Path to the New Economy. An Institutional Approach*, R. Sanders, Ch. Yang, No. 39, April 2003.
- *The 'New Economy' and the Old Problems*, G. Kołodko, No. 24, August 2002.

- *China's 'New Economy': Development, Constraints, and Government Policies*, Z. Xiaojing, No. 20, June 2002.
- *Making the New Economy Work. Findings from the OECD growth study*, D. Pilat, No. 17, April 2002.
- *The Institutional Infrastructure of the 'New Economy' and Catching-up Potential of Post-Socialist Countries*, M. Piątkowski, No. 16, March 2002.
- *'Old Economy' and New Problems. Prospects for Slow Growth in Post-socialist Countries*, S. Kwiatkowski, No. 15, February 2002.
- *Education and the Ability to Function in the Global System*, E. Okoń-Horodyńska, No. 13, October 2001.
- *The 'New Economy' and Old Problems. Prospects for Fast Growth in Postsocialist Countries*, G. Kolodko, No. 9, June 2001.
- *New Economy: Illusion or Reality? Doctrine, Practice and the OECD Perspective*, J. Woroniecki, No. 5, May 2001

* * *

Książka University College London – School of Slavonic and East European Studies, pt.
***The knowledge-based economy in transition countries: selected issues*, Londyn 2004.**

Książka pod redakcją Krzysztof Piecha udziela raczej pesymistycznej odpowiedzi na temat krótko- i długookresowych perspektyw rozwoju krajów transformacji Unii Europejskiej: kontynuacja obecnych trendów rozwojowych pogorszy perspektywy budowania gospodarek opartych na wiedzy w nowych krajach członkowskich UE i w całej UE. Mimo, że jest możliwe podążenie udanym wzorem Estonii (czy Słowenii), w nowych krajach członkowskich UE konieczne są następujące zmiany w polityce gospodarczej:

- rządy powinny bardziej skoncentrować się na edukacji (np. przez stymulowanie tworzenia „uczących się regionów” po-

przez promowanie tworzenia lokalnych uniwersytetów – co może zapewnić spójność społeczną oraz zwracanie większej uwagi na dostęp do wiedzy) i bardziej efektywnego wykorzystania zasobów finansowych;

- powinny one zwrócić większą uwagę na harmonizację współpracy pomiędzy zagranicznymi przedsiębiorstwami i narodowymi systemami innowacji;
- rządy powinny również znaleźć równowagę pomiędzy finansowaniem krajowej działalności badawczo-rozwojowej oraz absorpcją technologii i wiedzy z zagranicy.

* * *

**Raport Banku Światowego pt.
*Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku konkurencyjności Polski w Unii Europejskiej, Waszyngton 2004.***

Celem raportu, przygotowanego przez Itzhaka Goldberga i zespół na prośbę Ministra Nauki i Informatyzacji prof. Michała Kleibera przy udziale Komitetu Sterującego pod przewodnictwem prof. E. Okoń-Horodyńskiej jest przedstawienie polskim politykom i decydentom propozycji rozwiązań, które zapewnią zrównoważony wzrost i poprawią konkurencyjność polskiej gospodarki poprzez promowanie gospodarki opartej na wiedzy. Raport został wydany zarówno po polsku, jak i po angielsku (jest dostępny bezpłatnie w Internecie), a zatem zasilił analizy porównawcze rozwoju GOW na świecie.

Autorzy Raportu proponują:

- W celu wspierania **innowacyjności**, która prowadzić będzie do zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki, należy stworzyć system bodźców, tak aby zwiększyć udział sektora prywatnego w wydatkach na badania i rozwój w Polsce oraz usprawnić alokację wydatków sektora publicznego zgodnie z zaleceniami. Doświadczenia innych państw, a także szereg opracowań wykorzystanych przy pisaniu raportu sugerują, że zintensyfikowanie działalności

badawczo-rozwojowej oraz przede wszystkim innowacji prowadzi do szybszego rozwoju gospodarczego; dlatego proponuje się utworzenie systemu grantów i pilotażowego, załączkowego funduszu powierniczego. Te dwie inicjatywy wzajemnie się uzupełniają, gdyż granty posłużą do sfinansowania działań badawczo-rozwojowych, które powinny doprowadzić do powstania projektów, których finansowanie powinno zostać przejęte przez fundusze. Co prawda, w krajach OECD wykorzystuje się jeszcze szereg innych rozwiązań w tej dziedzinie, ale biorąc pod uwagę ograniczenia finansowe Polski oraz problemy związane z biurokracją i korupcją, o których mowa poniżej, dwie zaproponowane przez nas inicjatywy wydają się najbardziej odpowiednie.

- Przechodząc do kwestii **otoczenia biznesowego i klimatu inwestycyjnego**, należy podkreślić, iż poprawa ich jakości jest niezbędnym warunkiem dla zintensyfikowania działalności badawczo-rozwojowej w sektorze prywatnym. Same granty i rozwiązania stymulujące rozwój finansowania typu *venture capital* nie wystarczą dla stymulacji działalności badawczo-rozwojowej w sektorze prywatnym, jeżeli przedsiębiorcy nadal będą zmuszeni operować w dotychczasowym otoczeniu biznesowym. Z tego względu tak szybko, jak to jest możliwe, trzeba podjąć kroki w zakresie obniżenia kosztów rozpoczęcia działalności gospodarczej, skrócenia czasu egzekucji kontraktów (Polska – 1000 dni w porównaniu do 252 dni w Unii Europejskiej, czy 270 w Republice Czeskiej), pozapłacowych kosztów pracy oraz usprawnienia funkcjonowania ochrony praw własności intelektualnej. W szczególności autorzy Raportu rekomendują rozpoczęcie działań w celu zachęcenia instytucji badawczych i uniwersytetów do stworzenia systemu bodźców dla pracowników naukowych i badawczych, poprzez ich udział w dochodach komercyjnych, uzyskanych dzięki patentom stworzonym w wyniku ich badań.
- Odnośnie **systemu kształcenia** w Polsce, autorzy Raportu proponują poprawę jakości formalnego systemu edukacji i dostosowania go do wymagań gospodarki opartej na wie-

dzy, zapewnienia całej populacji dostępu do systemów kształcenia ustawicznego, oraz bliższych powiązań pomiędzy uczelniami, społecznością akademicką oraz biznesem, których obecność w innych krajach sprzyja procesowi transferu technologii.

- Z punktu widzenia tworzenia **społeczeństwa informacyjnego** sprawą kluczową jest ułatwienie dostępu społeczeństwa oraz biznesu do usług telekomunikacyjnych i internetu. Konieczne jest też wyrównanie różnic w dostępie do powyższych usług pomiędzy miastem a wsią. Dlatego też, jak również ze względu na rozpowszechnianie i rozwój technologii informatycznych i telekomunikacyjnych (ICT), oraz fakt, że jak dotąd proces liberalizacji nie został doprowadzony do końca, należy zwiększyć konkurencję w sektorze telekomunikacyjnym i przez to znacząco obniżyć koszty rozmów międzymiastowych i międzynarodowych oraz dostępu do internetu. Proponuje się, aby regulacje prawne w tym względzie zostały dostosowane do ustawodawstwa UE z 2002 roku; zalecane jest też wzmocnienie organu regulacyjnego, jakim jest URTiP i jego wiarygodności rynkowej z myślą o wspieraniu konkurencyjności.

Komentując (15 kwietnia 2004 r.) wyniki Raportu Minister Nauki, profesor Michał Kleiber powiedział, że:

bez uznania kluczowej roli wiedzy nie może być mowy o strategii rozwoju kraju. Czym lepsza diagnoza dotycząca możliwości wykorzystywania istniejącej wiedzy, jej szerokiego udostępniania i procesów tworzenia nowej wiedzy, tym większa szansa na prowadzenie mądrej, prorozwojowej polityki na szczeblu przedsiębiorstw, regionów i całego państwa.

Źródło: Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, www.mnii.gov.pl

**Informacje o Konferencji pt.
„Strategia Lizbońska
a możliwości budowania
gospodarki opartej na wiedzy
w Polsce”**

Agenda

Motyw przewodni konferencji

Konsekwencją uświadomienia sobie przez Unię Europejską niemożności zrealizowania ambitnie sformułowanego celu strategicznego na bieżącą dekadę: „zostać najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką opartą na wiedzy na świecie...”, jest konieczność zweryfikowania założeń Strategii Lizbońskiej. Powinny być one adekwatne do aktualnych i przyszłych możliwości rozwojowych, o czym dyskutować należy przede wszystkim wśród młodych naukowców, którzy mają aspiracje i kwalifikacje do budowania społeczeństwa wiedzy.

Konferencja, poza zdiagnozowaniem pozycji Polski w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy, miała charakter rekomendacyjny, określający kierunki modyfikacji Strategii Lizbońskiej i wpisanie do nich polskiej strategii budowania społeczeństwa wiedzy. Debata ma za zadanie powiązać rozważania teoretyczne oraz działania praktyczne.

Przesłanki konferencji

Strategia Lizbońska jest jednym z kilku najważniejszych dokumentów Unii Europejskiej. Wytycza średniookresowe cele społeczno-gospodarcze Unii Europejskiej do 2010 roku. Narodowe Plany Rozwoju krajów unijnych (podstawowe dokumenty koordynujące politykę gospodarczą krajów UE) oparte są na Strategii. Podział funduszy unijnych na kraje oraz na różne rodzaje aktywności dokonywany jest na podstawie ww. Planów.

Strategia jest więc niezmiernie ważna dla przyszłości naszego kraju. Jednakże, ze względu na zbyt nierealne cele do osiągnięcia, a przede wszystkim niedopracowane i nieadekwatne do wyzwań instrumentarium, musi być ona zmodyfikowana. Odbędzie się to wiosną 2005 roku. Polska – tak jak wiele innych krajów – przygotowuje stanowisko w tej sprawie.

Wnioski i rekomendacje wypracowane podczas konferencji powinny w pewien sposób wpłynąć na wzrost zainteresowania polityków kwestiami innowacyjności i konkurencyjności. Bez tego, procesy doganiania UE przez Polskę będą trwały wiele dziesięcioleci. Można to zmienić m.in. poprzez wpływ innowacyjnego społeczeństwa na działania polityków. W tym celu jednakże niezbędne jest jego kreowanie, głównie poprzez edukację (ekonomiczną, polityczną) – przez całe życie i udział w debacie o priorytetach rozwoju kraju. Tylko świadome i kreatywne społeczeństwo wiedzy jest w stanie wymusić na politykach decyzje, które będą zmierzały do budowania konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy.

Cele konferencji

1. Upowszechnienie Strategii Lizbońskiej szczególnie w zakresie budowania gospodarek opartych na wiedzy (społeczeństw wiedzy) w nowych krajach członkowskich UE, w tym w Polsce.
2. Określenie miejsca Polski w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy w Unii Europejskiej.
3. Analiza „filarów” gospodarki opartej na wiedzy w Polsce: przyspieszenie „doganiania” czy tylko współdziałanie Polski w UE?
4. Analiza funkcjonowania i nowej roli przedsiębiorstwa w gospodarce opartej na wiedzy.
5. Ocena Strategii Lizbońskiej w kontekście rozszerzenia UE.
6. Wkład do opracowania stanowiska Polski wobec modyfikacji Strategii oraz do dyskusji nad Narodowym Planem Rozwoju dla Polski na lata 2007-2013.

Organizatorzy konferencji

Główny organizator

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Zarząd Krajowy i Rada Naukowa

Współorganizatorzy

Uniwersytet Jagielloński – Katedra Ekonomii
Szkoła Główna Handlowa – Katedra Polityki Gospodarczej

Rada Programowa

1. prof. dr hab. Ewa Okoń-Horodyńska (UJ, PTE) – Przewodnicząca
2. prof. dr hab. inż. Wiesław Grudzewski (SGH)
3. prof. dr hab. Irena Hejduk (SGH)
4. prof. dr hab. Jan Kaja (SGH)
5. prof. dr hab. Stefan Kwiatkowski (UW, WSPiZ)
6. prof. dr hab. Zbigniew Nęcki (UJ)
7. prof. dr hab. Urszula Płowiec (PAN)
8. dr hab. Tomasz Tokarski (UJ)
9. prof. dr hab. Lech Zacher (WSPiZ)

Komitet Organizacyjny

1. dr Krzysztof Piech (SGH) – Przewodniczący
 2. dr Tomasz Bernat (USz)
 3. dr Jan Kruszewski (PTE, SGH)
 4. dr Sylwia Pangsy-Kania (UG)
 5. dr Anna Zachorowska-Mazurkiewicz (AE Katowice, UJ)
 6. mgr Marek Chrzanowski (SGH) – Sekretarz Konferencji
 7. mgr Jacek Rogoziński (UJ)
- oraz członkowie Studenckiego Koła Naukowego Gospodarki Opartej na Wiedzy (przy Katedrze Polityki Gospodarczej SGH):
Piotr Chmielewski, Bogna Matuszewska, Agnieszka Midura,
Zbigniew Misiak (webmaster)

Program konferencji

10.00-11.00 Rejestracja uczestników (recepcja Collegium Maius)

11.00-11.10 Powitanie uczestników

11.10-12.00 Referaty wprowadzające

(prowadząca sesję: Ewa Okoń-Horodyńska)

1. Ewa Okoń-Horodyńska (UJ, Kraków): Strategia Lizbońska wyzwaniem do dyskusji o nowym paradygmacie rozwoju w Polsce
2. Maciej Duszczyk (UKIE, Warszawa): Stanowisko polskiego rządu wobec Strategii Lizbońskiej
3. Agata Stasiak (DG RTD, Bruksela): Strategia Lizbońska a polityka badań
4. Anna Kaderabkova (UEM, Praga): Quality based competitive advantage – Lisbon challenges for Poland

Blok 1: Strategia Lizbońska a jej realizacja (Sala Bobrzyńskiego)	Blok 2: Budowanie gospodarki opartej na wiedzy w Polsce (Sala Kazimierza)
12.00-12.40 Sesja 1: Warunki i kierunki realizacji Strategii Lizbońskiej (prowadząca: Ewa Okoń-Horodyńska) <ol style="list-style-type: none">1. Lech W. Zacher: Gospodarka – Społeczeństwo – Wiedza. Ewolucja cywilizacyjna – efekt rynku – strategia i polityka	12.00-12.30 Sesja 1: Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce (prowadzący: Krzysztof Piech) <ol style="list-style-type: none">1. Tomasz Michalski: Identyfikacja priorytetowych płaszczyzn konkurencyjności – warunkiem koniecznym budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce i UE

<ol style="list-style-type: none"> 2. Małgorzata Sulmicka: Społeczeństwo wiedzy jako priorytet Strategii Lizbońskiej w raporcie W. Koka 3. Urszula Płowiec: Strategia Lizbońska a rozwój zdolności konkurencyjnej polskiej gospodarki 4. Tomasz Bernat: Konkurencyjność i polityka antymopolowa – wymiar Strategii Lizbońskiej 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Rafał Żelazny: Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce – diagnoza stanu wg Knowledge Assessment Methodology 2004 3. Adam Sadowski, Mirosław Zajdel: Stan zaawansowania Polski w aspekcie gospodarki opartej na wiedzy
12.40-12.50 Przerwa	12.30-12.40 Przerwa
<p>12.50-13.30 Sesja 2: Przedsiębiorstwa i klimat dla przedsiębiorczości (prowadzący: Tomasz Michalski)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Paweł Chlipała: Zarządzanie kapitałem intelektualnym przedsiębiorstw w świetle wyników badań 2. Ewa Czech: Wizja przedsiębiorstw przyszłości – początki zarządzania wiedzą w Polsce 3. Joanna Hernik: Idea przyjaznego przedsiębiorstwa a efektywność kapitału ludzkiego 4. Krystian Strzondała: Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, drogą do sukcesu i rozwoju (Strategia Lizbońska a wiedza) – aspekt społeczny i ekonomiczny 	<p>12.40-13.30 Sesja 2: Innowacyjność gospodarki (prowadzący: Tomasz Tokarski)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jolanta Góra: Innowacje organizacyjne w strukturach klastrowych modelu gospodarki opartej na wiedzy 2. Wojciech Burzyński: Intensywność innowacyjna przemysłu przetwórczego a rozwój gospodarki opartej na wiedzy w Polsce (sprawozdanie z badań) 3. Katarzyna Kozioł: Innowacyjność nowych członków Unii Europejskiej w świetle Strategii Lizbońskiej 4. Sylwia Pangsy-Kania: Rola kultury organizacyjnej w narodowym systemie innowacji 5. Joanna Jahn: Transfer nowych technologii – zasady, kierunki, bariery transferu
13.30-14.15 Przerwa na obiad (Restauracja Padva)	
<p>14.15-15.15 Sesja 3: Technologie teleinformatyczne (prowadzący: Lech Zacher)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Michał Goliński: Czy jesteśmy e-gotowi? 	<p>14.15-15.15 Sesja 3: Innowacyjność w regionach (prowadzący: Małgorzata Sulmicka)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Robert Guzik: Zróżnicowania regionalne potencjału

<ol style="list-style-type: none"> 2. Grzegorz Paluszak: Analiza i ocena konkurencyjności firm sektora IT w wybranych państwach Unii Europejskiej wobec firm amerykańskich i azjatyckich 3. Janusz Kudła: Możliwe kierunki rozwoju strategii lizbońskiej w zakresie dostępu do usług internetowych w Polsce 4. Krzysztof Kowalczyk: Patenty na oprogramowanie a Strategia Lizbońska – konsekwencje dla sektora teleinformatycznego w Europie i w Polsce 5. Rafał Próchniak: Znaczenie standardów komunikacji elektronicznej na przykładzie otwartego formatu dokumentu 	<p>rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w Polsce</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Grzegorz Micek: Przestrzenne zróżnicowania poziomu innowacyjności i sieci powiązań innowacyjnych w ujęciu instytucjonalnym w Polsce 3. Robert Geisler: Województwo śląskie – region restrukturyzacji i innowacji. Szanse i zagrożenia budowy gospodarki opartej na wiedzy w perspektywie socjologicznej 4. Marta Czyżewska, Adriana Kaszuba-Perz, Agnieszka Tomaka: Realizacja założeń Strategii Lizbońskiej w budowaniu Regionalnej Strategii Innowacji województwa podkarpackiego 5. Emil Antoniszyn, Bogusława Kukła: Polityczne i ekonomiczne ograniczenia finansowania inwestycji komunalnych przez jednostki samorządu terytorialnego na przykładzie gmin Ziemi Gliwickiej
15.15-15.30 Przerwa na kawę i herbatę	
<p>15.30-16.30 Sesja 4: Rynek pracy – wzrost spójności społecznej (prowadzący: Lech Zacher)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eugeniusz Kwiatkowski, Aleksandra Rogut, Tomasz Tokarski: Czy zatrudnieniowe cele Strategii Lizbońskiej są realne? 2. Grzegorz Tchorek: Polski rynek pracy w świetle założeń Strategii Lizbońskiej a przystąpienie do strefy euro 3. Izabela Wielewska, Bogusław Jeleń: Kapitał ludzki 	<p>15.30-16.30 Sesja 4: Kapitał ludzki i infrastruktura edukacyjno-naukowa (prowadzący: Władysław Świtalski)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Barbara Liberda: Stopa tworzenia kapitału ludzkiego a stopa oszczędzania gospodarstw domowych w Polsce 2. Sylwia Roszkowska: Kapitał ludzki a wzrost gospodarczy w Polsce w ujęciu regionalnym w kontekście Strategii Lizbońskiej

jako czynnik aktywizacji społeczno-gospodarczej mieszkańców obszarów wiejskich	3. Waldemar Florczak: Modelowanie sektora nauki i edukacji w Polsce. Ujęcie systemowe
4. Barbara Wieliczko: Polska wieś a Strategia Lizbońska	4. Przemysław Dziadosz: Rola B+R w tworzeniu wzrostu gospodarczego i gospodarki opartej na wiedzy w Polsce
5. Iwanna Bakuszewicz, Jurij Bilan: Marketing regionalny w dziedzinie oświaty oraz zmiany na rynkach pracy Polski i Ukrainy	5. Dariusz Kędziora: Uelastycznienie systemu szkolnictwa wyższego koniecznym krokiem w kierunku gospodarki opartej na wiedzy

16.30-16.45 Przerwa na kawę i herbatę

**16.45-17.15 Referaty podsumowujące
(prowadząca sesję: Ewa Okoń-Horodyńska)**

1. Krzysztof Piech: Rozwój gospodarki opartej na wiedzy w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i próba wskazania odpowiedniej alokacji funduszy unijnych
2. Michał Górzyński: Ocena realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle ostatnich badań – wnioski na przyszłość
3. Władysław Świtalski: Ocena szans realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle Raportu KE – wnioski dla Polski

17.15-17.30 Zamknięcie konferencji

17.30-18.00 Zwiedzanie Muzeum Collegium Maius

18.00-19.20 Dyskusja nad publikacją wniosków z konferencji

Patronat medialny:

KRAKÓW

e-mentor

Streszczenie przebiegu konferencji

Konferencja naukowa pt. „Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce” odbyła się 17 grudnia 2004 r. w Krakowie, na terenie Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Jej organizacja była możliwa dzięki współfinansowaniu Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej. Przygotowania do niej trwały jedynie półtora miesiąca (umowa z UKiE podpisana została 15 listopada). Udało się to dzięki zaangażowaniu w jej organizację trzech ośrodków i wykorzystaniu współczesnych narzędzi komunikacyjnych: www, e-mail, telefony komórkowe.

Zainteresowanie konferencją przeszło najśmielsze oczekiwania organizatorów. Mimo że tematyka konferencji była dość wąska, chęć udziału w niej zgłosiło w sumie ponad 200 osób, nadsyłając w wyznaczonym terminie 88 propozycji referatów do wygłoszenia. Spośród nich, organizatorzy zaprosili do udziału w konferencji 75 osób z 45 referatami. Zgodnie z zapowiedziami, konferencja była adresowana głównie do osób z młodszego pokolenia ekonomistów, którzy mają największe szanse tworzyć społeczeństwo wiedzy, a także by uzyskać racjonalne i apolityczne spojrzenie na możliwości rozwoju naszego kraju, w oparciu o paradygmat gospodarki wiedzy.

Konferencję otworzyła prof. dr hab. Ewa Okoń-Horodyńska – wiceprzewodnicząca Rady Naukowej PTE, Kierownik Katedry Ekonomii Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. wiceminister nauki i informatyzacji. Jej 56-słajdowa prezentacja poprzedziła prezentację „Stanowiska polskiego rządu wobec Strategii Lizbońskiej” przez dra Macieja Duszczyka – Dyrektora Departamentu Analiz i Strategii UKIE. Następnie głos zabrała przedstawicielka Komisji Europejskiej – Agata Stasiak (Dyrektoriat Generalny ds. Badań), a sesję plenarną konferencji zakończyła referatem dr Anna Kaderabkova z Centrum Studiów Gospodarczych w Pradze.

Następnie odbyły się trzy sesje prowadzone równolegle. Podzielone one zostały na dwa bloki, które miały odzwierciedlać główne nurty tematyczne zgłoszonych referatów. Blok pierwszy obejmował sesje tematyczne poświęcone istocie Strategii Lizbońskiej, blok drugi koncentrował sesje związane z ideą i praktyką gospodarki opartej na wiedzy. Podczas konferencji udało się zaprezentować 36 z 45 wybranych referatów. Mimo bardzo bogatego programu, co naturalnie oznaczało ograniczenia w prezentacji treści referatów, udało się wypracować ostateczne wnioski i rekomendacje. Punktem wyjścia do nich były referaty tzw. zamykające (autorstwa K. Piecha (SGH), M. Górzyńskiego (CASE) i W. Świtalskiego (PTE)).

Referaty otwierające i podsumowujące, wnioski z dyskusji i wystąpień zebrane w trakcie konferencji a dodatkowo zaraz po niej (poprzez internetowe forum dyskusyjne lub e-mail), propozycje rekomendacji przesłane do organizatorów przez zainteresowanych, a także nadesłane teksty referatów (zarówno we wstępnej wersji, przygotowanej pod kątem ich wygłoszenia, a także w wersji końcowej), pozwoliły na przygotowanie rekomendacji dla zmian w Strategii Lizbońskiej (co zawarto w dalszej części niniejszej publikacji).

Krzysztof Piech

Lista uczestników konferencji i dyskutantów

L.p.	Sto- pień	Imię	Nazwisko	Uczelnia
1.	dr	Andrzej	Adamczyk	Akademia Ekonomiczna w Krakowie
2.	prof.	Wiktor	Adamus	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Ekonomii i Zarządzania
3.	dr	Tomasz	Bernat	Uniwersytet Szczeciński, Katedra Mikroekonomii
4.	mgr	Jurij	Bilan	Instytut Społecznych i Informatycznych Technologii w Tarnopolu, Katedra Ekonomii Międzynarodowej
5.		Andrzej	Bolesta	TIGER
6.	dr	Wojciech	Burzyński	Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa
7.	dr	Paweł	Chlipała	Wyższa Szkoła Biznesu - National-Louis University w Nowym Sączu, Katedra Marketingu
8.		Piotr	Chmielewski	Szkoła Główna Handlowa - SKN GOW
9.		Ewa	Chrzanowska	Akademia Ekonomiczna w Krakowie
10.	mgr	Marek	Chrzanowski	Szkoła Główna Handlowa - SKN GOW
11.	mgr inż.	Ewa	Czech	MITTAL Steel Polska S.A.
12.		Karolina	Drela	Uniwersytet Szczeciński
13.	mgr	Diana	Dryglas	Uniwersytet Jagielloński
14.	dr	Maciej	Duszczyk	Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Departament Analiz i Strategii
15.	mgr	Przemysław	Dziadosz	Uniwersytet Warszawski, Katedra Polityki Gospodarczej
16.	dr	Waldemar	Florczak	Uniwersytet Łódzki, Katedra Modeli i Prognoz Ekonometrycznych
17.	dr	Barbara	Fryzel	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Ekonomii i Zarządzania
18.	dr	Robert	Geisler	Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy; Akademia im. J. Długosza, Częstochowa
19.	dr	Michał	Goliński	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Informatyki Gospodarczej

20.	mgr	Jolanta	Góra	Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu, Katedra Handlu i Marketingu
21.	mgr	Michał	Górzyński	Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
22.	mgr	Maciej	Gurbała	Szkoła Główna Handlowa, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej
23.	dr	Robert	Guzik	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
24.		Urszula	Haładus	Uniwersytet Jagielloński, Katedra Zarządzania w Turystyce
25.	dr	Agnieszka	Hennel-Brzozowska	Akademia Pedagogiczna
26.	dr	Joanna	Hernik	Akademia Rolnicza Szczecin, Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej
27.	mgr	Joanna	Jahn	Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Katedra Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych
28.		Bogusław	Jeleń	Akademia Rolnicza w Krakowie
29.	dr	Anna	Kaderabkova	University of Economics and Management, Centre for Economic Studies
30.	dr inż.	Adriana	Kaszuba-Perz	Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Zakład Rachunkowości
31.		Dariusz	Kędziora	Szkoła Główna Handlowa
32.	mgr	Krzysztof	Kowalczyk	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Informatyki Gospodarczej
33.		Katarzyna	Koziół	Uniwersytet Szczeciński
34.	mgr	Jolanta	Kucała	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Ekonomii i Zarządzania
35.		Agnieszka	Kujawska	Uniwersytet Jagielloński
36.	dr	Janusz	Kudła	Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych
37.	mgr	Bogusława	Kukła	Uniwersytet Opolski
38.	prof.	Barbara	Liberda	Uniwersytet Warszawski, Katedra Teorii Rozwoju Gospodarczego
39.	mgr	Beata	Lubos	Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Innowacyjności, Stowowisko ds. Kształtowania GOW

40.		Patryk	Łoszewski	Urząd Komitetu Integracji Europejskiej
41.	dr	Natalia	Marska	European University Institute, Florencja
42.	mgr	Beata	Maślanka	Szkoła Główna Handlowa
43.		Stanisław	Martrsik	Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie
44.		Bogna	Matuszewska	Szkoła Główna Handlowa - SKN GOW
45.	mgr	Grzegorz	Micek	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
46.	prof.	Tomasz	Michalski	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Ubezpieczeń Gospodarczych
47.	mgr	Janusz	Moszymański	Fundacja Edukacji Obywatelskiej "Przyszłość i Praca", Kraków
48.	prof.	Ewa	Okoń-Horodyńska	Uniwersytet Jagielloński, Katedra Ekonomii
49.	dr hab. prof. AP	Janina	Paca	Akademia Pedagogiczna
50.	dr	Grzegorz	Paluszak	Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Katedra Bankowości
51.	dr	Sylwia	Pangsy-Kania	Uniwersytet Gdański, Instytut Handlu Zagranicznego
52.	dr	Jolanta	Perek-Białas	Uniwersytet Jagielloński
53.	dr	Krzysztof	Piech	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Polityki Gospodarczej
54.	prof.	Urszula	Płowiec	Polska Akademia Nauk, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
55.	mgr	Rafał	Próchniak	Uniwersytet Wrocławski, Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. W. Brandta
56.	mgr	Łukasz	Puślecki	Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
57.	mgr	Jacek	Rogoziński	Uniwersytet Jagielloński, Katedra Ekonomii
58.	mgr	Sylwia	Roszkowska	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Ekonomii i Zarządzania
59.		Agata	Stasiak	European Commission
60.	mgr	Krzystian	Strzondała	PUT CONCORD

61.	dr hab.	Małgorzata Sulmicka	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Ekonomii Rozwoju i Polityki Ekonomicznej
62.	mgr	Anna Szan	Uniwersytet Jagielloński
63.	dr	Władysław Świtalski	Uniwersytet Warszawski, Katedra Informatyki Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych
64.	mgr	Grzegorz Tchorek	Uniwersytet Warszawski, Wydział Zarządzania
65.		Rafał Tepper	Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
66.	dr hab.	Tomasz Tokarski	Uniwersytet Jagielloński, Instytut Ekonomii i Zarządzania
67.	mgr	Marek Urbaniak	Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
68.		Mariusz Wasiak	Uniwersytet Łódzki
69.	dr	Izabela Wielewska	Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy, Katedra Ekonomiki, Organizacji i Zarządzania w Gospodarce Żywnościowej
70.	mgr	Barbara Wieliczko	Szkoła Główna Handlowa, Katedra Agrobiznesu; Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
71.		Małgorzata Wierzbicka	Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle Orgmasz
72.	dr	Józef Wierzbołowski	Instytut Łączności, Warszawa
73.	dr	Rafał Wisła	Uniwersytet Jagielloński, Katedra Ekonomii
74.		Robert Włodarczyk	
75.	mgr	Gabriela Wronowska	Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Katedra Teorii Ekonomii
76.	prof.	Lech W. Zacher	WSPiZ, Centrum Badań Ewaluacyjnych i Progностycznych
77.	dr	Anna Zachorowska-Mazurkiewicz	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Uniwersytet Jagielloński
78.	dr	Mirosław Zajdel	Uniwersytet Łódzki, Katedra Polityki Ekonomicznej
79.		Mirosław Zinl	
80.	mgr	Rafał Żelazny	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katedra Ekonomii

**Kluczowe referaty
wygłoszone w trakcie
Konferencji
(streszczenia)**

Stanowisko polskiego rządu wobec przeglądu śródo-kresowego Strategii Lizbońskiej

Wstęp

W najbliższym czasie najważniejszym wydarzeniem dotyczącym Strategii Lizbońskiej będzie jej przegląd śródo-kresowy. Powinien on pozwolić na dostosowanie założeń i priorytetów Strategii, aby możliwym było uczynienie znaczącego postępu do osiągnięcia głównego celu – wzrostu konkurencyjności Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej. W tym kontekście kluczowe znaczenie mają wyniki raportu, który został zaprezentowany na początku listopada br. przez Grupę Wysokiego Szczebla ds. Strategii Lizbońskiej, obradującej pod przewodnictwem Wima Koka. Wnioski płynące z tego opracowania pozwoliły na rozpoczęcie merytorycznej dyskusji na temat przyszłości Strategii Lizbońskiej.

Priorytet wzrostu gospodarczego

Polska jest zdania, iż Strategia Lizbońska w kolejnych pięciu latach powinna skupiać się na działaniach ukierunkowanych na wzrost gospodarczy i wzrost konkurencyjności Unii Europejskiej. Należy pamiętać, iż głównym powodem problemów z osiąganiem celów Strategii Lizbońskiej jest zbyt duża liczba priorytetów wyznaczonych w jej ramach, które dodatkowo w niektórych przypadkach pozostają ze sobą w sprzeczności. Dlatego też w dyskusji na temat priorytetów musimy przyjąć konkretne założenie. Przy ich wyborze na kolejne pięć lat kluczowym kryterium powinno być stymulowanie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności gospodarki UE, w co najmniej średniej perspektywie czasowej. W przypadku, w którym dochodziłoby do konfliktu priorytetu przyspieszenia wzrostu gospodarczego z innym celem długofalowym, prymat powinien otrzymać ten pierwszy. Bez wzrostu gospodarczego oraz poprawy konkurencyjności gospodarki europejskiej, nie będzie możliwe zachowanie trwałości europejskiego modelu społecz-

nego oraz wpisanego w zrównoważony rozwój, wymiaru ekologicznego.

Rola polityki spójności

Polska zwraca uwagę na fakt, iż poszczególne państwa członkowskie potrzebują różnych działań ukierunkowanych na przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Nie w każdym przypadku analogiczne instrumenty kreowania wzrostu gospodarczego prowadzą do jednakowych efektów w zakresie spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju. Możliwości ekonomiczne poszczególnych państw członkowskich są różne, dlatego też tak istotną rolę w zakresie niwelowania różnic pełni polityka spójności. Posiada ona istotne, dodatkowe walory. Wzrost gospodarczy, który jest jej efektem, przekłada się bezpośrednio na tworzenie nowych miejsc pracy i unowocześnianie otoczenia gospodarczego (np. infrastruktury), co prowadzi do większej spójności społecznej oraz utrzymania rozwoju w perspektywie długookresowej. W przypadku ograniczania roli polityki spójności w UE może dojść do rozwarstwienia i powiększenia luki w poziomie rozwoju gospodarczego między poszczególnymi krajami członkowskimi.

Wymiar lizboński powinien odnosić się do wszystkich trzech celów polityki spójności. Takie, typowe dla Strategii Lizbońskiej elementy, jak innowacyjność, badania i rozwój, czy edukacja, powinny od samego początku stać się częścią składową polityki spójności, a ich rola powinna stawać się stopniowo coraz ważniejsza również w regionach najbardziej zaopóźnionych w rozwoju. Niemniej jednak, nie można zapominać, iż różnorodne uwarunkowania natury gospodarczej i społecznej występujące w różnych regionach będą implikowały stosowanie różnego *policy mix*, ukierunkowanego na realizację priorytetów Strategii Lizbońskiej.

Jednocześnie należy pamiętać, iż w obecnych propozycjach, realizacji Strategii Lizbońskiej ma służyć cel 1a nowej perspektywy finansowej. Proponowane, trzykrotne zwiększenie wydatków z budżetu UE na działania służące poprawie konkurencyjności gospodarki europejskiej w roku 2013 w stosunku do

ostatniego roku obecnego planu finansowego będzie zasadne tylko wtedy, gdy środki zostaną skierowane na te działania, których realizacja na poziomie wspólnotowym będzie oznaczać większą wartość dodaną w stosunku do rozwiązań na szczeblu krajowym (będzie zgodna z zasadą subsydiarności). Postulatem Polski jest, aby wydatki na ten cel nie pogłębiały luki rozwojowej między poszczególnymi krajami Unii Europejskiej, zaś odpowiednie instrumenty były dostosowane również do specyfiki słabiej rozwiniętych krajów członkowskich.

Polskie stanowisko wobec raportu Koka

Pozytywy

Polska popiera wybór pięciu priorytetowych obszarów zidentyfikowanych w raporcie Grupy Wysokiego Szczebla jako podstawy dla przeglądu śród-okresowego.

Z polskiego punktu widzenia najistotniejsze w raporcie Koka jest zwrócenie uwagi na konieczność likwidacji ograniczeń, które utrudniają efektywne funkcjonowanie rynku wewnętrznego – szczególnie w zakresie swobodnego przepływu usług i pracowników. Zdaniem Polski, rekomendacje płynące z raportu Koka powinny skłonić państwa członkowskie, utrzymujące ograniczenia, do rezygnacji z nich. Pierwszy okres członkostwa potwierdza opinię, iż otwarcie rynków pracy i usług jest korzystne dla wszystkich państw członkowskich. Warto bowiem zauważyć, iż obawy zgłaszane przez niektóre państwa członkowskie nie znajdują potwierdzenia w faktach, z którymi mamy do czynienia obecnie.

Ponadto Polska popiera rekomendację dotyczącą uproszczenia prawa wspólnotowego – tak, aby stało się bardziej przyjazne przedsiębiorcom. Polska deklaruje zaangażowanie w wypracowywanie jednolitej metodologii mierzenia skutków wprowadzania legislacji na konkurencyjność i funkcjonowanie przedsiębiorstw, co będzie prowadzić m.in. do wypracowania wspólnej definicji dla terminu „ograniczenia administracyjne”.

Negatywy

Polska zwraca również uwagę na kilka stereotypów, które znalazły się w raporcie Koka. Dotyczą one m.in. niższego opodatkowania przedsiębiorstw w nowych państwach członkowskich, co ma być kluczowe dla inwestycji, czy też obawa przed „dumpingiem socjalnym” związanych ze świadczeniem usług. Zdaniem Polski tego typu kwestie nie powinny się znaleźć w raporcie rekomendującym przemiany ekonomiczne w Unii Europejskiej.

Nie możemy się również zgodzić z jednostronnym traktowaniem rozszerzenia Unii Europejskiej jako wyzwania dla realizacji Strategii Lizbońskiej. Co prawda w Raporcie wspomina się o nowej jakości, jaką wnoszą „nowe” państwa członkowskie, jednakże wymowa Raportu w tym kontekście budzi nasze zaniepokojenie. Prawdą jest, iż część wskaźników strukturalnych w wyniku wejścia nowych państw członkowskich uległa pogorszeniu. Jednocześnie nie należy zapominać, iż kraje te wnoszą potencjał rozwojowy, którego nie mają „stare” państwa członkowskie. Wskazują na to choćby wskaźniki tempa rozwoju gospodarczego, czy też tempo wzrostu efektywności pracowników. Naszym zdaniem rozszerzenie Unii Europejskiej otwiera wiele nowych możliwości rozwojowych dla całej UE. Należy również pamiętać, iż nowe kraje członkowskie wniosły ze sobą do Unii Europejskiej „dynamizm zmian”. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej, przez ostatnie 15 lat dokonały niespotykanego skoku, który nie tylko umożliwił nam członkostwo we Wspólnocie, ale także pozwolił na sprostanie wielu wyzwaniom związanym z rosnącą konkurencją światową. Skala zmian, która została wprowadzona m.in. w Polsce, jest praktycznie nieporównywalna z tym, co musi obecnie dokonać Unia Europejska, aby poprawić swoją konkurencyjność. Można powiedzieć, że z tej perspektywy czeka nas o wiele łatwiejsze zadanie. Żeby jednak je wykonać, wiele z państw członkowskich musi „zarazić się” optymizmem dla zmian, który charakteryzuje społeczeństwa nowych państw członkowskich.

Poprawa implementacji Strategii Lizbońskiej

Polska zgadza się z podejściem zaproponowanym w Raporcie Koka w zakresie rekomendacji dotyczących poprawy wdrażania Strategii Lizbońskiej poprzez opracowywanie przez państwa członkowskie „Narodowych Programów Działań”. Jest to niezbędne powiązanie Strategii z reformami wprowadzanymi w poszczególnych państwach. Pozwoliłoby to na dostosowanie metod osiągania celów Strategii Lizbońskiej do specyfiki danych państw członkowskich. W UE nie można stworzyć jednego, uniwersalnego mechanizmu rozwiązywania problemów ekonomicznych i społecznych, dlatego też konieczna jest elastyczność. Rozstrzygnięcia wymaga kwestia okresu, w którym państwa członkowskie powinny przedstawiać Komisji Europejskiej „Narodowe Programy Działań” (ang. National Action Programme). Musi to być powiązane m.in. z Narodowymi Planami Zatrudnienia czy Planami na rzecz Integracji Społecznej oraz Ogólnymi Wytocznymi ws. Polityki Gospodarczej, a przede wszystkim z Narodowymi Planami Rozwoju, które określają cele wydatkowania funduszy wspólnotowych zarówno na poziomie centralnym, regionalnym oraz lokalnym. Narodowe Programy Działań powinny brać również pod uwagę wnioski wynikające z przedstawianych przez KE – Internal Market Scoreboard.

Udział opinii publicznej

Polska popiera postulat szerszego włączenia się do debaty na temat Strategii Lizbońskiej parlamentów narodowych i Parlamentu Europejskiego. Jest to naszym zdaniem warunek konieczny dla efektywnej realizacji celów Strategii Lizbońskiej. Krajowe ciała ustawodawcze, określające kierunki reform mają w tym względzie szczególną rolę do wypełnienia. Przykładowo, bez dostatecznego zaangażowania parlamentu narodowego nawet najbardziej uzasadnione propozycje przedstawiane przez rząd mogą nie wejść w życie. W wielu przypadkach dla realizacji celów konieczne jest osiągnięcie konsensusu nie tylko w ramach Rady Ministrów, ale również poszczególnych frakcji politycznych w parlamencie. Dlatego też zamierzamy na bieżąco

informować parlament o stanowisku rządu na temat Strategii Lizbońskiej oraz priorytetów, jakie są przyjmowane dla osiągnięcia jej celów. Bardzo podobna sytuacja ma miejsce w przypadku Parlamentu Europejskiego, dlatego też uważamy, iż wartym rozważenia jest powołanie specjalnej komisji parlamentarnej ds. Strategii Lizbońskiej.

Polska ma również doświadczenie w przeprowadzaniu debaty z udziałem licznych podmiotów zainteresowanych reformami. Efektem współpracy UKIE z przedstawicielami nauki i biznesu jest powołanie Polskiego Forum Strategii Lizbońskiej. Stanowi ono platformę narodową na rzecz Strategii Lizbońskiej i służy wymianie informacji i wypracowywaniu stanowisk, które są prezentowane później na szczeblu europejskim.

Zakończenie

Zdaniem Polski na marcowym szczycie Rady Europejskiej musi dojść do kompromisu pomiędzy różnymi wizjami rozwoju gospodarczego. Żadne z państw nie może czuć się przegrane, ponieważ nie będzie w takiej sytuacji angażować się w realizację celów Strategii Lizbońskiej. Dlatego też bardzo wiele zależy od szukania wspólnych wartości na temat przyszłości Unii Europejskiej. Nie ulega wątpliwości, iż Unia Europejska – poprzez realizację Strategii Lizbońskiej – musi utrzymać swoją odrębność od Stanów Zjednoczonych czy Japonii, ale też dokonać reform, które pozwolą rywalizować nam nie tylko w perspektywie kilku najbliższych lat, ale również w dalszej przyszłości. Mam nadzieję, że rządowi poszczególnych państw nie zabraknie determinacji i marcowy szczyt zakończy się sukcesem.

Maciej Duszczyk

Strategia Lizbońska a polityka badań UE

Cele Strategii w odniesieniu do polityki badań

Spółeczeństwo oparte na wiedzy jest głównym prioryte-tem ustaleń lizbońskich, a „wiedza” jest tutaj słowem kluczowym, zapewniającym konkurencyjność i stały wzrost gospodar-czy w Europie.

Tak jest rzeczywiście, gdyż generowanie nowej wiedzy poprzez badania i wzrost inwestycji, ich wykorzystanie poprzez nowe technologie i innowacje, a także rozpowszechnianie po-przez edukację, szkolenia i przepływy zasobów ludzkich, oraz transfer technologii, efektywnie przyczyniają się do wzrostu go-spodarczego.

W Barcelonie w marcu 2002 r. ustalono, że inwestycje w badania i rozwój (BR) powinny stanowić około 3% PKB. Cel ten został wyznaczony, by wszystkie kraje członkowskie do niego dążyły, zakładając jednak, że nie przez wszystkie zosta-nie on osiągnięty.

Drugim założeniem Strategii Lizbońskiej, w odniesieniu do polityki badań, jest zwiększenie udziału sektora prywatnego w finansowaniu badań. Docelowo powinien on wynosić 2/3 środków.

Sektor prywatny będzie inwestował w badania, wtedy, gdy będzie miał odpowiednią stopę zysku, równoważącą ryzyko związane z taką działalnością. Dlatego też wiele inicjatyw ma na celu uczynienie warunków prowadzenia działalności gospo-darczej w sektorze B+R bardziej atrakcyjnymi i zwiększającymi inwestycje sektora prywatnego.

By osiągnąć ten cel, inwestycje w B+R winny rosnać średnio 8% w stosunku rocznym (6% wzrost wydatków sektora publicznego i 9% prywatnego na B+R).

Konieczność zmian w podejściu do kwestii finansowania BR wynika między innymi z poniższych zjawisk:

- różnica w inwestycjach w B+R w porównaniu do USA wy-nosi 120 mld euro/rok i stale rośnie (spowodowana jest ona głównie niskim poziomem inwestycji firm);

- spadek inwestycji w Europie; przenoszenie działalności w regiony bardziej atrakcyjne (USA, kraje azjatyckie).

Kolejne niepokojące zjawiska to:

1. emigracje naukowców poza obszar Unii Europejskiej,
2. brak informacji o najlepszych naukowcach i grupach badawczych,
3. ograniczone możliwości finansowania inwestycji przez MŚP,
4. restrykcyjna polityka podatkowa odstrasżająca inwestorów.

Osiągnięcie założonych celów w sektorze B+R może nastąpić między innymi poprzez:

1. Stworzenie Europejskich Platform kluczowych Technologii, jako atrakcyjnego otoczenia dla inwestycji, gdzie spotkają się główni uczestnicy: jednostki badawcze, przemysł i użytkownicy w celu zaprojektowania i wdrożenia wspólnej struktury dla rozwoju, rozlokowania i użycia tych technologii.
2. Reformę i wzrost inwestycji państwowych w B+R.
 - Należy zauważyć, że kraje o wysokich inwestycjach publicznych do sektora B+R cechują się wysokim stopniem inwestycji płynących z sektora prywatnego.
 - Wykazano także, że bezpośrednie inwestycje publiczne i pozytywne bodźce podatkowe dla sektora B+R mają pozytywny efekt na inwestycje przedsiębiorstw.
 - Poza tym państwo, jako klient zamawiający określone dobra czy usługi, może kreować bodźce w takich dziedzinach jak zdrowie, transport czy e-government.
3. Zmiany w otoczeniu sektora B+R.

W celu osiągnięcia założonych celów Komisja Europejska i kraje członkowskie rozpoczęły wprowadzanie Planu „Inwestycje w Badania”, który obejmuje wszystkie czynniki wpływające pośrednio i bezpośrednio na kształtowanie się poziomu badań i innowacji. Należy do nich zaliczyć – mechanizmy finansowania, kwestie ochrony własności intelektualnej, zasady konkurencji i pomocy państwowej, karierę i mobilność naukowców, standardy i regulacje rynku produktów, stabilność makroekonomiczną, zarządzanie i strategie przedsiębiorstw, a także relacje pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym.

Tak szeroki, ale spójny plan działania wymaga zastosowania szeregu różnych instrumentów, nie tylko w polityce B+R, ale także w innych dziedzinach działalności wspólnotowej i narodowej.

Kwestia zasobów ludzkich

Główną przeszkodą w osiągnięciu „celu 3%” są braki ilościowe i jakościowe zasobów ludzkich.

Napięcie spowodowane brakiem odpowiedniej kadry już jest obserwowane w pewnych sektorach, natomiast w zatrudnieniu w sektorze B+R już wynosi prawie 100%.

Założony wzrost inwestycji w badania spowoduje wzrost zapotrzebowania na naukowców, wobec czego działania w tej kwestii muszą być wyjątkowo zintensyfikowane.

Reforma zasobów ludzkich winna opierać się na poniższych działaniach:

- oszacowaniu i zwiększeniu świadomości zatrudnienia / umiejętności i możliwości rozwoju zawodowego; dostosowaniu systemu kształcenia do przyszłych potrzeb we współpracy sektora publicznego i prywatnego z uczelniami;
- zachęcaniu kobiet do podejmowania pracy w sektorze B+R;
- poprawie warunków pracy dla naukowców (warunki finansowe, ścieżka kariery, infrastruktura, dostępność środków na badania);
- umożliwieniu prowadzenia badań dla naukowców z krajów trzecich (opcja „entry and stay”).

Akcje Marie Curie: cele, potrzeby, rozwiązania

Akcje Marie Curie mają na celu zwiększenie i udoskonalenie zasobów ludzkich poprzez usprawnienie systemu szkoleń, rozwoju profesjonalnego, nawiązywanie współpracy, a także przyciągnięcie naukowców spoza EU i zapobieganie ich emigracji.

- Cele: rozwój i transfer umiejętności, zwiększanie możliwości rozwoju profesjonalnego, a także promocja „doskonałości”.
- Potrzeby: poprawa jakości szkoleń i dostępu do nich, nowe możliwości współpracy, zwiększanie zasobów ludzkich,

zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności nauki europejskiej.

- Rozwiązania: szkolenia, rozwój umiejętności, niezależność, współpraca.

Cechy Akcji Marie Curie

Do głównych cech Akcji Marie Curie, zaliczamy:

- wielodyscyplinarność,
- powiązania sektora przemysłowego i uczelni,
- zachęcanie kobiet do szerszego udziału,
- brak limitu wiekowego (limit doświadczenia),
- reintegracja,
- otwartość na kraje trzecie,
- uwzględnienie sytuacji rodzinnej naukowców.

Typy Akcji Marie Curie

Wyróżniamy 2 główne typy akcji Marie Curie: Akcje Typu *Host* i Akcje Indywidualne.

Akcje Marie Curie	
<p>Akcje Typu <i>Host</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizacja (instytucja/sieć) aplikuje o dana liczbę osób/miesiący. • Ewaluacja wniosku przez niezależnych ekspertów. • Wybrane instytucje/sieci ogłaszają nabór i wybierają stypendystów/naukowców. • Kontrakt podpisany przez instytucje na okres maks. 4 lat. • Stypendia w zależności od akcji od 3 miesięcy do 3 lat. 	<p>Akcje Indywidualne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naukowiec aplikuje wraz z instytucją. • Stypendia trwają od 1 roku do 2 lat. • W przypadku rezygnacji stypendyści nie mogą zostać zastąpieni innymi osobami.

Źródła informacji

- Pan European Mobility Portal – ogólna informacja na temat stypendiów i grantów, ofert pracy i możliwości rozwoju kariery, informacji o kwestiach prawnych i administracyjnych (wizy, podatki, ubezpieczenia etc.), także doraźnej pomocy poprzez Mobility Centers (<http://europa.eu.int/eracareers>).
- Marie Curie Funding Opportunities Search Tool – informacje o dostępnych miejscach i projektach typu *Host* i Research Training Networks (http://mcoportunities.cordis.lu/home_vac.cfm).
- Szczegółowe informacje na temat Akcji Marie Curie (<http://europa.eu.int/mariecurie-actions>).
- Zaproszenia do składania wniosków (<http://fp6.cordis.lu/fp6/calls>).
- Helpdesk (<http://rtd-mariecurie-actions@cec.eu.int>).

Agata Stasiak

Strategia Lizbońska jako implikator dyskusji o nowym paradygmacie rozwoju w Polsce

Wprowadzenie

Jakkolwiek pojawiają się wątpliwości w dyskusji, czy to o schyłku gospodarki przemysłowej, o „nowej gospodarce”, gospodarce opartej na wiedzy (GOW), *high-tech economy*, *e-economy*, społeczeństwie cybernetycznym, informacyjnym, wiedzy itp., trudniej znaleźć argumentację odrzucającą wykształcenie się nowego ładu ekonomicznego zdeterminowanego merytorycznie przez nośniki wiedzy, a instrumentalnie – przez technologie informacyjne.

Ład ten wyznacza charakterystyczne cechy współczesnej gospodarki, a więc, iż jest ona globalna, faworyzuje byty niematerialne – idee, informacje, powiązania, zazwyczaj różnicujące społeczeństwa oraz jest silnie wewnętrznie sprzężona. Cechy te stwarzają nowy rodzaj rynku i społeczeństwa zakorzeniony we wszechobecnej sieci elektronicznej. I choć sieci cechowały każdą wcześniejszą gospodarkę, specyfika obecnej, rozbudowanej przez technikę, przenika nasze życie do tego stopnia, że „sieć” stała się centralną metaforą, wokół której zorganizowane jest myślenie i działanie ludzi, a więc i gospodarka. Brak zdolności docierania i korzystania z wiedzy umożliwiającej racjonalne umiejscowienie się w logice sieci skutkuje społeczną alienacją bądź ekonomiczną polaryzacją.

Strategia Lizbońska (SL) zdaje się być próbą uświadomienia urzędnikom i społeczeństwom zintegrowanej Europy, pozostającej coraz bardziej w tyle za innowacyjnymi liderami świata, konsekwencji odrzucenia tej logiki. Przyjęcie Strategii Lizbońskiej na szczycie przywódców UE w marcu 2000 r. było z jednej strony wyrazem zrozumienia konieczności zasadniczej reformy systemu społeczno-ekonomicznego Europy wraz z przyjęciem paradygmatu innowacyjnego rozwoju, a z drugiej świadectwem ambicji (jak dziś się podkreśla „przestrzelonych”, nadmiernych), optymizmu i wiary, że jest to możliwe we wszystkich krajach UE.

Strategia Lizbońska – w kierunku paradygmatu „gospodarka napędzana wiedzą”

Pojęcie gospodarki opartej na wiedzy (GOW) pojawiło się stosunkowo niedawno. W oficjalnych dokumentach Unii Europejskiej zastosowano ten termin po raz pierwszy w uchwałach po spotkaniu w Kopenhadze w 1992 roku. Dla określania wizji przyszłości ma ono jednak zasadnicze znaczenie, niezależnie od różnic w metodologii i formach studiów nad przyszłością. Powszechnie panuje dziś bowiem w nauce pogląd, że gospodarka przyszłości będzie gospodarką opartą na wiedzy, a właściwie poprawnie należy powiedzieć – „gospodarka napędzana wiedzą”⁴¹ (*knowledge-driven economy*) dla podkreślenia traktowania wiedzy jako czynnika wytwórczego, co w modelach wzrostu endogenicznego stanowi jedno z podstawowych założeń. Ale daje też podstawę do rozważania paradygmatu rozwoju, zgodnie z którym wiedza, jako czynnik wytwórczy wywołuje nowy rodzaj współzależności pomiędzy czynnikami tradycyjnymi, „ciągnąc” cały system gospodarczy w górę. Stąd też rozpoznanie wpływu tego czynnika na sytuację poszczególnych krajów w przyszłości i na ich rynek pracy ma zasadnicze znaczenie.⁴² Jest to dziś jednym z najbardziej aktualnych i modnych problemów badań w wielu krajach i organizacjach międzynarodowych. Potrzeba tych badań występuje z równą determinacją w Polsce, szczególnie wśród młodych naukowców, którzy w istocie mają szanse realizacji założeń GOW, być może dziś jeszcze postrzeganych jako mało konkretne.

Wśród wielu argumentów na to, iż poprzez SL zamierza się motywować, ale też wymuszać realizację nowego paradygmatu rozwoju w Europie, jest jednoznacznie postawiona

⁴¹ L. Zienkowski (red.), *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2003.

⁴² Patrz np. *Jobs in the Knowledge-based Economy: Information technology and the Impact on Employment*, Conference Board of Canada, Ottawa 1996. Podobne badania podjęto w USA i w Niemczech oraz uruchomiła OECD. Zob. także: *Choosing to Grow: Knowledge, innovation and jobs in a cohesive society*, Contribution of the European Commission to the Spring European Council, 21 March 2003.

teza, znajdująca się w dokumentach UE omawiających założenia i realizację SL, iż:

Badania, innowacje i edukacja są sercem gospodarki opartej na wiedzy (...), stąd osiągnięcie europejskiej konkurencyjności może się dokonywać poprzez takie siły, jak badania, innowacje i inwestowanie w zasoby ludzkie i na tym koncentruje się europejska polityka badawcza.⁴³

W tym kontekście wyznaczono w istocie nośniki GOW, a więc edukację, naukę i B+R, gałęzie przemysłu tzw. wysokiej techniki, usługi wspomaganie innowacyjnego biznesu i sektor usług społeczeństwa informacyjnego.

Strategia Lizbońska – czy w polskim interesie?

Patrząc na wyznaczniki rozwoju w SL można stwierdzić, że leży ona w polskim interesie, bo wchodząc do ugrupowania zdeterminowanego strategią rozwoju zapewniającą długofalowy sukces (przykładem jest Szwecja i Finlandia, a też Irlandia) Polska ma szanse, przyjmując podobną logikę rozwoju, współuczestniczyć w osiąganiu tego sukcesu z korzyścią dla własnych priorytetów.

Nie jest tajemnicą, że baza dla rozwoju GOW w Polsce jest słaba. Transformacji systemowej nie towarzyszyła tu transformacja technologiczna. Wartość nakładów na działalność B+R w relacji do PKB, będącą źródłem innowacyjności i tworzenia GOW, wykazywała w ostatnich latach tendencję malejącą, osiągając w roku 2004 – 0,63% PKB (średnia dla UE-15, wynosiła w 2000 r. – 1,93%, w Szwecji – 3,8%, w Finlandii – 3,4%, Japonii – 3,0%, w Korei Południowej – 2,7%⁴⁴). Wskaźnik GERD na głowę ludności jest w Polsce ośmiokrotnie mniejszy niż średnio w krajach OECD, siedmiokrotnie mniejszy niż w UE, trzykrotnie mniejszy niż w Czechach. W podziale nakładów

⁴³ *The Lisbon strategy – Making Change Happen*, Commission Staff Working Paper, SEC(2002) 29/2.

⁴⁴ *Informacja o stanie nauki w Polsce*, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa 2003, s. 17.

na B+R pomiędzy województwa występuje dominacja województwa mazowieckiego, około 50% ogólnej liczby jednostek naukowych jest skoncentrowana w tym województwie, a przypada na nie 2/3 krajowych nakładów na B+R. Zróżnicowanie to skutkuje polaryzacją zdolności rozwojowych regionów w Polsce, co będzie wpływać hamująco na dynamikę wzrostu gospodarczego kraju.⁴⁵ W strukturze wiekowej naukowców przeważa kadra zbliżająca się do wieku emerytalnego; na 1000 mieszkańców mamy tylko 3,3 badaczy zatrudnionych w sektorze B+R, a Finlandii na przykład 13,1, w UE-15 – około 6. Co prawda odnotowaliśmy ogromny postęp w zapewnieniu wyższej edukacji (udział osób z wyższym wykształceniem wśród aktywnych zawodowo wynosi 14%), jednak wciąż nie dogoniliśmy UE, gdzie udział ten wynosi prawie 22%.⁴⁶

Poziom innowacyjności w Polsce jest niski; wykazuje tendencję malejącą (z 37% w 1996 r. do 16,9% w 2000 r., podczas gdy w UE – 51%), podobnie, jak intensywność innowacji (relacja nakładów na działalność innowacyjną do wartości sprzedaży), zaś udział eksportu wyrobów wysokiej technologii w eksporcie ogółem wynosi w Polsce tylko niecałe 3% (2,9% w 2000 r.), w UE-15 około 20%, zaś na Malcie aż 64,4%.⁴⁷ Udział wysokiej techniki w eksporcie ogółem w 2000 roku był w Polsce 7-8-krotnie niższy niż na Węgrzech czy w Estonii. Także efektywność patentowa jest w Polsce niska, wynosi 0,4% ogólnej puli wniosków patentowych krajów OECD; zbyt mała część patentów jest wykorzystywana przez polską gospodarkę.

Można wykazać, iż potencjał naukowo-technologiczny, jakim dysponuje obecnie Polska, określony jako indeks, złożony z czterech komponentów (będących także nośnikami GOW, takich jak: osiągnięcia naukowe światowej skali mierzone Nagrodami Nobla, aktywność naukowa mierzona liczbą publi-

⁴⁵ M. Borsa, *Obszary zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym*, Ekspertyza dla MGPIPS (obecnie MGIP), Warszawa 2003 (maszynopis).

⁴⁶ Eurostat/GUS. Dane dla Polski: 2001; dane dla UE-15 (bez Luksemburga): 2000 lub ostatni dostępny. Także: *Structural Indicators*, Anex 2 – Spring Report 2002 (SEC 2002/29-2).

⁴⁷ Eurostat/GUS; ibidem.

kacji w czasopiśmie listy filadelfijskiej, liczba pracowników zatrudnionych w sektorze B+R oraz nowoczesna infrastruktura badawcza, łącznie z dostępem do Internetu), stanowi 4,5% potencjału naukowego⁴⁸ UE-15. Dla porównania, USA dysponują potencjałem o 45% wyższym od UE-15, Japonia potencjałem równym 44% unijnego, a Rosja 22% unijnego. Spośród krajów Unii największym potencjałem naukowym dysponują Niemcy (26% całości potencjału UE).⁴⁹

W przeliczeniu na jednego mieszkańca Polska dysponuje potencjałem równym 44% średniej unijnej (o 20% niższym niż w Hiszpanii i Rosji, o 30% niższym niż we Włoszech, o 50-60% niższym niż w Niemczech i Francji, a aż o ponad 70% niższym niż w Wielkiej Brytanii i Finlandii)⁵⁰. I choć wystąpiły pewne pozytywne tendencje na rzecz budowy GOW w Polsce, załamały się one w latach 1999-2001 wraz ze spowolnieniem wzrostu całej gospodarki. Ale nawet w latach uznawanych za okres korzystny – 1995-1999, nie udało się w Polsce zmniejszyć dystansu pomiędzy Polską a UE w obszarze, który opisywany jest przez wskaźniki gospodarki opartej na wiedzy. Przepaść ta szczególnie dotyczy technologii informacyjnych i wynalazczości; znacznie mniejsza jest pod względem wykształcenia. Nie można też tłumaczyć tego znacznego dystansu przyczynami ustrojowymi, bowiem Czechy czy Węgry prześcignęły Polskę w poziomie osiąganych wskaźników GOW; w niektórych przypadkach wskaźniki te były w Polsce lepsze, niż w niektórych krajach UE. Tak więc polskie uwarunkowania budowania GOW oceniane są zdecydowanie krytycznie⁵¹. A jednak ukazanie się Strategii Lizbońskiej, jak również programy unijne towarzyszące przygotowywaniu się

⁴⁸ W. Orłowski, *Scenariusze rozwoju sektora wiedzy w Polsce do roku 2040* [w:] L. Zienkowski (red.), *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wyd. Scholar, Warszawa 2003, s. 191.

⁴⁹ Ibidem, s. 192.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ I. Goldberg, *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku zwiększania konkurencyjności Polski w Unii Europejskiej*, Bank Światowy, Waszyngton 2004.

Polski do akcesji, a następnie nowe możliwości finansowania rozwoju po akcesji, wywołały pewne nowe impulsy w aktywności rządu i samorządów terytorialnych we współpracy ze środowiskami naukowymi i biznesowymi na rzecz budowy GOW Polsce. Przy czym chodzi przede wszystkim o uchwycenie kierunków i programów działania wnoszących pewne nowe jakości na rzecz zmiany paradygmatu, rozwoju ujętymi w poniższym zestawieniu:

Paradygmat	Gospodarka Oparta na Wiedzy
Istota	Budowanie możliwości radzenia sobie z trudnościami i zwyciężania
Charakterystyczne właściwości	<ul style="list-style-type: none"> • wizja • nośniki wiedzy • mentalność zwycięzcy • sieci, klastry (nowe struktury) • lokalna baza dla przedsiębiorczości innowacyjnej • nowoczesne miejsca pracy, nowe zawody
Koncentracja	Osiągnięcie konkurencyjności w skali globalnej
Rola rządu	Staje się agentem zmiany w rolach: <ul style="list-style-type: none"> • prowokatora • integratora działań

Mając powyższe na uwadze, do istotnych inicjatyw rządu zaliczyć należy następujące, wybrane programy i plany:

- Strategia Gospodarcza Rządu *Przedsiębiorczość-Rozwój-Praca* (styczeń 2002 r.):
 - priorytet: tworzenie nowych jakościowo miejsc pracy (tzw. innowacyjnych miejsc pracy).
- *Plan działań pro wzrostowych na lata 2003-2004 (Przedsiębiorczość-Rozwój-Praca II)* z lipca 2003 r.:
 - wspomaganie realizacji Regionalnych Strategii Innowacji,
 - wspieranie powstawania i rozwoju firm innowacyjnych,

- narodowy program *Foresight* (określenie w wyniku debaty społecznej wizji i priorytetów rozwoju badań i technologii).
- *Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006*:
 - strategia społeczno-gospodarcza Polski w pierwszych latach członkostwa w UE,
 - sektorowe programy operacyjne – programowanie wsparcia z Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności UE, a tu szczególnie: SPO WKP – wspieranie poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw w Polsce poprzez wzrost innowacyjności, SPO RZL – rozwój kadr dla nowoczesnej gospodarki, ZPORR – Regionalne Strategie Innowacji i transfer wiedzy, społeczeństwo informacyjne, edukacja.
- *Wiedza – Informatyzacja – Konkurencyjność. Polska na drodze do GOW.*
- *Strategia wzrostu nakładów na B+R w celu realizacji Strategii Lizbońskiej.*
- *Strategia informatyzacji kraju ePolska.*
- *Proponowane kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce do 2013 roku.* Program Ministerstwa Nauki i Informatyzacji.
- *Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-13* (oparty na założeniach endogenicznego modelu rozwoju). Naukowcy zaproponowali tu trzy etapy budowania GOW⁵²:
 - Etap I – „czyszczenie przedpola” – reforma finansów publicznych, tworzenie świadomości społecznej o GOW, zbieranie doświadczeń z „Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006”.
 - Etap II – utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu PKB, koncentracja na głównej specjalizacji Polski określonej w Narodowym Programie Foresight – „Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013”.
 - Etap III – dywersyfikacja głównej specjalności – okres objęty perspektywą po 2013 roku.

⁵² A. Wierzbicki i inni, *Przechodzenie Polski do gospodarki opartej na wiedzy a kształtowanie się popytu na pracę*, Ekspertyza dla RCSS, Warszawa 2002.

Wskazane wyżej akcje wspomagane są poprzez inicjatywy legislacyjne, do ważniejszych z nich można zaliczyć:

- Projekt ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym,
- Ustawa o finansowaniu nauki,
- Projekt Ustawy o informatyzacji działalności niektórych podmiotów realizujących działania publiczne,
- Plan restrukturyzacji jednostek badawczo-rozwojowych,
- nowelizacje ustawy Prawo Własności Przemysłowej,
- nowelizacja ustawy o finansowym wspieraniu inwestycji,
- projekt ustawy o wspieraniu działalności innowacyjnej,
- projekt ustawy o Krajowym Funduszu Kapitałowym,
- dokumenty dotyczące realizacji umów offsetowych,
- Ustawa o funduszu poręczeń unijnych.

Obok wskazanych akcji i inicjatyw odnotować należy ważne zmiany w instytucjonalizacji systemu wspierania MŚP, w tym także innowacyjnych, m.in. Polska Fundacja Promocji i Rozwoju MŚP, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Krajowy System Usług dla MŚP (KSU), Punkty Konsultacyjno-Doradcze (PKD), Euro Info Centre (EIC), Krajowa Sieć Innowacji, 16 Regionalnych Instytucji Finansujących. Należy też dodać, iż prezentowane wyżej przykłady aktywności na rzecz zmiany paradygmatu rozwoju społeczno-gospodarczego zostały niewątpliwie wymuszone przez wymagania procesu akcesyjnego oraz założenia Strategii. Należy je też postrzegać jako proces. Najwcześniej aktywność zmierzająca do zmiany paradygmatu rozwoju pojawiła się w regionach (szczególnie na Śląsku), gdzie wykształciły się już zręby systemu innowacyjnego, opartego na orientacji prorozwojowej, zgodnej z założeniami GOW. I znowu, niewątpliwą inspiracją była unijna akcja wspierania regionalnych strategii innowacji, wymuszająca współdziałanie wszystkich aktorów w regionach na rzecz nowych inicjatyw rozwojowych. Na razie funkcjonują niestety pojedyncze i nieskoordynowane instrumenty realizacyjne, ponieważ wciąż brakuje kompleksowej i efektywnej polityki innowacyjnej państwa, wiążącej pojedyncze elementy aktywności ludzi i instytucji, zapewniającej drożność programu rozwoju GOW w Polsce.

Wnioski i rekomendacje

- Strategia Lizbońska stanowi istotny i całościowy dokument określający założenia budowania GOW w rozszerzającej się Europie. Trudności w objęciu tak wielkiej przestrzeni geograficznej i merytorycznej spowodowała przerost ambicji zadaniowych i słabość instrumentarium. Modyfikacje programowe winny więc iść nie w kierunku obniżania ambicji czy przesuwania założonego terminu realizacji SL, a raczej w kierunku wyselekcjonowania i wzmocnienia instrumentów oraz mechanizmów wymuszających ich stosowanie w poszczególnych krajach. Strategia z charakteru dokumentu określającego założenia, powinna być przebudowana w dokument programowy.
- Metodologiczną osią spajającą zadania i działania ujęte w SL jest preferowana tu metoda otwartej koordynacji w procesie decyzyjnym. Wydaje się, iż zarówno zróżnicowane warunki wprowadzania SL, jak i duże różnice⁵³ poszczególnych krajów członkowskich w poczuciu odpowiedzialności za realizację SL, wskazują, iż należy rozszerzyć zastosowanie metody regulacyjnej (wspólnotowej). Ponadto SL powinna też określać jednoznacznie metody zarządzania w UE, w ujęciu dynamicznym (Unia będzie rozszerzać swe granice), ponieważ istniejąca biurokracja, narosłe absurdy instytucjonalne i sztywność proceduralna, poważnie osłabi realizację najlepszego nawet programu.
- Strategia wymusiła dyskusję i wzrost zainteresowania się aktorów politycznych i społecznych możliwościami i barierami wykorzystania wiedzy, jako czynnika napędzającego rozwój gospodarki i osiąganie przewag konkurencyjnych. Można więc wskazywać, iż zmodyfikowana SL powinna wyzwolić świadomość, co do nowej logiki konkurencji w UE, polegającej na racjonalizacji współpracy wewnątrz Unii, za-

⁵³ Mając świadomość owych, różnicujących słabości w poszczególnych krajach, Komisja kreuje nawet wyselekcjonowane przewodniki działania np. *Making Reality of the European Research Area: Guidelines for EU Research Activities*, (2002-2006), COM (2000) 612 final, European Commission, 2000.

pewniającej efekty synergii, a poprzez to – ekonomiczną siłę konkurencyjności na zewnątrz.

- Strategia powinna dać odpowiedź, co do metodologii wyboru priorytetów w Unii. Dotychczasowe przywileje krajów najsilniejszych nie mogą być w dalszym ciągu utrzymane, bowiem nie odpowiada to logice trzech filarów Strategii. Wydaje się tu pomocne wykorzystanie metody *Foresight* w skali Unii, jako całości, i to nie jako kolejnego projektu badawczego, ale metody do praktycznego i powszechnego zastosowania. Wprowadzenie tej metody na poziomie Unii pozwoli też na wypracowanie argumentów na rzecz społecznej akceptacji znaczącej roli badań i innowacji w rozwoju gospodarczym w krajach o małym doświadczeniu demokratycznym.
- Stawianie w Strategii na wiedzę, metody jej wytwarzania i absorpcji, jako czynniki sprawcze rozwoju, powinno odzwierciedlać się w rozwiązaniach instytucjonalnych, a przede wszystkim w zmianie poziomu i struktury finansowania nauki, B+R i innowacji, co winno znaleźć odpowiednie zapisy w budżecie Unii. Niezbędne są np. odrębne programy operacyjne na rzecz nauki i B+R, czy też specjalne, określone programy, zasilające finansowanie B+R w krajach UE, w których wydatki na B+R stanowią mniej niż 1%.

W Polsce pominięto transformację technologiczną; pozostaje więc ona krajem relatywnie nienowoczesnym; w zakresie nośników gospodarki opartej na wiedzy dzieli nas 8-10-krotny dystans do krajów wzorcowych. Jak wynika z dotychczasowego doświadczenia Strategia Lizbońska wymusiła, choć nieznaczne, zmiany programowe i legislacyjne na rzecz wspierania GOW w Polsce, z których za wiodący należy uznać Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-13, poddany właśnie publicznej debacie. Niezmiernie cenne są inicjatywy badawcze (np. Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, SGH, UJ) oraz eksperckie (np. Bank Światowy) wykazujące z jednej strony dystans Polski do krajów wzorcowych, z drugiej jednak atuty, umożliwiające podjęcie budowy GOW w Polsce.

Ewa Okoń-Horodyńska

Quality-based competitive advantage – Lisbon challenges for Poland

With regard to the key conditions of a successful transition to the knowledge-based economy, the analysis, evaluation and economic-political support of competitiveness is to be focused on mutually interconnected qualitative factors of long-term sustainable growth performance. The first factor includes *resources and results of innovation performance*, as the main condition of the development of quality-based competitive advantage and qualitatively (technology and skill) intensive economic activities. The second factor includes *quality of human resources*, which is both the condition and the reflection of the level of innovation performance, particularly in relation to the supply of high and specialized skills and generally in relation to the adaptability of labour to the changing skill requirements. The third (sort of enabling) factor includes institutional *quality of business environment*, as the principal condition for the development of quality-based activities requiring investment with a long-term and fairly uncertain return, i.e. in innovation and human resources and infrastructure.

In the context of accession to the EU, and the transition to knowledge-based economy, as envisaged by Lisbon strategy goals, the new members, aspiring to overcome the GDP per capita gaps, face a double challenge – economic and technology (or in the present concept knowledge) catch-ups. The sources of existing competitive advantage (especially low production costs) in the new EU members are gradually disappearing. The outlook of development of qualitatively new resources, however, is still limited due to prevailing economic and technology backwardness. Systemic policy support certainly is necessary to stimulate the desirable economic and technology catch-ups. At the same time, country-specific nature of qualitative characteristics of growth performance and competitiveness prevents universally valid recipes from being applied or at least reduces their efficiency.

As to the innovation performance, a sustaining falling behind shows up in the low level of own innovation capabilities. Despite increasing shares of so-called technology and skill intensive industries, the actual technology intensity of economic activities remains low (in terms of R&D expenditure share in value added) as well as the skill intensity (in terms of high-skill occupation share, so called white-collars, in employment). Within the (fragmented) global value chain, mostly the qualitatively less intensive segments prevail in the FDI companies. The potential of technology transfer remains underused due to the underdevelopment of domestic knowledge base. National innovation systems are underdeveloped and inefficient, both according to the results of company innovation surveys, and the number of international patents.

As to the human resource quality, in particular, the average or even under-average position in the indicators of functional literacy (as the basic precondition of learning capability) shows up, and a marked falling behind in the supply of high, or specialized skills. When such skills are available, the danger of brain drain increases due to the low R&D intensity of economic activities. Prevalence of assembly operation segments in FDI manufacturing and underdevelopment of the more sophisticated business services distorts the demand toward the less skilled occupations. As to the preconditions for the transition to knowledge-based economy and adjustment capacity to changing skill requirements, the problem must be seen also in the low participation in continuing vocational training (life-long learning) and skill-improvement within working life.

Effective political support for changing this state, in the first place, must take into account the development-specific nature of competitiveness and its sources in the new EU-members. Consequently, the qualitative upgrading and modernization in transition countries require not only sufficient fiscal resources, but, in the first place, increasing efficiency of the supporting system, particularly in terms of its comprehensiveness and long-term orientation, stress being put on incentives adequately motivating the individual economic agents, and, last but

not least, balancing supply and demand oriented stimuli measures. Within such framework, with regard to the linkages between the key qualitative factors of long-term competitiveness, higher expenditure on education and R&D, as required by Lisbon strategy goals, must be matched with the support to innovative demand for skilled workforce, and to increasing quality of institutional environment. Despite the prevailing dependence on foreign technology, the ability of domestic production factors must be increased to supply specific assets for the development of domestic knowledge-intensive activities and for maximization of the benefit of FDI technology transfer.

Anna Kaderabkova

Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce

Ekonomiści co jakiś czas napotykają w swoich badaniach na nowe zjawiska. Związane jest to z tym, że ekonomia jest nauką społeczną, a więc wyjaśniającą i opisującą rzeczywistość, która – inaczej niż to jest w naukach ścisłych – podlega zmianom. Ta „rzeczywistość zmienia się tak szybko, iż trudno nawet oczekiwać, aby natychmiast powstawały gotowe rozwiązania teoretyczne, ujmujące kompleksowo te zmiany”⁵⁴. Jednym z takich wyzwań towarzyszących nowym fenomenom gospodarczym jest ich pomiar. Dotyczy to również takiego pojęcia, jakim jest „gospodarka oparta na wiedzy”.

Jest to koncepcja stosunkowo młoda, a swoją popularyzację zawdzięcza raportowi OECD z 1996 r.⁵⁵ oraz Strategii Lizbońskiej. By nie była ona tak „wirtualnym” bytem, jakim okazała się być tzw. „nowa gospodarka”, należałoby opracować odpowiednie miary umożliwiające m.in. dokonywanie porównań międzynarodowych. By budowanie gospodarek opartych na wiedzy, będące celem wskazanym w Strategii i Narodowych Planach Rozwoju krajów członkowskich UE, było zatem realne, a nie oparte na wyimaginowanych koncepcjach polityków (czy mediów), niezbędne jest opisanie tego zjawiska w kategoriach ekonomicznych.

Występujące w literaturze opisy gospodarek opartych na wiedzy opierają się na dwóch głównych sposobach:

1. głębokie opisy przy użyciu wielu różnych danych (zgodnie z tym podejściem możliwe jest zaprezentowanie – dla opisanego gospodarki opartej na wiedzy – nawet kilkuset wskaźników);
2. próby wyboru lub stworzenia i zaprezentowania kilku lub jednego miernika, w tym zakresie:
 - albo wybiera się wskaźniki, które są powszechnie akceptowane (np. GERD jako odsetek PKB, penetracja

⁵⁴ Z. Sadowski, *Słowo wstępne*, [w:] A. Wojtyła (red.), *Czy ekonomia nadąża z wyjaśnianiem rzeczywistości?*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa, s. 8.

⁵⁵ *The Knowledge-based Economy*, OECD, Paryż 1996.

Internetu, odsetek osób z wyższym wykształceniem, odsetek „badaczy”);

- albo tworzy się wskaźniki, będące konglomeratami innych; w tym podejściu można wyróżnić głównie dwa nurty⁵⁶:
 - próby pomiaru wartości dodanej tworzonej w przemyśle i usługach wiedzy dokonywane przez OECD;
 - mierzenie GOW przez pryzmat jej filarów – wg koncepcji Dahlmana i Instytutu Banku Światowego.⁵⁷

Głębokiego opisu gospodarki opartej na wiedzy w Polsce dokonał Itzhak Goldberg⁵⁸. Natomiast poniżej zaprezentuję wskaźnik GOW Instytutu Banku Światowego, który umożliwia dokonanie międzynarodowych porównań.

Zgodnie z Knowledge Assessment Methodology⁵⁹, pod względem Wskaźnika Gospodarki Wiedzy Polska znalazła się na przedostatnim miejscu w grupie krajów transformacji systemowej, które weszły do Unii Europejskiej (choć powyżej średniej dla 21 krajów transformacji i Turcji).

Mimo występujących już od kilku lat w środowisku naukowym głosów opowiadających się budową GOW, postulujących konieczność przejścia przez drugi etap transformacji – do gospodarki opartej na wiedzy⁶⁰, w dalszym

⁵⁶ Nie zaliczam do tego sfalsyfikowane już próby mierzenia tzw. „czwartego sektora” oparte na podejściu Machlupa/Porata. Por. K. Piech, *The knowledge-based economy in transition countries: assessing the place of new EU member states* [in:] K. Piech (ed.), *The Knowledge-Based Economy in Transition Countries: selected issues*, University College London – School of Slavonic and East European Studies, London 2004, p. 1-56.

⁵⁷ Jest to podejście koncepcyjnie podobne do mierzenia konkurencyjności przez Międzynarodowy Instytut Rozwoju Zarządzania w Lozannie czy przez Światowe Forum Gospodarcze.

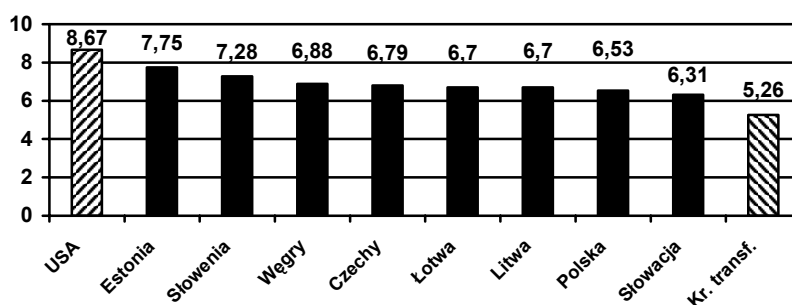
⁵⁸ I. Goldberg, *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku zwiększania konkurencyjności Polski w Unii Europejskiej*, Bank Światowy, Waszyngton 2004.

⁵⁹ *Knowledge Assessment Methodology* (KAM), The World Bank Institute, 2004, <http://info.worldbank.org/etools/kam2004/>.

⁶⁰ „Polska musi przejść możliwie szybko przez drugi etap transformacji, który doprowadzi ją do gospodarki opartej na wiedzy.” Z. Sadowski, *Znaczenie*

ciągu nie przebiło się to wystarczająco do świadomości polityków gospodarczych.

Wskaźnik Gospodarki Wiedzy dla wybranych krajów

Kraje transformacji: Albania, Armenia, Białoruś, Bułgaria, Czechy, Estonia, Gruzja, Węgry, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Polska, Rumunia, Rosja, Słowacja, Słowenia, Tadżykistan, Turcja, Ukraina, Uzbekistan.

Źródło: *Knowledge Assessment Methodology (KAM)*, The World Bank Institute, 2004, <http://info.worldbank.org/etools/kam2004/>.

Zaprezentowane wyżej wyniki powinny być zastanawiające dla polityków i powinny stymulować ich do podjęcia stanowczych kroków dla poprawienia sytuacji i zapobieżenia pogłębianiu się „przepaści wiedzy” między Polską a innymi krajami Unii Europejskiej, w tym również z naszej części Europy (nie mówiąc np. o USA). Dobrze by było, by działania te miały wyraźne odzwierciedlenie w stanowisku Polski na wiosennym szczycie UE oraz w Narodowym Planie Rozwoju 2007-13.

Krzysztof Piech

polityki makroekonomicznej we współczesnej Polsce [w:] K. Piech (red.), *Przemiany i perspektywy polityki gospodarczej*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2001, s. 14. „W Polsce wciąż jeszcze brak powszechnej świadomości o konieczności transformacji gospodarki w kierunku GOW, również dalecy od takiej świadomości są decydenci.” E. Okoń-Horodyńska, *Co z Narodowym Systemem Innowacji w Polsce*, [w:] E. Okoń-Horodyńska (red.), *Rola polskiej nauki we wzroście innowacyjności gospodarki*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2004, s. 12.

**Wnioski oraz rekomendacje
dla zmian w Strategii
Lizbońskiej i budowania
gospodarki opartej na
wiedzy w Polsce: wybrane
głosy w dyskusji**

Gospodarka oparta na wiedzy w Polsce

Diagnoza stanu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy z wykorzystaniem metodyki Banku Światowego potwierdziła ogromny dystans dzielący Polskę zarówno od krajów UE-15, jak również większości nowych członków. Koniecznym wydaje się więc nieco odmienne spojrzenie na podjętą problematykę i odejście od przypadkowości w rozwoju GOW w Polsce. Działania, które muszą zostać podjęte, można uszeregować następująco:

- popularyzacja koncepcji nowej, opartej na wiedzy, gospodarki w celu zmiany społecznej świadomości w tym zakresie;
- przygotowanie kompleksowej, przedmiotowo-podmiotowej charakterystyki istniejącego stanu w obszarze tworzenia zrębów GOW;
- opracowanie narodowej strategii tworzenia GOW ściśle związanej ze strategią rozwoju gospodarczego Polski i uwzględniającej członkostwo w Unii Europejskiej (np. wymogi Strategii Lizbońskiej);
- ciągły monitoring i ocena procesów realizacyjnych.

Problematyka GOW wymaga jak najszerzego rozpropagowania w całym społeczeństwie, począwszy od elit sprawujących władzę, a na „przeciętnych Kowalskich” skończywszy.

Obecnie świadomość społeczna w tym zakresie jest bardzo niska; konieczne wydaje się przeprowadzenie kampanii informacyjnej, podobnej do przedreferendalnej, która zwróciłaby uwagę większości Polaków na nieuchronność nadchodzących przemian i pozwoliła na odpowiednie do nich przygotowanie przez antycypację.

Kolejnym krokiem będzie przygotowanie kompleksowej diagnozy stanu rozwoju GOW w Polsce, uwzględniającej aspekt przedmiotowy (czyli opisanie sytuacji zastanej w wyodrębnionych obszarach kluczowych) oraz podmiotowy, wskazujący podmioty identyfikowane z analizowanymi obszarami⁶¹.

⁶¹ Jak słusznie zauważa prof. Kukliński „Dobra diagnoza znajdująca złoty środek pomiędzy Scyllą nihilizmu a Charybdą apologetyki musi odpowiedzieć

Tak więc na bazie dokonanych ocen należy przystąpić do opracowania narodowej strategii budowy gospodarki opartej na wiedzy. Powinna być ona wpisana w strategię rozwoju gospodarczego Polski.⁶²

Realizacja tego celu strategicznego czyniącego w części zadość wysuwany postulat zwolenników nowej, opartej na wiedzy gospodarki, będzie się odbywać przez osiągnięcie poniższych celów częściowych:

1. wspomaganie osiągnięcia i utrzymania w dłuższym okresie wysokiego wzrostu PKB,
2. zwiększanie poziomu zatrudnienia i wykształcenia,
3. włączenie Polski w europejskie sieci infrastruktury transportowej i informacyjnej,
4. intensyfikację procesu zwiększenia w strukturze gospodarki udziału sektorów o wysokiej wartości dodanej, rozwój technologii społeczeństwa informacyjnego,
5. wspomaganie udziału w procesach rozwojowych i modernizacyjnych wszystkich regionów i grup społecznych w Polsce.⁶³

na pytanie, jak naprawdę wygląda bilans sukcesów i klęsk w zakresie tworzenia załączków G.O.W. w Polsce (...). Diagnoza tego rodzaju jest naturalnym punktem wyjściowym w procesie formułowania rządowego programu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy". A. Kukliński, *Gospodarka oparta na wiedzy jako wyzwanie dla Polski XXI wieku (szkic memoriału)* [w:] A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*, KBN, Warszawa 2001, s. 19.

⁶² W Narodowym Planie Rozwoju (NPR) na lata 2004-2006 sformułowano następujący cel strategiczny: „rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym”. *Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003. Budowa gospodarki opartej na wiedzy została także zapisana w wytycznych do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013.

⁶³ Ibidem.

Z punktu widzenia rozwoju GOW realizacja celu czwartego wydaje się priorytetowa. Niezbędnymi kierunkami działań dla jego osiągnięcia są: zwiększenie nakładów na sferę B+R, z jednoczesnym, większym zaangażowaniem finansowania z sektora prywatnego, szczególnie w tych dziedzinach, których wyniki mogą zostać bezpośrednio wykorzystane do dynamizacji rozwoju przedsiębiorstw, a w dłuższej perspektywie – do rozwoju „nowej gospodarki” oraz rozwijanie technologii społeczeństwa informacyjnego, jako podstawy do intensyfikacji procesów zmian strukturalnych i zapewnienia konkurencyjności polskiej gospodarki.

Równolegle podejmowane działania dla realizacji pozostałych, czterech celów częściowych, a w szczególności: ograniczenie deficytu budżetowego, ograniczanie barier administracyjnych i prawnych dla rozwoju przedsiębiorczości, zakończenie restrukturyzacji przemysłów tradycyjnych w celu uwolnienia środków finansowych na inwestycje w B+R, poprawa dostępności i jakości kształcenia, uproszczenie zasad prowadzenia inwestycji infrastrukturalnych, zwiększenie zastosowania informacyjnych systemów wyposażenia administracji publicznej, mogą przyczynić się do realizacji celu strategicznego. Bez efektywnego skorzystania z pomocy finansowej dostępnej w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, osiągnięcie strategicznego celu – budowy gospodarki opartej na wiedzy w Polsce – najprawdopodobniej nie będzie możliwe.

Rafał Żelazny

Przedsiębiorstwa i klimat dla przedsiębiorczości

Większość czynników wpływających na skuteczność implementacji procesu zarządzania wiedzą leży po stronie samych przedsiębiorstw, wszelako trudno przeprowadzić jakąkolwiek zmianę bez przygotowania na to ich pracowników poprzez stopniowe wdrażanie kultury organizacyjnej i misji firmy nastawionej na gromadzenie i dzielenie się wiedzą. Niemniej biorąc pod uwagę ambitne założenia Strategii Lizbońskiej trzeba podkreślić, że przeobrażenie polskich firm w „przedsiębiorstwa przyszłości” możliwe jest jedynie dzięki wsparciu ich działań ze strony instytucji rządowych i unijnych. Realizacja założeń Strategii nie jest możliwa w sytuacji, gdy większość polskich przedsiębiorstw nie ma nawet świadomości, że porzucenie tradycyjnych metod kierowania firmą na rzecz zarządzania wiedzą jest koniecznością, a nie kwestią ich wyboru. (...)

Ważną barierą w realizacji wizji przedsiębiorstw przyszłości stanowi jednak brak środków finansowych na ten cel. (...) Polskie przedsiębiorstwa, których często jedynym celem działania jest obecnie przetrwanie w turbulentnych warunkach rynkowych, większość swoich wysiłków i zasobów finansowych koncentruje wokół problemu restrukturyzacji zatrudnienia oraz zabezpieczenia podstaw funkcjonowania w postaci środków produkcji, maszyn i urządzeń. Wymóg Strategii Lizbońskiej co do zwiększenia innowacyjności polskich przedsiębiorstw staje się dla nich niemożliwy do zrealizowania.

(...) istnieje duża potrzeba stworzenia przestrzeni dla dialogu – forum wymiany myśli, zarówno w ramach świata biznesu (stowarzyszenia przedsiębiorców, wspólnoty praktyków branżowych), jak i pomiędzy przedsiębiorstwami a światem nauki (wsparcie ze strony instytucji rządowych i pozarządowych). Dla zapewnienia konkurencyjności produktów konieczne są również inwestycje dla potrzeb budowy infrastruktury informatycznej opartej na osiągnięciach z dziedziny nowoczesnych technologii i informatyki. Polskie przedsiębiorstwa, chcące podjąć się rozwoju w obu tych obszarach, powinny być wspo-

magane finansowo ze środków Komitetu Badań Naukowych oraz funduszy unijnych. Cechą charakterystyczną przedsiębiorstw przyszłości jest to, że będą mogły pozwolić sobie na zatrudnianie jedynie pracowników o wysokich i wszechstronnych kwalifikacjach. Patrząc na polski system szkolnictwa można wysnuć wniosek, że odbiega on znacznie od realnych potrzeb rynkowych. Niezbędna jest więc inicjatywa ustawodawcza w zakresie reform programu i poziomu kształcenia już na etapie edukacji gimnazjalnej.

Podstawą kreowania pozycji konkurencyjnej polskich przedsiębiorstw jest ustawiczne doskonalenie zawodowe. Stąd tak istotne jest umożliwienie społeczeństwu bezpłatnej edukacji, a to za sprawą ulg podatkowych czy innych narzędzi polityki finansowej państwa. Wspomniane rozwiązania doprowadzą nie tylko do zmniejszenia stopnia bezrobocia i dostarczenia przedsiębiorstwom wykwalifikowanej kadry, lecz również wygenerują korzyści dla całego kraju, bowiem lepiej wykształcone społeczeństwo wytwarza wyższy dochód narodowy. Koniecznym jest także uruchomienie strumienia unijnych środków finansowych dla realizacji szerokiego programu szkoleń w rozwijających się przedsiębiorstwach, w szczególności szkoleń ustawicznych związanych z procesem doskonalenia zawodowego związanego z zastosowaniem nowoczesnych technik i technologii.

Biorąc pod uwagę warunki, z jakimi muszą się na co dzień zmagać polscy przedsiębiorcy oraz okres, na jaki zaplanowano realizację Strategii Lizbońskiej, jej założenia wydają się być dla Polski całkowicie nierealne. Mając jednak szerokie wsparcie doradcze, instytucjonalne i finansowe ze strony Unii Europejskiej, polska gospodarka będzie, moim zdaniem, w stanie w dłuższej perspektywie osiągnąć silną pozycję na rynkach globalnych, a w przyszłości – przyczynić się do stworzenia europejskiej gospodarki przyszłości – najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki opartej na wiedzy na świecie.

Ewa Czech

„... Należy podkreślić istnienie pilnej potrzeby doskonalenia instrumentów diagnozy kultury organizacyjnej w procesie innowacyjnym oraz badań nad zagadnieniem proinnowacyjnej kultury organizacyjnej. Każda organizacja powinna dokonać takiej diagnozy, aby stwierdzić, czy dysponuje potencjałem kulturowym umożliwiającym rozwój innowacyjności. Niedostrzeganie znaczenia tego czynnika stanowi, bowiem, istotną barierę w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy w Polsce.”

Sylwia Pangsy-Kania

Rynek pracy – wzrost spójności społecznej

„Obecnie niezwykle ważne jest nadanie priorytetu polityce wzrostu zatrudnienia. Tak niski udział pracujących, jaki występuje obecnie, stanowi poważne zagrożenie dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Niezwykle ważne jest opracowanie programu wzrostu zatrudnienia opartego na Europejskiej Strategii Zatrudnienia.”

Beata Maślanka

„Strategia Lizbońska powinna skutecznie kontynuować realizację swojego najważniejszego celu – wzrostu konkurencyjności międzynarodowej w oparciu o budowanie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy. Istotne jest jednak to, by uwzględnione zostało przez nią także społeczeństwo ludzi starszych i w średnim wieku. (...)

Konieczne są więc reformy, które przyczynią się do wdrażania i pogłębiania kształcenia ustawicznego m.in. poprzez tworzenie na szeroką skalę Uniwersytetów III Wieku, które udostępnią ludziom starszym i w wieku średnim aktualną i najnowszą wiedzę, a także umiejętności potrzebnych na rynku pracy.”

Łukasz Puślecki

* * *

Dyskutując na temat Strategii Lizbońskiej najczęściej podkreślane jest znaczenie rozwoju nowych technologii, czy nakładów na badania i rozwój, natomiast zbyt mało miejsca poświęca się dyskusjom nad wyrównywaniem szans grup społecznych na rynku pracy. Równość szans na tymże rynku ma z kolei znaczenie dla osiągnięcia wysokiego poziomu konkurencyjności międzynarodowej. Wydaje się, że związek pomiędzy dyskryminacją niektórych grup społecznych na rynku pracy a poziomem

konkurencyjności danych społeczeństw jest niedostrzegany. W tym kontekście wydaje się, iż należy większą wagę zwrócić na konieczność wyrównywania pozycji kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Równość ta powinna dotyczyć wszystkich wskaźników opisujących rynek pracy, a nie jak dotychczas – jedynie poziomu płac kobiet i mężczyzn.

Polska w aspekcie wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy ma niestety wiele do nadrobienia. Poniżej umieszczone są rekomendacje, dotyczące tego, w jaki sposób nasz kraj mógłby nadrobić zaległości względem „starej” Europy:

- uzupełnienie prawa polskiego i pełne dostosowanie go do prawa wspólnotowego, również w zakresie równości szans, miar i sytuacji kobiet i mężczyzn;
- rozwinięcie odpowiednich struktur administracyjnych i sądowych poprzez utworzenie komitetów ds. równości kobiet i mężczyzn przy wszystkich instytucjach państwowych;
- włączenie się do Programu dotyczącego Wspólnotowej Strategii Ramowej na rzecz Równości Płci 2001-2005;
- włączenie się Polski do Inicjatywy Wspólnotowej Equal;
- kształtowanie prawdziwego, wolnego od stereotypów, wizerunku kobiet w mediach oraz promocja równego podziału obowiązków rodzinnych;
- próba zmiany tradycyjnego podejścia do edukacji i pracy kobiet;
- włączenie do akcji programowych oraz wprowadzenie akcji pozytywnych;
- próba wpływu na pracodawców prywatnych w celu zmniejszenia nierówności kobiet i mężczyzn;
- włączenie do europejskiej sieci NOW oraz rozpoczęcie promocji kobiet-przedsiębiorców.

Anna Zachorowska-Mazurkiewicz

Innowacyjność gospodarki

„Transfer technologii w przypadku Polski zachodzi w znacznym stopniu dzięki zagranicznym inwestycjom. W ten sposób dystans dzielący ją od krajów „piętnastki” utrzyma się w przyszłości. Aby tak się nie stało, nowe lub lepsze rozwiązania powinny zaistnieć jako pierwsze na rynku rodzimym; eksportowane z powodzeniem na rynki zagraniczne, zwiększą udział zaawansowanej technologii w handlu z krajami Unii. W tym celu niezbędne jest stworzenie systemu podatkowego, przyjaznego inwestowaniu w nowe technologie (odpowiednio wysokie odliczenia nakładów, zaliczenie ich do kosztów uzyskania przychodu). Powinny zostać podjęte działania w celu zmniejszenia zjawiska negatywnej selekcji wśród kadry badawczej. Istnieje potrzeba promowania innowacji oraz zintensyfikowania skoordynowanych działań istniejącej infrastruktury instytucjonalnej innowacji i transferu technologii. Realizowane programy operacyjne w ramach funduszy strukturalnych powinny, zgodnie z założeniami, wspierać najlepsze rozwiązania w zakresie technologii.”

Joanna Jahn

„Muszą zajść pozytywne zmiany, polegające m.in.: na upowszechnieniu i propagowaniu innowacyjności, rozwoju badań i nowych technologii, współpracy między nauką i przemysłem, wzroście wydatków przedsiębiorstw na działalność B+R, w całej zjednoczonej Europie.”

Katarzyna Koziół

„Wydaje się, iż Ustawa o wspieraniu innowacyjności, będąca jednym z narzędzi realizacji „Strategii zwiększania nakładów na działalność B+R w celu osiągnięcia założeń Strategii Lizbońskiej”, stanowi dobry przykład rozwiązań, które mogą stanowić

ważny krok na przód w kierunku zarówno stymulowania działalności innowacyjnej, zwiększenia udziału finansowania prywatnego w obszarze B+R, a zarazem lepszego powiązania nauki z gospodarką, a więc przewyciężania głównych słabości na drodze rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w Polsce.”

Małgorzata Sulmicka

Rozwój ukierunkowany na realizację założeń Strategii Lizbońskiej przynajmniej do 2006 roku w znaczącym zakresie będzie opierał się na środkach Unii Europejskiej, służących finansowaniu nakładów na rozwój infrastruktury i wsparcie konkurencyjności przedsiębiorstw. Ograniczonymi możliwościami uczestnictwa w realizacji założeń Strategii dysponuje Ministerstwo Gospodarki i Pracy, przy założeniu opozycji Ministerstwa Finansów względem propozycji wsparcia badań i rozwoju. Dlatego za niezbędną należy uznać „dyskusję ponad podziałami”, zmierzającą do wypracowania wspólnego podejścia do rozwoju wiedzy, skoordynowania postaw kluczowych instytucji oddziałujących na politykę innowacyjną.

Z pewnością, warte rozważenia przy niedostatku finansowania może być ukierunkowanie rozwoju innowacji na wybrane dziedziny, umożliwiając szybsze uzyskanie przez najbardziej perspektywiczne sektory europejskiego poziomu rozwoju. Niezbędne staje się określenie sposobów wsparcia najbardziej obiecujących kierunków rozwoju, czemu może się służyć w wymiarze diagnostycznym realizowany przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji projekt *Foresight*.

Marek Urbaniak

Budowanie GOW – wymiar przestrzenny

Rekomenduję: „... rozwijanie sektora organizacji pozarządowych, kształtujących kapitał społeczny w regionie.”

Robert Geisler

„...poziom rozwoju GOW w ujęciu regionalnym wykazuje olbrzymie zróżnicowania; (...) formułowane strategie, programy i monitoring rozwoju GOW musi uwzględniać wymiar regionalny i lokalny, aby były skuteczne; jest z tym jeden szkopuł: (...) nierówny dostęp do edukacji jest jedną z najważniejszych barier budowy społeczeństwa informacyjnego i skazuje, niektóre z polskich regionów na postępującą peryferyalizację w europejskiej przestrzeni; nie sprzyja również fakt zatrzymania reformy szkolnictwa średniego (...). Przenoszone strategie rozwoju GOW z regionów Europy Zachodniej muszą być uzupełnione o aspekt edukacji, który tam jest mało obecny, gdyż problem ten rozwiązano tam około 20 lat temu, teraz zajmując się szansami edukacyjnymi mniejszości, osób niepełnosprawnych itp. W Polsce wciąż zróżnicowania miasto-wieś, a także szersze – między regionami są faktem, którego nie można ignorować.”

Robert Guzik

„... bardzo ważne jest, aby lokalne władze miały świadomość roli, jaką mogą odegrać w budowie gospodarki opartej na wiedzy oraz korzyści jakie może to przynieść ich gminom. W tym celu konieczne jest stworzenie programu mającego na celu propagowanie idei wspierania gospodarki opartej o wiedzę i innowacje, głównie wśród samorządowców.”

Bogusława Kukła

„Nacisk na uruchomienie większej liczby programów wspomagających *networking* i *matchmaking* oraz umożliwiających współpracę firm i instytucji:

- z pozastolecznych ośrodków akademickich o dużym potencjale i osiągniętych już pierwszych sukcesach (Kraków, Poznań, Wrocław, Gliwice) mierzonych zaangażowaniem w programy ramowe, aktywnością patentową i ilorazem lokalizacji firm wysokiej techniki (w tym IT),
- z małych i średnich miast (np. Tarnów).”

Grzegorz Micek

- Strategia Lizbońska nie wskazuje na zakres i charakter celów, które UE powinna osiągnąć w odniesieniu do wsi i rolnictwa. (...)
- Wyznaczenie priorytetowego kierunku wsparcia rolnictwa – konkurencyjność czy ochrona środowiska – w jakich sektorach rolnych i na których obszarach UE?
- Intensywniejsze włączenie obszarów wiejskich w proces budowania gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego – zbyt duża przepaść pomiędzy centrami wzrostu (największe miasta) a peryferiami może mieć negatywne implikacje dla przyszłego rozwoju całej UE.”

Barbara Wieliczko

- „Należy zwiększyć nakłady finansowe na podnoszenie wykształcenia kapitału ludzkiego obszarów wiejskich, bo to zagwarantuje ich aktywizację społeczno-gospodarczą.”

Izabela Wielewska
Bogusław Jeleń

Technologie teleinformatyczne

„Strategia Lizbońska powinna dokonać jasnego podziału na wynalazki mogące mieć realizację techniczną oraz na inne wynalazki lub idee, chronione do tej pory prawem autorskim. W przypadku porównywania krajów Unii Europejskiej ze Stanami Zjednoczonymi w obszarze badań i innowacji, porównywać należy tylko patenty obejmujące pierwszy rodzaj wynalazków – w przeciwnym razie sztucznie osłabią będziemy pozycję UE. (...)

w Strategii Lizbońskiej powinien znaleźć się zapis o szkodliwości patentów na oprogramowanie oraz postulat wydania dyrektywy zakazującej patentowania oprogramowania jako takiego lub metod biznesowych.”

Krzysztof Kowalczyk

„... z dwóch wynalazków: telefonii komórkowej i Internetu, Europa preferuje rozwój tej pierwszej, podczas gdy na przykład Stany Zjednoczone posiadają przewagę w rozwoju Internetu. Zjawisko to jest o tyle ciekawe, że w przeciwieństwie do tego ostatniego kraju, Europa nie jest jednolitym państwem. Ta kulturowa specyfika Europy wydaje się być pomijana przez twórców Strategii Lizbońskiej.”

Janusz Kudła

„... jednorodność i stabilność firm sektora IT w państwach UE wynika z dotychczas silnie zmonopolizowanych branż tego sektora lub branż z nim powiązanych. Stąd jest konieczna realizacja zaleceń Grupy W. Koka. (...) wymaga ona szybkiej liberalizacji dotychczas silnie zmonopolizowanych branż takich, jak poczta, telekomunikacja i energetyka. W gospodarce opartej na wiedzy odpowiednie tworzenie warunków dla innowacyjności

i zmniejszanie siły monopolu w sektorze IT i powiązanych z nim branż gospodarki, przez państwo może przyczynić się do rozwoju sektora IT, który wpływa z kolei na konkurencyjność gospodarki.”

Grzegorz Paluszak

„...polityka dotycząca nowych technologii (i to nie tylko w przypadku komunikacji elektronicznej) powinna dokładniej określić zasady uznawania standardu za otwarty (prawa własności) oraz zasady współpracy otwartych standardów z istniejącymi technologiami. (...)

Plan eEurope podkreśla wagę infrastruktury – w tym przede wszystkim szerokopasmowego dostępu do internetu (*broadband*). Należy jednak zauważyć, że handel elektroniczny rozwinął się najszybciej i najlepiej w USA – kraju połączeń modemowych (*dial-up*). (...) Działania infrastrukturalne – choć potrzebne – nie powinny skupiać się w tak silnym stopniu na dostępie szerokopasmowym. Stymulacja popytu poprzez kształtowanie usług administracji elektronicznej i technologicznie neutralnego środowiska dla sektora prywatnego – powinna być silniej zaznaczona. W szczególności usługi elektronicznej administracji powinny być dostępne niezależnie od szerokości pasma po stronie użytkownika.

Rafał Próchniak

Kapitał ludzki i edukacja

„Powinno oprzeć się edukację dla gospodarki opartej na wiedzy na trzech różnych komponentach: rozwoju lokalnych centrów edukacyjnych i szkoleniowych, promowaniu nowych zdolności, umiejętności jako podstawowych, np. w zakresie technologii informacyjnych, wzroście przejrzystości kwalifikacji.”

Karolina Drela

* * *

„... do Strategii Lizbońskiej, oprócz postulatu zwiększania wydatków na naukę i badania, powinien być wpisany punkt dotyczący reformy strukturalnej szkolnictwa europejskiego. Należy jednak unikać dążenia do ujednoczenia systemów w skali ogólnoeuropejskiej. Najlepiej w tej kwestii pozostawić szeroką autonomię jednostkom akademickim i naukowym, a dążyć jedynie do wprowadzania większej elastyczności i konkurencyjności. (...)

Promowanie powiązań uczelni wyższych z sektorem prywatnym. W tym celu władze powinny stworzyć paletę zachęt finansowych i organizacyjnych skierowaną do biznesu. (...) potrzebne są instytucje doradcze i szkoleniowe, które wspierają działalność małych i średnich przedsiębiorstw oraz wspierają osoby chętne do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej.

Rozpoczęcie kompleksowej, merytorycznej debaty na temat reformy szkolnictwa wyższego w Polsce. Celem tej debaty będzie wypracowanie rozwiązań, które staną się podstawą przyszłej reformy. Niestety projekty ustaw reformy szkolnictwa wyższego zgłoszone przez tzw. grupę parlamentarną i grupę prezydencką nie spełniają pokładanych w nich oczekiwań, szczególnie w perspektywie budowy gospodarki opartej na wiedzy.

Należy dążyć do tego, by w nowym projekcie zawarta była długookresowa strategia rozwoju systemu szkolnictwa wyższego. Strategia ta powinna uwzględniać wymagania gospodarki opartej na wiedzy. Dlatego też zreformowany system powinien cechować się:

- elastycznością, konkurencyjnością oraz innowacyjnością,
- promowaniem dorobku naukowego zamiast stopni naukowych,
- wewnętrzną konkurencyjnością kadr akademickich,
- dopasowaniem programów nauczania do bieżących potrzeb gospodarki,
- wydajnymi zasadami finansowania, które wynagradzać będą wiodące jednostki akademickie.”

Dariusz Kędziora

* * *

„Unia Europejska nie dysponuje możliwościami, wobec sprzeciwu państw członkowskich, unifikacji krajowych systemów oświaty, co może przyczyniać się do ograniczania znaczenia i stosowania wiedzy. Współpraca na szczeblu Unii odbywa się jedynie poprzez uzgodnienia nielicznych wspólnych kwestii, czego przykładem jest m.in. realizacja procesu bolońskiego. Postulowane podejście do edukacji w Strategii Lizbońskiej należy uznać za niewystarczające...”

Marek Urbaniak

Nauka i infrastruktura naukowa

„Zgodnie ze Strategią Lizbońską i koncepcjami budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce przewiduje się oprócz prowadzenia własnych badań – import wiedzy. W przypadku instytucji badawczych i uczelni wyższych chodzi o staże i kontrakty naukowców z zagranicy w Polsce. Niestety ten rynek nie jest na tyle atrakcyjny dla naukowców z Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. W takim przypadku głównym celem budowania GOW w tej dziedzinie powinno być wykorzystanie doświadczenia naukowców z państw byłego Związku Radzieckiego.”

Jurij Bilan

„Polska gospodarka coraz gwałtowniej podlega procesom globalizacji. Rodzime przedsiębiorstwa przejmowane są przez kapitał zachodni, co nie zawsze oznacza inwestycje w kierunku budowania współpracy z lokalnymi ośrodkami naukowymi. Najczęściej bowiem globalne koncerny posiadają już własne zaplecze badawczo-rozwojowe, nie mając potrzeby korzystania z usług miejscowych ekspertów, pomimo że jakość ich usług jest równie wysoka. Stawia to przed instytucjami naukowymi nowe wyzwanie: kreowania takich narzędzi autopromocji, dzięki którym uznane zostaną przez zagraniczne koncerny za atrakcyjnego partnera w dziedzinie badań i rozwoju. Z kolei ze strony instytucji rządowych i unijnych niezbędne jest tworzenie korzystnych rozwiązań podatkowych i form dofinansowania, będących narzędziami motywowania organizacji globalnych do inwestowania w lokalne środowiska naukowe.”

Ewa Czech

„Zaktywizowanie brokerów wiedzy (osoby ze środowiska naukowego posiadające wiedzę, doświadczenia i kontakty ze środowiskiem biznesu).”

Grzegorz Micek

„Należy dążyć do osiągnięcia zamierzonego w Strategii Lizbońskiej poziomu wydatków w wysokości 3% PKB. W tym celu warty rozpatrzenia jest pomysł zapisania w formie ustawy stopniowego wzrostu wydatków w tym sektorze.”

Dariusz Kędziora

Zalecamy: „inwestowanie w zaplecze badawczo-rozwojowe polskiej nauki (ośrodki naukowe), popieranie inicjatyw młodych naukowców.”

Izabela Wielewska
Bogusław Jeleń

Rekomendacje w innych dziedzinach

Powinno się przeorientować wydatki publiczne, tj. w kierunku „zmniejszenia wydatków na transfery dochodowe, przy jednoczesnym wzroście wydatków przede wszystkim na inwestycje w kapitał ludzki, badania i rozwój, a także technologie informacyjne.”

Beata Maślanka

„Końcowy wniosek raportu komisji W. Koka mówiący, że >>realizacja Strategii Lizbońskiej w nowych warunkach jest konieczna<<, jednoznacznie wskazuje dalszy kierunek działań. Kraje członkowskie Unii Europejskiej, w tym Polska, powinny zauważyć, że w pierwszej kolejności należy podjąć działania w tych obszarach, które określamy jako płaszczyzny konkurencyjności.”

Tomasz Michalski

„Uznając potrzebę tworzenia „pogłębionych rynków kapitałowych” zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej znaczącą rolę należy przypisać rynkom pozagiełdowym, które mogą stanowić ważne źródło kapitału i nowoczesnych instrumentów inwestycyjnych dla przedsięwzięć o znaczących perspektywach rozwoju. Stymulatorem wzrostu rynków kapitału wysokiego ryzyka w przyszłej Europie będzie płynność połączonych rynków kapitałowych, przy możliwości emisji w kilku krajach jednocześnie, zastosowanie wspólnych wymogów wobec standardu notowań oraz rozliczeń. Wprowadzenie przedsięwzięć wysokiego ryzyka na polski rynek pozagiełdowy wpisywałoby się w postulowaną strategię rozwoju nowych technologii. Istotną przeszkodą jest wciąż niedostateczna wielkość kapitału w Polsce, umożli-

liwiającego funkcjonowanie – przynajmniej w początkowej fazie działalności – takiego rynku.”

Rafał Tepper
Marek Urbaniak

„Kiedy mówimy o Strategii Lizbońskiej dla Wspólnej Europy, powinniśmy mieć na myśli szeroko pojętą współpracę wszystkich krajów członkowskich w najważniejszych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Pomimo bowiem Traktatu Akcesyjnego, w rzeczywistości Europa nadal w licznych obszarach współpracy podzielona jest na „starą 15” i nowych członków. Aby współpraca na rzecz Europy była efektywna, UE powinna ujednoczyć w sposób rzeczywisty rynek wewnętrzny, stwarzając nowym członkom większe możliwości rozwoju, adekwatne do potencjału i wzrostu gospodarczego.

Najważniejszymi narzędziami powinny być:

- intensyfikacja działań w zakresie likwidacji barier w swobodnym przepływie dóbr, kapitału i usług,
- liberalizacja i uelastycznienie rynku pracy,
- a przede wszystkim zwiększenie środków z kasy unijnej na rzecz ustabilizowania wysokiej dynamiki rozwoju w krajach nowoprzyjętych.”

Małgorzata Wierzbicka

* * *

1. Stworzenie warunków prawnych (przyspieszenie prac legislacyjnych) i rozwijanie partnerstwa publiczno-prywatnego

Głównym celem projektu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym jest pobudzenie inwestycji sektora publicznego z udziałem partnerów prywatnych. Związki tej ustawy ze Strategią Lizbońską i budowaniem w Polsce gospodarki opartej na

wiedzy wynikają z podmiotowego i przedmiotowego zakresu jej przepisów. W szczególności ustawa upoważni podmioty publiczne m.in. **jednostki badawczo-rozwojowe, państwowe szkoły wyższe** – i partnerów prywatnych – m.in. **przedsiębiorstwa** – do zawiązania współpracy w formie umów o partnerstwie publiczno-prywatnym. Umowy takie mogą dotyczyć przedsięwzięć **naukowych i edukacyjnych** (a także pilotażowych, promocyjnych, kulturalnych, wspomagających realizację zadań publicznych) – o ile wynagrodzenie partnera prywatnego będzie pochodziło w przeważającej części z innych źródeł niż środki podmiotu publicznego. Szczegółowy zakres PPP określony został w ustawie Przepisy wprowadzające ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Partner publiczny, starając się o wsparcie ze środków UE, będzie mógł powołać się na zabezpieczenie finansowe partnera prywatnego. Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym powinna przyczynić się do przyspieszenia korzystania przez Polskę z unijnych funduszy strukturalnych.

Zakres uwarunkowań skuteczności polityki w dziedzinie nauki, techniki oraz innowacji był przedmiotem rekomendacji dla krajów członkowskich UE-15 w 2002 roku.

2. Korzystanie z wyników programu Foresight,⁶⁴ przy czym nie tylko programu krajowego lecz także międzynarodowego programu z udziałem Polski dotyczącego przyszłości przemysłu przetwórczego (*Manufacturing Vision – MANVIS*) – innowacji technologicznych i nietechnologicznych.

3. Przeprowadzenie analizy współzależności realizacji Regionalnych Strategii Innowacji w Polsce, z przyjęciem, jako reguły, uwzględniania przepływów międzyregionalnych – analizy nakładów i wyników.⁶⁵

4. Sprostowanie polskiej terminologii w zakresie działalności naukowo-badawczej. Proponuje się, by na stałe zastąpić słowo

⁶⁴ Strategia zwiększania nakładów na działalność B+R w celu osiągnięcia założeń Strategii Lizbońskiej.

⁶⁵ Np. K.E. Polenske, *The implementation of multiregional input-output model of the United States. Input-Output Techniques*, A. Brody and A.P. Carter (eds.). North Holland Publishing Company, 1972, s. 171-189.

„zaplecze” terminem przedpole naukowo-badawcze,⁶⁶ gdyż w istocie rzeczy działalność B+R poprzedza i wyprzedza działalność *sensu stricto* gospodarczą. Propozycja ta wynika również z klasyfikacji prac badawczo-rozwojowych stosowanej przez Komisję Europejską w regułach udzielania pomocy publicznej. Wyróżnia się tam, mianowicie, kolejno: badania podstawowe, przemysłowe i przedkonkurencyjne, z więc nie jest to – jak może się wydawać – zabieg formalny, ale przede wszystkim merytoryczny.⁶⁷ **Rekomendowane wprowadzenie do polskiej terminologii słów przedpole naukowo-badawcze oznacza zmianę sposobu myślenia w Polsce o miejscu sfery nauki wśród innych sfer działalności człowieka gospodarującego.** Krótko rzecz ujmując – celem rekomendowanej zmiany jest przywrócenie nauce i tworzonym przez nią wartościom niematerialnym rangi pierwszoplanowej, odpowiadającej rzeczywistości, fundamentalnemu znaczeniu zasobów wiedzy i umiejętności w procesie zwiększania innowacyjności, poprawy konkurencyjności oraz wzrostu dobrobytu społecznego. (...)

5. Traktowanie publicznych wydatków na prace badawczo-rozwojowe jako wydatków budżetowych nie podlegających redukcji (tzw. „sztywnych”), co jest uzasadnione inwestycyjnym charakterem i mnożnikowym oddziaływaniem nakładów na efektywne funkcjonowanie przedpola badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw.

Wojciech Burzyński

⁶⁶ Można tu odwołać się do terminologii z zakresu gospodarki morskiej, gdzie mowa jest o zapleczu i przedpolu portów morskich, tj. o obszarach, skąd pochodzą ładunki do przewozu drogą morską oraz o przedpolu – portach i obszarach przeznaczenia przewożonych statkami towarów.

⁶⁷ Np. prof. Ewa Okoń-Horodyńska w swej – liczącej ponad 400 stron książce: *Narodowy System Innowacji w Polsce* (Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego, Katowice 1998) tylko raz użyła terminu „zaplecze badawczo-rozwojowe” i poprzedziła go zastrzeżeniem „tak zwane” (s. 376). Prof. S. Gomułka w: *Teorii innowacji i wzrostu gospodarczego* (Biblioteka CASE, Warszawa 1998) używa sformułowania „sektor B+R” (s. 17-18).

**Kierunki zmian
w Strategii Lizbońskiej dla
przyspieszenia budowania
gospodarki opartej na wiedzy
w Unii Europejskiej**

Poniższy tekst rekomenduje wprowadzenie pewnych zmian w Strategii Lizbońskiej. Nie jest on jednakże podsumowaniem całej dyskusji odbytej w trakcie Konferencji, której efektem jest niniejsza książka, choć w niektórych miejscach korzysta z nich, a czasami z nimi polemizuje.⁶⁸

* * *

Wydaje się, że celem Strategii Lizbońskiej po jej modyfikacji wiosną 2005 r. nadal będzie – podążając za zaleceniami Raportu Koka – budowanie i rozwój w UE najbardziej konkurencyjnej na świecie gospodarki opartej na wiedzy. Dość powszechna jest krytyka, że Strategia zamierzała osiągnąć zbyt wiele celów tak ogólnych, jak i szczegółowych: konkurencyjności, rozwoju cywilizacyjnego, podniesienia innowacyjności, wzrostu zatrudnienia, likwidowania różnic, cele społeczne, ekologiczne (oraz inne). Podczas, gdy jest dość oczywiste, że realizacja dwóch ostatnich grup celów będzie możliwa, po wcześniejszym osiągnięciu trzech pierwszych. Dlatego zakładając w dalszym ciągu, że celem UE będzie stworzenie najbardziej konkurencyjnej na świecie gospodarki opartej na wiedzy, w zasadniczy sposób zmianie ulec powinien sposób myślenia (filozofia) o rozwoju społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej zarówno jako całości, jak również jej części (krajów, regionów, subregionów). Dopiero w konsekwencji zmiany podejścia do antycypacji rozwoju UE znacząco ulec powinna konstrukcja Strategii jako średniookresowego programu rozwoju Unii.

Punktem wyjścia, a zarazem podstawą przeformułowania Strategii powinien być analityczny dokument, zawierający ocenę obecnej kondycji gospodarczej UE w porównaniu do stanu pozycji jej głównych (obecnych i potencjalnych) konkurentów, takich jak Stany Zjednoczone i Kanada, kraje Azji Wschodniej i Południowej (Chiny, Japonia, Korea, Indie). Doku-

⁶⁸ Autor chciałby podziękować prof. Ewie Okoń-Horodyńskiej za konsultację nad tekstem i liczne poprawki i uzupełnienia zaproponowane do niego.

ment ten powinien w szczególności wyraźnie wskazywać (i powinno być to poparte badaniami), które ze zjawisk społeczno-gospodarczych UE zmieniły się wskutek wdrażania Strategii, a które wynikały z innych procesów (np. ogólna poprawa sytuacji gospodarczej na świecie, reformy w krajach członkowskich podejmowane niezależnie od Strategii). Ponadto, powinny zostać zidentyfikowane główne czynniki, których poprawa może odegrać decydującą rolę we wzroście konkurencyjności UE i na nich Unia powinna koncentrować swoje działania.⁶⁹

Podjęcie polegające na ograniczeniu celów Strategii do podnoszenia międzynarodowej konkurencyjności gospodarczej⁷⁰ poprzez oparcie gospodarki UE na wiedzy, oznaczałoby konieczność dokonania znacznych zmian poszczególnych fragmentów Strategii (czy nawet ponownego jej napisania), wzmacniając dokument od strony instrumentalnej. W efekcie otrzymany zostałby program o charakterze operacyjnym, którego wdrożenie przyspieszyłoby wzrost gospodarczy, a w dalszej perspektywie pozwoliło na zwiększenie dobrobytu w Unii, zapewniając stopniowo spadek bezrobocia (i realizację celów ekologicznych).

Strategia taka, przeformułowana dla uwzględnienia wiedzy, jako dominującego czynnika konkurencyjności we współczesnym świecie, powinna więc w jakiś sposób uwzględniać koncepcję Dahlmana⁷¹ rodzajów/faz przepływu wiedzy, tj.:

⁶⁹ W wyniku tych analiz zapewne okaże się, że to nie „klasyczne czynniki” (takie jak zasoby naturalne, siła robocza – niezależnie od poziomu i jakości jej wykształcenia, akumulacja kapitału), ani też spójność społeczna, czy ochrona środowiska, są obecnie czynnikami przesądzającymi o wygrywaniu międzynarodowej walki konkurencyjnej.

Dobrze oddają to nastawienie słowa Petera Druckera, wypowiedziane już ponad 10 lat temu: „tradycyjne czynniki produkcji – ziemia, praca, kapitał – stają się siłami raczej ograniczającymi niż prowadzącymi. Wiedza staje się jedynym, krytycznym czynnikiem produkcji.” P. Schwartz, *‘Post-Capitalist’*, “Wired Magazine”, Issue 1.03 – July/August 1993.

⁷⁰ Por. poglądy prof. T. Michalskiego – *Rekomendacje* w niniejszej publikacji.

⁷¹ C. Dahlman, *The New Role of Government in the Knowledge-based Economy*, mimeo, World Bank, Washington 1998. Koncepcja ta jest rozwinięciem tej, opracowanej przez OECD: *The Knowledge-based Economy*, OECD, Paryż 1996.

- pozyskiwanie wiedzy,
- tworzenie wiedzy,
- rozpowszechnianie wiedzy,
- używanie wiedzy.

Zmiany te jednakże spowodowały by konieczność ponownego sformułowania Strategii. Mimo, że byłoby to korzystne dla Unii z ekonomicznego punktu widzenia, z politycznego jednak – byłoby to trudne do zrealizowania. Stąd raczej należy odrzucić postulaty napisania Strategii od nowa, a promować jej przeformułowanie, wprowadzając do niej (jak to podkreśla E. Okoń-Horodyńska) koncepcję nowego paradygmatu – rozwoju napędzanego przez wiedzę.

1. Rekompozycja struktury Strategii

Stwierdzono wcześniej, iż przyjęcie – jako naczelny cel Strategii Lizbońskiej – budowanie w UE gospodarki opartej na wiedzy, oznacza konieczność zmiany paradygmatu rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym dokonanie zmian konstrukcji Strategii. W przeciwnym razie – jak często dotąd – postulat budowania GOW pozostanie pustym frazesem, będącym atrakcyjnym medialnie, ale nie mającym wystarczającego uzasadnienia ekonomicznego.⁷²

Stąd w kwestii ogólnych zmian w Strategii powinno się postulować:

- zmniejszenie w Strategii nacisku na sprawy społeczne⁷³ na rzecz promowania zagadnień związanych z innowacyjnością⁷⁴;

⁷² Podobnie jak kilka lat wcześniej promowano ideę „nowej gospodarki” (por. tekst pt. „Strategia Lizbońska – kontekst powstania i realizacji” w niniejszej publikacji). Bez większego zakotwiczenia idei gospodarki opartej na wiedzy w teorii ekonomii, bez przyjęcia metod jej pomiaru, w dalszym ciągu pojęcie GOW będzie zbyt „wirtualne”.

⁷³ Nie powinno się przykładowo dążyć do wzmocnienia europejskiego modelu społecznego (wbrew np. Raportowi Koka), gdyż – jak to dobitnie pokazuje przykład Niemiec (czy Francji) – nie wzmocnia to konkurencyjności gospodarki, a wręcz na odwrót – może ją osłabiać.

- zmniejszenie wagi Wspólnej Polityki Rolnej jako takiej, natomiast koncentracja na politykach zmieniających tradycyjny sposób funkcjonowania wsi (np. programy edukacyjne podnoszące wykształcenie osób mieszkających na wsi, w tym oparte o *e-learning*, rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich itd.);
- troska o rozwój społeczny powinna być nastawiona nie na osiągnięcie pełnego zatrudnienia i zmniejszenie bezrobocia (także osób starszych), ale na czynniki i warunki prowadzące do osiągnięcia takich zmian. A będzie to możliwe – w zakresie bezrobocia strukturalnego – dzięki wzmocnieniu ogólnej konkurencyjności Unii Europejskiej i dostosowaniu jej do wyzwań cywilizacyjnych: zwiększenie tworzenia nowej wiedzy (badania i rozwój), jej wykorzystywanie (komercjalizacja badań), przyswajanie przez społeczeństwo (wzmocnienie kształcenia ustawicznego) i upowszechnienie (przez dalszy rozwój zastosowań technologii teleinformatycznych);
- nowe spojrzenie na Strategię – poprzez pryzmat mierzenia gospodarki opartej na wiedzy – powinno uwzględniać wiele mierników GOW, a następnie w oparciu o nie powinien być prowadzony systematyczny monitoring postępów w rozwoju GOW. Mierniki te mogłyby być podzielone na grupy – tzw. „filary GOW”, wyróżnione np. przez Bank Światowy, co pozwoliłoby porównywać osiągnięcia GOW w krajach członkowskich UE i poza nią.

2. Fundamenty makroekonomiczne i otoczenie instytucjonalne

Unia Europejska (a szczególnie nowe jej kraje) powinna bardziej dbać o tworzenie solidnych podstaw makroekonomicznych (vide problemy z Paktem Stabilności i Wzrostu, czy system statystyki narodowej w Grecji). Do tego potrzebne są silne instytucje ogólnoeuropejskie (Komisja Europejska powin-

⁷⁴ Obecnie kwestie społeczne i ekonomiczne niejako konkurują z sobą, a powinny się uzupełniać i wspomagać w ramach koncepcji gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa wiedzy.

na mieć więcej uprawnień) i więcej selektywnych, acz dobrze umocowanych prawnie instrumentów dla „dyscyplinowania” krajów członkowskich (nawet tych najbardziej wpływowych w Unii) do realizacji i sankcjonowania zadań wynikających ze SL.

Możliwości dyscyplinowania realizacji polityk gospodarczych krajów UE poprzez zalecenia Komisji (*Broad Economic Policy Guidelines*) powinny być szczególnie rozwinięte w stosunku do nowych członków UE, gdyż stabilne fundamenty makroekonomiczne – niezbędne dla budowania GOW – są na ogół w tych krajach stosunkowo słabsze (w porównaniu do krajów EU-15). Ponadto kraje te w większym stopniu są narażone na wpływ polityki (daty wyborów) na gospodarkę. Nie stosowanie się do zaleceń Komisji w kwestii zadań polityki gospodarczej UE powinno karane większą liczbą, dotkliwych instrumentów „dyscyplinujących”, gdyż – jak to stwierdza Raport Koka – „aby osiągnąć cele wzrostu i zatrudnienia, **wszyscy** muszą zaangażować się i podjąć działania”.

3. Kapitał ludzki i edukacja – dla tworzenia społeczeństwa wiedzy

Budowanie gospodarki opartej na wiedzy nie może odbywać się bez dobrze wykształconego, kreatywnego, innowacyjnego społeczeństwa, tj. społeczeństwa wiedzy. Najlepsza nawet „produkcja” wiedzy, bez zdolności społeczeństwa do jej absorpcji i efektywnego wykorzystania, nie ma uzasadnienia. W związku z tym niezbędne są działania na rzecz wykształcania się takiego społeczeństwa. Najważniejszym sektorem odpowiedzialnym za ten proces jest sektor edukacji, nauki, badań i rozwoju, ale także kultury, mass mediów i przedsiębiorczości.

Jest wiele możliwych form wykształcania się społeczeństwa wiedzy, ważne są jednak podstawowe warunki, zwiększające możliwości dostępu społeczeństwa do wiedzy. Stąd przykładowo można promować wprowadzanie narodowych programów na rzecz kształcenia ustawicznego (w tym poprzez obniżenie kosztów edukacji), tworzenie warunków dla wzrostu mobilności studentów oraz osób tworzących i przekazujących wiedzę – nauczycieli akademickich i naukowców, rozwijanie

instrumentów motywacyjnych dla przedsiębiorców (zachęcanie ich do korzystania ze szkoleń), rozwój systemu stypendiów rządowych (tzw. granty powrotne).

Niezmiernie ważne jest wprowadzenie (zwłaszcza w nowych krajach członkowskich UE) systemów racjonalnej, przejrzystej i porównywalnej z innymi krajami, oceny kwalifikacji zawodowych nauczycieli akademickich i naukowców, co zapewni wzrost jakości tworzonej wiedzy i jej upowszechnianie.

4. Technologie teleinformatyczne

Spośród krajów Unii Europejskiej, jedynie Polska zgłosiła wyraźne obiekcje w kwestii patentowania oprogramowania (regulacje te zostały już wprowadzone w Stanach Zjednoczonych). W rozwiązaniach tych chodzi o ochronę praw własności intelektualnej do nowych rozwiązań wprowadzanych w zakresie oprogramowania. Jednakże, na obecnym poziomie rozwoju technologii teleinformatycznych, proces wprowadzania dyrektywy patentowej w UE powinien być wstrzymany, gdyż doprowadzić by to mogło do zatrzymania rozwoju tworzenia oprogramowania. Wstrzymanie to należałoby podtrzymać do takiego czasu, by zakup praw do wykorzystania danego patentu mógł się odbywać w bardzo łatwo i zachodzić krótkim okresie czasu, przez internet. W tym celu powinien zostać stworzony europejski wortal ułatwiający komunikację między osobą / jednostką, która opatentowała dane rozwiązanie i jednostką, która chce zakupić prawa do skorzystania z niego.

Dla obniżenia cen na rynku dostępu do Internetu oraz telefonii (zwłaszcza w b. krajach socjalistycznych), należałoby – zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej – usunąć bariery rozwoju konkurencji⁷⁵.

⁷⁵ W przypadku, gdyby władze danego kraju niezbyt chętnie chciały realizować te zalecenia, zmiany w zakresie konkurencyjności na rynku komunikacyjnym można by uzyskać – zgodnie ze zgłaszanymi wcześniej postulatami – nadając większą rangę Szerokim Wytycznym Polityki Gospodarczej.

5. Systemy innowacji

Dażenie do zwiększania samych zasobów wiedzy, bez jej wykorzystywania biznesowego, nie ma uzasadnienia. Jednym z rozwiązań na rzecz szybkiego upowszechniania produktów wiedzy jest koncentrowanie się aktorów społecznych (szczególnie nauki i biznesu, ale także jego otoczenia) i uruchamianie sieci współpracy w formie regionalnych czy narodowych systemów innowacji. Są one w stanie określić, jakie innowacje (np. radykalne, imitacyjne, szybkiego wzrostu) są potrzebne w regionie, czy kraju, które z nich są w stanie wytworzyć w oparciu „o lokalne korzenie” itd. Przykładowo, w dziedzinach, w których UE jest najsłabsza pod względem innowacyjności, należałoby przyjąć strategię imitacji; w dziedzinach, gdzie dość dobrze konkuruje z USA (i innymi krajami) lub szybko może nawiązać wyrównaną walkę konkurencyjną – należy zwiększyć nakłady na B+R i dążyć do rozwoju innowacji radykalnych.

W nowych dziedzinach przemysłu, trzeba przyjąć, że początkowo mogą dominować nakłady ze środków publicznych w celu sfinansowania wysokich kosztów wstępnych etapów badań, by następnie w fazach rozwojowych nowych produktów i usług stopniowo włączać przedsiębiorców i zwiększać finansowanie innowacji ze środków prywatnych, dzięki rozszerzaniu się komercyjnych zastosowań nowych technologii.⁷⁶

Uzasadnione wydaje się też zintensyfikowanie prac nad stworzeniem wspólnego rynku (obszaru) badawczo-rozwojowego w UE, przy równoczesnym, wyważonym systemie decyzyjnym, odrzucającym dominację najsilniejszych krajów i faworyzowanie dużych projektów naukowych.

Kolejną kwestią jest konieczność neutralizowania w strukturach Unii barier (instytucjonalnych, finansowych) dla rozwoju młodej kadry naukowej – jest to szczególnie ważne dla nowych członków, b. krajów socjalistycznych. Należało by to również uwzględnić w części Strategii dotyczącej rozszerzenia Unii.

⁷⁶ Podobna strategia doprowadziła do powstania i rozwoju Internetu.

6. Konsekwencje rozszerzenia UE

Jeśli Strategia Lizbońska miałaby rzeczywiście być strategią rozwoju społeczno-gospodarczego całej Unii, to powinna odzwierciedlać również jej zróżnicowanie wewnętrzne; nie można przymykać oczu na poważne dysproporcje (ekonomiczne, polityczne, społeczne) między krajami i cele wyznaczać w odniesieniu do średniej UE. Dlatego w samej Strategii w sposób właściwy powinien być uwzględniony aspekt narodowy, a może również regionalny; może warto pomyśleć o utworzeniu specjalnego programu obejmującego problemy nowych członków UE, zwłaszcza w zakresie pomocy w tworzeniu i rozwijaniu narodowych systemów innowacji, a także edukacji i szkoleń.

Strategia – ze względu na obejmowanie swoim zasięgiem całej Unii Europejskiej – nie może oczywiście zawierać szczegółowych celów dotyczących poszczególnych krajów. Stąd powinna odwoływać się w tym zakresie do celów i zadań ujętych w dokumentach narodowych (np. narodowe plany rozwoju, kontrakty regionalne, programy społeczne itp.). Jednakże, te narodowe dokumenty nie tylko muszą być ze sobą skorelowane. Choć wynikają one bardzo często z lokalnych-narodowych potrzeb, muszą one uwzględniać postanowienia zawarte w dokumencie nadrzędnym, czyli w Strategii Lizbońskiej.

Z drugiej zaś strony programy narodowe powinny uwzględniać różnice w rozwoju (zwłaszcza technologicznym) poszczególnych krajów członkowskich UE (w tym szczególnie nowych). Nadrobienie zapóźnień technologicznych, o których tak wiele dyskutuje się w Unii, nie może obejmować wszystkich dziedzin; do ich wyboru należy jednak wykorzystać jednolitą metodę (np. *foresight*), a każdy kraj (tak jak cała Unia) powinien na jej podstawie określić, własną zdolność do specjalizacji.

Na podstawie ekspertyz i badań można wskazać, iż w procesie zawężania „przepaści wiedzy” pomiędzy różnymi krajami, Polska potrzebuje poważnej pomocy – nie tylko dlatego, że jest największym z nowych członków UE. Przeprowadzona przez autora analiza wykazała, że na pięć kompo-

mentów („filarów”) gospodarki opartej na wiedzy, Polska we wszystkich pięciu istotnie „odstaje” od średniej dla krajów Zachodniej Europy.

Biorąc pod uwagę pomoc finansową Unii, ułatwiającą zamykanie luk i przepaści cywilizacyjnej pomiędzy różnymi krajami i regionami Unii (np. fundusze strukturalne i Fundusz Spójności) odpowiednio dostosowaną do liczby ludności danego kraju, można wskazać, iż powinna być ona kierowana kolejno (pod względem ważności ustalonej na podstawie poziomu rozwoju poszczególnych filarów GOW w Stanach Zjednoczonych) do następujących obszarów:

1. system innowacji na Łotwie oraz na Litwie,
 2. otoczenie instytucjonalne biznesu oraz fundamenty makroekonomiczne w Polsce,
 3. system innowacji na Słowacji,
 4. edukacja i szkolenia oraz system innowacji w Polsce,⁷⁷
- by wesprzeć budowę gospodarki opartej na wiedzy w nowych krajach członkowskich UE, przechodzących transformację.

Jak widać z powyższych ocen, proporcjonalne potrzeby wzmocnienia finansowego Polski są większe w stosunku do innych krajów, np. więcej funduszy pro-rozwojowych kierować należy do Polski (i Słowacji) niż do Estonii czy Węgier oraz bardziej wspierać budowanie GOW w nowych krajach członkowskich UE, niż np. w – znacznie bardziej rozwiniętej pod tym względem – Finlandii.

Bez tych zmian, różnice wewnątrz Unii (zwłaszcza tzw. „przepaść wiedzy”) mogą ulegać zwiększaniu. Bowiem brak motywacji ekonomicznej dla krajów opóźnionych technologicznie może mieć niekorzystny wpływ na realizację Strategii Lizbońskiej w poszerzonej Unii.

⁷⁷ Obliczenia prowadzące do takich wniosków zostały przeprowadzone na podstawie danych Instytutu Banku Światowego (głównie dla 2002 r.) i zaprezentowane w referacie pt. „Rozwój gospodarki opartej na wiedzy w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i próba wskazania odpowiedniej alokacji funduszy unijnych”, wygłoszonym w trakcie konferencji naukowej pt. „Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce”, Uniwersytet Jagielloński – Collegium Maius, 17 grudnia 2004 r.

7. Uwagi formalne

Dotychczasowe uwagi do Strategii Lizbońskiej dotyczyły zasadniczych kwestii merytorycznych. Ze względu na olbrzymią jej ważność (duża liczba programów, dokumentów tworzonych na jej podstawie), powinna ona zostać udoskonalona pod względem formalnym, dla ujednoczenia słownictwa stosowanego w Strategii i wyeliminowania pewnych błędów.⁷⁸

* * *

Podsumowując powyższe rozważania chciałbym stwierdzić, że modyfikacja Strategii Lizbońskiej powinna w pierwszej kolejności prowadzona (opracowywana lub ściśle konsultowana) przez ekonomistów, zarówno naukowców, jak i praktyków, a następnie dopiero przedyskutowana, negocjowana i przyjęta przez polityków. Dokument ten waży zbyt wiele dla antycypowania rozwoju społeczno-gospodarczego, jego paradygmatu, instrumentarium realizacji, by pozostawić jego przygotowanie w rękach polityków, kierujących się w swych decyzjach najczęściej narodowymi i grupowymi, partyjnymi interesami, podlegającymi cyklowi wyborczemu.⁷⁹

Krzysztof Piech

⁷⁸ Na przykład: należy usunąć pojęcie „nowej gospodarki” (lub ew. zastąpić jeśli możliwe, i tam, gdzie to konieczne – terminem „sektor teleinformatyczny”) oraz usunąć sformułowanie „społeczeństwo oparte na wiedzy” (zastępując je terminem „społeczeństwo wiedzy”).

⁷⁹ Jak podobną kwestię argumentuje L. Balcerowicz: pieniądz jest zbyt ważną rzeczą, by pozostawiać go w rękach wybieranych do kilka lat polityków – dlatego polityka pieniężna powinna mieć dużą niezależność. Podobnie powinno być ze sprawą Strategii Lizbońskiej: jest to dokument zbyt dużej wagi dla gospodarki, by pozostawiać go wyłącznie w rękach polityków.